

İZMİR SİVİL TOPLUM ARAŞTIRMASI

Eylül 2012

İZMİR

İZMİR SİVİL TOPLUM ARAŞTIRMASI

Bu çalışma İzmir Kalkınma Ajansı'nın 2014-2023 İzmir Bölge Planı hazırlık faaliyetleri kapsamında İZKA ve Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Dekanlığı işbirliği ile gerçekleştirilmiştir.

HAZIRLAYANLAR

İzmir Kalkınma Ajansı

Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi

İzmir Kalkınma Ajansı

Şehit Fethi Bey Caddesi No:49/1

Birlik Plaza Kat:3 35210 Gümrük İZMİR/TÜRKİYE

T: 0232 489 81 81 F: 0232 489 85 05

www.izka.org.tr

info@izka.org.tr

© **2012, İZKA** Tüm hakları saklıdır. Bu eserin tamamı ya da bir bölümü, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kullanılmadan önce hak sahibinden 52. Maddeye uygun yazılı izin alınmadıkça, hiçbir şekilde ve yöntemle işlenmek, çoğaltılmak, çoğaltılmış nüshaları yayılmak, satılmak, kiralanmak, ödünç verilmek, temsil edilmek, sunulmak, telli/telsiz ya da başka teknik, sayısal ve/veya elektronik yöntemlerle iletilmek suretiyle kullanılamaz.

Hazırlanmış olan çalışmanın tüm hakları İzmir Kalkınma Ajansı'na aittir. Bu İZKA eserinden kaynak gösterilmek suretiyle alıntı yapılabilir.

SUNUŞ

Küreselleşme bölgesel gelişmede yeni bir kurumsal yönetim anlayışını da beraberinde getirmiştir. Bu yeni kurumsal modelde kamu alanında yönetimi etkilemek ve belli alanlarda sorumluluk almak isteyen, izleme-değerlendirme ve geribildirim mekanizmaları kuran sivil toplum örgütleri bölgesel gelişmede de önemli rol sahibi olmaya başlamıştır.

Demokratikleşme sürecinde, insanların kent yönetimine katıldığı, kimliklerini, toplumla ilgili fikirlerini ifade edebildikleri bir İzmir için sivil toplum önemlidir. İzmir'in sivil toplum tarihsel arka planında oldukça zengin bir tecrübe bulunmaktadır. Bu tecrübe daha güçlü kurumsal ve yönetsel yapılara sahip, daha üretken ve daha etkili sivil toplum için geleceğe taşınmalıdır.

2014-2023 İzmir Bölge Planı hazırlıkları kapsamında İzmir ile ilgili stratejik öncelik ve hedeflerin belirlenip hayata geçirilmesinde en önemli katkıyı verecek paydaşlar olarak öne çıkan İzmir sivil toplum kuruluşlarının mevcut durumunun tespit eden ve kurumsal kapasitelerinin geliştirilmesine yönelik bir yol haritası içeren bu çalışma, İzmir Kalkınma Ajansı ve Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi işbirliğinde hazırlanmıştır.

Sivil toplum örgütü olarak İzmir ili genelinde dernek ve vakıf yapılanmalarını ele alan İzmir Sivil Toplum Araştırması, sivil toplumun mevcut durumunu ortaya koyarak ihtiyaçlarını ve önceliklerini belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu perspektifle, gerçekleştirilen alan araştırması sonuçları dikkate alınarak ve farklı çalışma alanlarında önde gelen STK'ların temsilcileri ile biraraya gelinerek İzmir'de sivil toplum alanında yaşanan sorunlar ve alternatif çözümler tespit edilmiştir.

İzmir'in sivil toplum altyapısının sayısal görünümünü ortaya koyan envanter araştırmasının yanı sıra, sivil toplumun örgütsel kapasitesi ve sorunlarını ortaya koymaya yönelik olarak gerçekleştirilen anket, yüzyüze görüşme, odak grup toplantıları gibi saha araştırması yöntemlerle desteklenmiştir.

Bu çalışma; sivil toplum kuruluşlarının kapasitesinin geliştirilmesi için ilgili teknik çalışmalara destek olacak ve İzmir'de sivil toplum kavramının bilimsel bir yaklaşım içerisinde tartışılması için kamu kesimi, yerel yönetimler, akademik çevreler ve sivil toplum örgütlerine kaynak teşkil edecektir.

Bu çalışmanın hazırlanmasında sarf ettikleri emek ve çaba için tüm sivil toplumculara teşekkürlerimizi sunarız.

PROJE EKİBİ

Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi

Prof.Dr.Gülgün Erdoğan Tosun

Yard.Doç.Dr.Hanifi Kurt

Dr.Gökçen Başaran İnce

İZKA

Doç. Dr. Ergüder CAN

Sibel ERSİN

Güvenç Küçüktok

Esra Sermin ATA

İçindekiler

SUNUŞ	4
TABLO LİSTESİ	8
YÖNETİCİ ÖZETİ.....	11
GİRİŞ	27
I.BÖLÜM	
İZMİR'DE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ TARİHSEL GELİŞİMİ	29
I. İZMİR'DE DERNEKSEL HAYATIN YAKIN TARİH ARKA PLANI	30
1. II. Meşrutiyet Öncesi: İzmir'deki Levantenlerin Kurduğu Örgütler	30
2. II. Meşrutiyet Sonrasında İzmir'deki Sivil Toplum Alanının Görünümü.....	33
II. İZMİR'DE VAKIFLARIN TARİHSEL ARKA PLANI	36
III. GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE İZMİR'DE DERNEKLER VE VAKIFLAR ÖRNEĞİNDE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI	38
1. İzmir'de STK'ların Genel Görünümü.....	39
2. İzmir'de Dernek ve Vakıf Örgütlenmelerinin Karşılaştırmalı Görünümü	45
3. İzmir'deki Sivil Toplum Örgütlerinin Faal-Kapalı Olma Durumlarına Göre Görünümü...51	
II.BÖLÜM	
İZMİR'DE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI ALAN ARAŞTIRMASI	61
I. STK TEMSİLCİLERİNİN DEMOGRAFİK NİTELİKLERİ	62
II. STK'LARIN KURUMSAL YAPI ÖZELLİKLERİ.....	63
III. STK'LARIN TEKNOLOJİK VE ALTYAPISAL ÖZELLİKLERİ.....	69
IV. STK'LARIN ÖRGÜTSEL YAPI ÖZELLİKLERİ.....	75
V. STK'LARIN MALİ YAPILARINA İLİŞKİN ÖZELLİKLER.....	83
VI. STK'LARDA ÖRGÜT İÇİ KARAR ALMA SÜRECİ VE POLİTİKA OLUŞTURMA	86
VII. STK'LARIN HUKUK VE DEVLETLE İLİŞKİLERİ.....	90
VIII. STK'LARIN SORUNLARININ ÖNEM DÜZEYİ	92
IX. STK'LARIN SON 1 YILDA GERÇEKLEŞTİRDİKLERİ ETKİNLİKLER	94
X. STK'LARIN ETKİNLİK ORTAKLIKLARIYLA İLİŞKİ DÜZEYİ	95
XI. STK'LARIN FAALİYETLERİNİN TANITIMI VE KATILIMI ARTTIRMAYA YÖNELİK GERÇEKLEŞTİRDİKLERİ ETKİNLİK TÜRLERİ	96
XII. STK'LARIN İZMİR'İN EN ÖNEMLİ SORUNUNA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ	97
XIII. STK'LARIN SİVİL TOPLUM ALANINI TEHDİT EDEN TEMEL SORUNA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ.....	99
XIV. STK'LARIN SİVİL TOPLUM ALANINI TEHDİT EDEN TEMEL SORUNA İLİŞKİN ÇÖZÜM ÖNERİLERİ.....	100

III.BÖLÜM	
İZMİR'DE SIVİL TOPLUMUN SORUNLARI VE BEKLENTİLERİ	102
ODAK GRUP ÇALIŞMASI BULGULARI.....	102
IV.BÖLÜM	
İZMİR'DE SIVİL TOPLUM BELLEĞİ.....	105
I. GİRİŞ	105
II. BULGULAR.....	106
III. BELLEK ÇALIŞMASINA İLİŞKİN GENEL DEĞERLENDİRME	109
V.BÖLÜM	
İZMİR'DE SIVİL TOPLUMUN KAPASİTESİNİN GELİŞTİRİLMESİ İÇİN YOL HARİTASI....	112
HEDEFLER-STRATEJİLER	112
KAYNAKÇA.....	119
EKLER	121
I. BÖLÜME AİT EK TABLOLAR	121
A- AÇIK OLAN FAAL DERNEKLERİN BAZI ÖZELLİKLERİ	121
B- AÇIK OLAN FAAL VAKIFLARIN BAZI ÖZELLİKLERİ	124
II.BÖLÜME AİT EK TABLO	127
ANKET UYGULANAN STK'LARIN LİSTESİ.....	127

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: İzmir’de Kurulmuş Olan STK’ların Türü	39
Tablo 2: STK’nın Kuruluş Amacı	39
Tablo 3: STK’nın Faaliyet Alanı	40
Tablo 4: STK’ların Kuruluş Yılları	41
Tablo 5: STK’ların Kapanma Tarihleri	42
Tablo 6: STK’ların Kurulduğu İlçe Türü	43
Tablo 7: STK’ların Kurulduğu İlçelere Göre Dağılımı	43
Tablo 8: STK’nın Niteliği	44
Tablo 9: STK’nın Durumu	45
Tablo 10: Kuruluş Amaçlarına Göre Dernek Ve Vakıfların Dağılımı	46
Tablo 11: Faaliyet Alanlarına Göre Dernek Ve Vakıfların Dağılımı	47
Tablo 12: Kuruluş Yıllarına Göre Dernek Ve Vakıfların Dağılımı	47
Tablo 13: Kapanış Yıllarına Göre Dernek Ve Vakıfların Dağılımı	48
Tablo 14: Kurulduğu İlçe Türüne Göre Dernek Ve Vakıfların Dağılımı	49
Tablo 15: Kurulduğu İlçelere Göre Dernek Ve Vakıfların Dağılımı	50
Tablo 16: Niteliğine Göre Dernek Ve Vakıfların Dağılımı	51
Tablo 17: Kuruluşun Durumuna Göre Dernek Ve Vakıfların Dağılımı	51
Tablo 18: İllere Göre Faal Dernek Sayısı	52
Tablo 19: İllere Göre Faal Vakıf Sayısı	53
Tablo 20: Açık – Kapalı Olma Durumuna Göre STK Türü	54
Tablo 21: Açık – Kapalı Olma Durumuna Göre STK’ların Kuruluş Amacı	54
Tablo 22: Açık – Kapalı Olma Durumuna Göre STK’ların Faaliyet Alanı	56
Tablo 23: Açık – Kapalı Olma Durumuna Göre STK’ların Kuruluş Yılları	57
Tablo 24: Açık – Kapalı Olma Durumuna Göre STK’ların Kapanış Yılları	57
Tablo 25: Açık – Kapalı Olma Durumuna Göre STK’ların Kurulduğu İlçe Türü	58
Tablo 26: Açık – Kapalı Olma Durumuna Göre STK’ların Kurulduğu İlçe	59
Tablo 27: Açık – Kapalı Olma Durumuna Göre STK’ların Niteliği	60
Tablo 28: STK Temsilcisinin Cinsiyeti	62
Tablo 29: STK Temsilcisinin Yaşı	62
Tablo 30: STK’ların Örgütsel Yapılanma Merkezi	63
Tablo 31: STK’ların Kuruluş Yılı	63

Tablo 32: STK'ların Türü	64
Tablo 33: STK'ların Kayıtlı/Kayıtsız Toplam Üye/Gönüllü Sayısı	65
Tablo 34: STK'ların Toplam Gönüllü Sayısı	65
Tablo 35: STK'lardaki Üyelik Tipi	66
Tablo 36: STK'ların Etkinlik Alanları	67
Tablo 37: STK'larda Profesyonel Olarak Çalışan Personel Yapısı	67
Tablo 38: STK'larda Ücret Almadan Çalışan Personel Yapısı	68
Tablo 39: STK'ların Çalışma Ofisi Sahipliği	69
Tablo 40: STK'ların Telefon Sahipliği	70
Tablo 41: STK'ların Faks Sahipliği	70
Tablo 42: STK'ların Bilgisayar Sahipliği	70
Tablo 43: STK'ların İnternet Bağlantısı Sahipliği	71
Tablo 44: STK'ların Web Sitesi Sahipliği	71
Tablo 45: STK'ların E-Posta Adresi Sahipliği	71
Tablo 46: STK'ların Aktif Mail Grubu Sahipliği	72
Tablo 47: STK'ların Barkovizyon/Video Gösterim Sistemi Sahipliği	72
Tablo 48: STK'ların Arşiv/Kütüphane Sahipliği	72
Tablo 49: STK'larda Toplantı Odası Mevcudiyeti	73
Tablo 50: STK'larda Eğitim Amaçlı Oda Mevcudiyeti	73
Tablo 51: STK'larda Ofislerin Mülkiyet Durumu	73
Tablo 52: STK'ların Yayın Durumu	74
Tablo 53: STK'ların Yönetim Kurullarının Yapısı	76
Tablo 54: STK'ların Misyonu Sahip Olup Olmama Durumu	76
Tablo 55: STK'ların Vizyona Sahip Olup Olmama Durumu	77
Tablo 56: STK'ların Logoya Sahip Olup Olmama Durumu	77
Tablo 57: STK'ların Yazılı Bir Organizasyon Şemasına Sahip	78
Tablo 58: STK'ların Yazılı İş/Görev Tanımlarının Olup Olmama Durumu	78
Tablo 59: STK'ların Yazılı Eğitim Politikalarının Olup Olmama Durumu	78
Tablo 60: STK'lara Yön Verecek Strateji Belgelerinin Olup Olmama Durumu	79
Tablo 61: STK'larda Performans Değerlendirmesi Yapılıp Yapılmama Durumu	79
Tablo 62: STK'larda Performans Değerlendirmesinin Kullanıldığı Alanlar	80
Tablo 63: STK'ların Faaliyetleriyle İlgili Stratejilerin Süresi	80
Tablo 64: STK'larda Faaliyetlerle İlgili Stratejileri Geliştiren Kadrolar	81
Tablo 65: STK'larda Faaliyetlerle İlgili Stratejileri Geliştiren Kadrolar	82

Tablo 66: STK'larda Faaliyetlerle İlgili Stratejileri Geliştiren Kadrolar	82
Tablo 67: STK'ların Yıllık Bütçe Miktarı	83
Tablo 68: STK'ların Temel Mali Kaynakları (Birincil Mali Kaynak)	84
Tablo 69: STK'ların Temel Mali Kaynakları (İkincil Mali Kaynak)	84
Tablo 70: STK'ların Temel Mali Kaynakları (Üçüncül Mali Kaynak)	85
Tablo 71: STK'larda Karar Alma Yöntemi	86
Tablo 72: STK'ların Yerel/Bölgesel Politikaların Oluşum Sürecindeki Etkileri	87
Tablo 73: STK'ların Son 1 Yıl İçinde Yerel Düzeyde Politika Oluşum Sürecine	87
Tablo 74: STK'ların Son 1 Yıl İçinde Bölgesel Düzeyde Politika Oluşum Sürecine Dahil Olma Durumları	88
Tablo 75: STK'ların Son 1 Yıl İçinde Ulusal Düzeyde Politika Oluşum Sürecine	88
Tablo 76: STK'ların Son 1 Yıl İçinde Uluslararası Düzeyde Politika Oluşum Sürecine Dahil Olma Durumları	89
Tablo 77: STK'ların Politika Oluşum Sürecindeki Politika Önerilerinin Sonucu	89
Tablo 78: STK'ların Sivil Toplumla İlgili Yasal Mevzuata Bakışı	90
Tablo 79: Sivil Toplumun Denetim Ekseninde Devletten Bağımsızlığı	91
Tablo 80: Sivil Toplumla Devletin Diyalog Düzeyi	91
Tablo 81: STK Faaliyetlerine Merkezi Ya Da Yerel Yönetimlerce Sınırlama/Engelleme Olup Olmama Durumu	92
Tablo 82: STK'ların Sorunlarının Önem Düzeyi	93
Tablo 83: STK'ların Gerçekleştirdikleri Etkinlik Türleri	94
Tablo 84: STK'ların Etkinlik Ortaklarıyla İlişki Düzeyi	95
Tablo 85: STK'ların Faaliyet Tanıtımı Ve Katılımı Arttırmak İçin	97
Tablo 86: İzmir'in En Önemli Sorunu	98
Tablo 87: İzmir'de Sivil Toplum Alanını Tehdit Eden Temel Sorun	99
Tablo 88: İzmir'de Sivil Toplum Alanını Tehdit Eden Sorunun Çözümü İçin Öneriler	100

YÖNETİCİ ÖZETİ

İZMİR'DE SİVİL TOPLUMUN GELİŞİMİ

- İzmir'de sivil toplum alanında geçmişi 18.yüzyıla dek uzanan örgütlenmelere tanık olunmuştur. Bu alanın tarihsel arka planında oldukça zengin bir birikimin bulunduğu söylemek yanlış olmaz.
- 1860'lı yıllardan günümüze, 150 yıllık dönemde İzmir'de kapanmış olanlar da dahil olmak üzere kurulmuş olan dernek ve vakıflar örneğinde toplam 11.372 STK'nın kurulduğu görülmektedir. Bunların % 98,2'si dernek (11167), % 1,8'i ise (205) vakıftır.
- 150 yıllık dönem içinde ilde kurulmuş tüm STK'lar kuruluş amaçlarına göre incelendiğinde, ilk dört sırada eğitim (% 16), ekonomik dayanışma (% 13,2) ve spor-gençlik (% 11,2), ve dini (% 11,1) amaçlı STK'ların bulunduğu görülmekte.
- İzmir'in yaklaşık 150 yıllık sivil toplum hayatında STK'ların çok belirgin biçimde faaliyet alanlarının yerel oldukları anlaşılıyor. Yerele dönük bu yapının doğal sonucu; ulusal ve uluslararası alanda benzer amaçla faaliyet gösteren STK'lar ile bağlarının zayıf olmasıdır.
- Uluslararası alanda işbirliği yapabilmek için gerekli bürokratik süreçlerin karmaşıklığı STK'ların uluslararası düzeyde faaliyetle bulunmasını güçleştirmektedir. Özellikle AB'ye uyum çerçevesinde yapılmış olan anayasal ve yasal değişikliklerle STK'ların uluslararası alanda faaliyetlerinin artacağını düşünülebilirse de işbirliği imkânlarını kolaylaştıracak uzmanların bu kuruluşlara yol göstermeleri gerekmektedir.
- İzmir'de sivil toplum örgütlenmesinde özellikle 1990'lardan itibaren çok belirgin bir sıçrama yaşanmıştır. Bu durum 2006-2010 döneminde de devam etmektedir.
- Kentte sivil toplum kuruluşlarının kapanma tarihleri kuruluş yıllarıyla belirli ölçüde paralellik arz etmektedir. 2000'li yıllardan itibaren yürürlüğe giren yeni yasal düzenlemeler sivil toplum alanının görünümünü büyük ölçüde değiştirmiştir. GONGO niteliğindeki STK'lar kapanmış, daha yurttaş temelli STK'lar yaygınlaşmıştır.
- İzmir'de STK'ların % 70,5'inin merkez ilçelerde kurulmuş olması, kentte sivil toplumun varlık alanının çok belirgin biçimde metropol merkezli olduğuna

işaret etmektedir. Metropol dışındaki ilçelerde tüm STK'ların % 29,5'inin kurulmuş olması bile, asıl canlılığın metropolde olduğu gerçeğini değiştirmemektedir.

- STK'ların kurulduğu ilçelere ayrıntılı olarak bakıldığında, kentte bulunan yaklaşık olarak her 3 STK'dan 1'inin (% 31,6) Konak'ta kurulduğu anlaşılmakta.
- STK'ların büyük çoğunluğunun kuruluşun merkezi olması, İzmir'de sivil toplumun yerel, kent içine kapalı yapısının bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Ulusal ya da uluslararası nitelikli STK'ların kente fazla yaygın olmadığını söyleyebiliriz.
- İzmir'de kurulmuş olan 11.372 STK'nın % 45'i halen faaliyette bulunan ya da açık STK'lar iken, % 55'i süreç içinde açılıp kapanmış olan STK'lardır. Hangi neden olursa olsun, bu durum sivil toplum örgütlenmesinin sürdürülebilirliği adına sorunlu bir yapıya karşılık gelmektedir.
- Dernek ve vakıf örgütlenmeleri birbiriyle karşılaştırıldığında; kuruluş amaçları belirgin biçimde farklılaşmaktadır.
- Sanat, sağlık, sosyal hizmet, eğitim, dayanışma amacıyla kurulan vakıflar oransal olarak derneklere kıyasla daha yüksek oranda iken, hobi amacıyla kurulmuş hiçbir vakfın bulunmaması da İzmir'de sivil toplum örgütlenmesinde dikkate değer bir özelliktir.
- Vakıflarda yerel olma durumu baskın olmakla birlikte, bölgesel ve ulusal olma durumu derneklere kıyasla daha yüksektir.
- Vakıfların yaklaşık olarak % 80'inin 1986'dan sonra kurulmuş olması dikkate değerdir. Fakat, asıl dikkat çekici olan; derneksele örgütlenme anlamında hareketliliğin olduğu 1971-1980 arasında vakıf tipi STK'ların çok fazla kurulmamış olmalarıdır. Bu durum dönemin vakıf kurmayı zorlaştıran yasal düzenlemelerine bağlanabilir.
- Kapanma tarihleri açısından, vakıflar arasında 2006-2010 döneminde kapananlar oransal olarak biraz daha fazladır. Tüm kapanan vakıfların % 53,3'ünün bu dönemde kapanmış olduğu gözlenmektedir. Özellikle 2001 sonrası gerek dernek, gerekse vakıflar arasında kapananların yüksek olması, sivil toplum alanındaki yeni yasal düzenlemelere bağlanabilir. Eski vakıfların yerini yeni vakıfların almış olması, derneklere de kamu kurumları eliyle

kurulmuş olanların yasalarla kapatılmış olması bu sürecin belirleyicileri olmuştur.

- İzmir’de sivil toplum örgütlenmesinin dernek, vakıf ayrımı olmaksızın merkez ilçeler ya da metropolde yaygın olması, nüfusun ağırlıklı olarak metropol ilçelerde yoğun olduğu dikkate alındığında anlaşılabilir. Özellikle vakıfların kent merkezinde kurulmuş olmaları göze çarpıyor. Sivil toplum alanında örgütlenmenin temel öncülü kentsel yaşamdır. Çünkü, kentleşme arttıkça, eğitim, kültür vb. imkanlara erişim oranı arttıkça sivil toplum alanında örgütlenme düzeyi de yükselmektedir. Örgütlenme alanında kentleşmeyle paralel olarak gözlenen bu eğilim; eğitim, bilinç ve farkındalık düzeyinin sivil örgütlenmelerin temelini oluşturduğunu düşündürmektedir.
- Gerek dernek gerekse vakıfların ağırlıklı olarak Konak’ta yoğunlaşmış olmaları, kentte bu ilçenin toplumsal ve politik hayatın merkezi bir yere oturmasıyla ilişkili olabilir.
- İzmir’de açık olan STK’ların kuruluş amaçlarına göre dağılımları incelendiğinde, ilk sırada % 14,1 ile sportif amaçlarla kurulan STK’ların geldiğini görüyoruz.
- Açık olan STK’lar arasında 2.sırada % 13,5 ile dini amaçlı STK’lar gelmektedir.
- Kentte açık olan STK’lar arasında 3.sırada % 12 ile İzmir’e başka kentlerden gelenlerin kurdukları dış hemşeri dernekleri geliyor. Türkiye’nin nüfus açısından 3.büyük kenti olarak İzmir’in halen başka kentlerden göç aldığı düşünülürse, göç yoluyla kente gelenlerin hemşerileri arasında sosyal ilişkilerini sürdürmek, hemşeriliği politik ve sosyal baskı unsuru olarak değerlendirmek gibi arayışlar kentte özellikle son yıllarda dış hemşeri STK’larının artış nedenleri olarak düşünülebilir.
- Özellikle yerel nitelikli STK’ların bölgesel, ulusal ya da uluslararası faaliyette bulunanlara göre kapanma olasılıklarının nispeten daha yüksek olmasının nedeni; yerel STK’ların hem genel içindeki ağırlığı, hem de kuruluşların ekonomik, yönetsel kapasite eksiklikleriyle ilgili olabilir.
- Açık olan STK’ların ağırlıklı olarak 2006-2010 yılları arasında kurulmuş, nispeten yeni STK’lar olmalarıdır dikkat çekicidir. Açık olan STK’ların % 34,1’inin 2006-2010 arasında kurulmuş olması Türkiye’nin bu yıllardaki sosyo-ekonomik ve politik koşullarından ayrı düşünülemez gibi, Türkiye’nin AB

üyeliği sürecinde sivil toplum anlayışının öne çıkması bu artışta etkili olmuştur diyebiliriz.

- Buna karşılık, kapalı STK'ların % 31,9'unun 1971-1980 yılları arasında kurulmuş olmaları da o dönemin sosyo-ekonomik ve politik koşullarında sivil toplum alanına dahil olan oluşumların daha sonra işlev kaybına uğraması, amaçlarının farklılaşması, üyelerin tercihleri gibi etkenlere bağlanabilir.
- Ayrıca, 1980'lerden devralınan sosyo-ekonomik yapıdaki dinamikler, bunların politik alana yansımaları 1990'larda sivil toplumun dinamik bir görünüme sahip olmasına yol açmış, bu gelişmeler doğaldır ki İzmir'de de gözlenmiştir. Çeşitli sosyo-ekonomik, politik dürtülerle yeni STK'lar kurulurken, muhtemelen daha önce kurulan STK'ların da bir kısmı yukarıda belirtilen çeşitli nedenlere bağlı olarak kapanmıştır.
- İzmir'de özellikle şube niteliğindeki STK'ların kapanma oranının yüksek olduğuna işaret etmekte. Bu durumun muhtemel nedeni, bir STK'nın şube olarak varlığını devam ettirmesinin örgütlenme, ekonomik ve yönetsel faktörlere bağlı olarak kolay olmamasıdır.

İZMİR'DE SİVİL TOPLUM ALANININ GENEL GÖRÜNÜMÜ

DEMOGRAFİK YAPI

- STK temsilcileri büyük oranda orta yaş ve üzerinde erkeklerden oluşmaktadır. Çünkü sivil toplum alanında üye-gönüllü olarak aktif varolmanın yolu önemli oranda ekonomik bağımsızlık ve boş vakte sahip olmaktan geçmektedir.

KURUMSAL KAPASİTE

- İzmir'de STK'ların % 80,6'sının merkezi İzmir'de bulunmaktadır.
- STK'ların yarısının (% 50,8) kuruluş tarihinin oldukça yeni olduğu anlaşılıyor. 2 STK'den biri 2001 ve sonrası kurulmuş, % 21'inin ise kuruluş tarihleri 1991 ve 2000 arasındadır. STK'ların % 71, 9'unun en fazla 20 yıllık bir tarihi olduğu gibi sonuca ulaşıyor.
- Araştırma kapsamında görüşülen STK'ların % 78,1'inin dernek, %11.1'inin kamu yararına çalışan dernek olduğu tespit edilmiştir. Buradan yola çıkıldığında, STK'ların % 89,2'sinin dernek olduğu anlaşılıyor. Vakıfların oranı örneklem içinde % 7,9 olup, buna vergiden muaf vakıflar dahildir.

- Araştırma verileri İzmir’de STK’ların üye/gönüllü potansiyeli bakımından nispeten küçük ve orta ölçekli kurumsal yapıya sahip olduklarını gösteriyor.
- İzmir’deki STK’larda öne çıkan üyelik tipi aidat ödemeye dayanan aidatlı üyelik ya da gerçek üyeliktir.
- STK’ların % 44,8’inin etkinliklerinin yerel alanda olup, bölgesel etkinlikte bulunanların oranı % 26,3, ulusal düzeyde etkinliklere sahip olan STK’ların oranı ise % 21,3’tür. Bölgesel ve ulusal etkinliklerin birlikte yerele göre daha fazla olması, İzmir’de STK’ların yerelin ötesinde bir dinamizme sahip olduğunu göstermesi açısından önemlidir.
- STK’ların yarısından fazlasında (% 57,8) maaşlı/ücretli/tam veya yarı zamanlı çalışan personel bulunmaması, personel yapısının kurumsallaşma ve profesyonelleşmeden yoksun olduğunu kanıtıdır. İzmir’de STK’ların % 12,1’inde 1, % 13,7’sinde 2-5 arasında profesyonel çalışanın olduğunu görüyoruz. Profesyonel çalışan mevcudiyeti her şeyden önce, bu kuruluşların kapasitelerini daha iyi kullanma, etkinlik ve işlevlerini geliştirme adına önemlidir. STK’ların ancak % 3,2’sinde 21 ve üzerinde profesyonel çalışanın olması tabloda dikkat çeken bir diğer unsurdur.
- Mevcut veriler, STK’ların kurumsal kapasitelerinin geliştirilmesi için gönüllü ya da ücretli çalışanların sayılarının artırılması gerektiğini düşündürüyor. Üyelik aidatlarına dayalı zayıf mali yapılarının güçlendirilmesi için aidat dışında fon-kaynak bulma konusunda desteğe ihtiyaçları bulunmaktadır.

TEKNOLOJİK VE ALTYAPISAL KAPASİTE

- STK’ların yarısının (% 50,5) kendi mülklerinde olan çalışma ofisi bulunmuyor. Çalışma ofisleri kendi mülkiyetinde olmayan STK’ların mali açıdan kira bile ödeme konusunda güçlükler yaşayabileceği bir sivil toplum alanında STK’ların ne ölçüde işlevsel olabilecekleri tartışma konusudur.
- STK’ların % 14,6’sının telefonu, % 40,3’ünün faksı bulunmamaktadır. Bu durum STK’ların kitle iletişim araçları altyapılarına ilişkin önemli bir eksiklik olarak değerlendirilmelidir.
- STK’ların % 76,5’inin masaüstü ve/veya dizüstü bilgisayarları, % 72,7’sinin ofislerinde internet bağlantısı olup, % 58,7’si web sitesine, % 71,4’ü e-posta adresine sahiptir. STK’ların % 62,9’unun aktif mail grubu bulunmasına karşın, % 37,1’inde mail grubu bulunmuyor. STK’ların kurum içi ilişkilerinin güçlenmesi

açısından mutlaka internetin sunduğu imkânlardan yararlanma kapasitesinin arttırılması yerinde olacaktır.

- STK'ların eğitim vb. projelerinde kullanabilecekleri görsel bilgi-iletişim altyapısının önemli araçlarından olan barkovizyon/video gösterim sistemine sahip olmaları oldukça sınırlıdır. Sadece % 34,9'unda bu sistemler bulunmaktadır.
- Kurumlarda arşiv sisteminin mevcudiyeti kurumsal hafıza anlamında önemli iken, kütüphanenin varlığı özellikle bilgiye erişim, kullanım anlamında kurumsal kapasitenin gelişimine katkı yapabilir. İzmir'de STK'ların sadece yarısı arşiv/kütüphane sistemine sahiptir. Diğer yarısında ise yoktur.
- STK'ların kendilerini topluma tanıtmalarını sağlayacak yayınlar açısından da oldukça zayıf oldukları, yarısının broşür olarak dahi herhangi bir yayına sahip olmamaları dikkat çekmektedir.
- STK'ların % 34,9'u kurum içi bilgi paylaşımı, ortaklaşa karar alma, değerlendirme süreçlerine katkı yapan altyapısal unsurlardan biri olan toplantı odasına, % 41,9'u ise eğitim amaçlı bir odaya sahip değildir.

STK'LARIN ÖRGÜTSEL YAPI ÖZELLİKLERİ

- Örgütsel yapıları sağlam ve çağa uygun STK'ların hedeflerine ulaşma ve toplumsal amaçlarını gerçekleştirme konusunda sorunlar yaşamayacağı varsayılırken, tersi durumlarda STK'ların başarılı olması mümkün değildir. İzmir'deki STK'ların örgütsel yapıya ilişkin kurumsallaşma, profesyonelleşme göstergeleri açısından zayıf olduğu söylenebilir.
- STK'ların yönetim kurulları büyük ölçüde (% 66,7) üyelere oluşmaktadır. İzmir'de yönetim kurullarında gönüllülerin yer aldığı STK'ların oranı % 8,3 iken, üye ve gönüllülerden oluşan STK'ların oranı % 17,5 düzeyindedir.
- İzmir'de STK'ların ancak % 1,9'unda profesyonel yöneticilerin bulunması dikkat çekmektedir. Bu oran çok düşük olup, STK'ların profesyonelleşme düzeyi sınırlıdır.
- STK'ların gelişebilmesi ve toplumsal hedeflerine ulaşabilmesinin başlıca yollarından biri kendini, hedeflerini çok iyi tanımlamasıdır. Herkes tarafından bilinen bir misyonu olduğunu ifade eden STK'lar % 63,2 iken, vizyon örneğinde bu oran % 44,4'e düşmektedir. Vizyon ve misyon tanımlaması konusundaki eksiklikler STK'ların gelişmesinin önündeki önemli engellerdendir.

- Logolar kuruluşun bilinirliği, tanınırlığını, zihinlerde kalıcılığını sağlayan görselliklerdir. STK'ların % 81'i bir logoya sahiptir.
- STK'ların % 56,5'inde yazılı bir organizasyon şeması bulunmasına karşılık, % 43,5'inde bu tür yazılı bir şemanın olmayışı profesyonellikleri anlamında sorgulanabilecek bir durumdur.
- STK'ların yaklaşık üçte birinde (% 29,2'sinde) yazılı iş/görev tanımı bulunmuyor. Burada önemli belirtilmesi gereken husus; ilgili tanımların bulunmasının yanı sıra, ne ölçüde bunlara uyulup uyulmadığıdır.
- STK'ların % 48,3'ünde yazılı eğitim politikaları bulunurken, % 51,7'sinin adı geçen eğitim politikalarına sahip olmaması kurumsal gelişim ve iyileştirme adına eksik kapasite olarak değerlendirilebilir. STK'ların eğitim politikası geliştirme ve uygulama konusunda desteğe ihtiyaçları olduğu açıktır.
- Strateji belgeleri kurumların nerden gelip, nereye gittiklerini gösteren gelecek odaklı temel belgelerdir. İzmir'de STK'ların bu tür belgelere sahip olma anlamında yetersiz olduklarını tablodaki verilerden anlıyoruz. STK'ların ancak % 41,3'ü strateji belgelerine sahip iken, % 58,7'sinin kendilerine yön verecek strateji belgeleri bulunmuyor. Stratejik düşünme ve eylemde bulunma eksikliği STK'ların başarıya ulaşmalarının önünde görünmeyen engellerden biri olarak değerlendirilebilir.
- STK'ların % 41,6'sında düzenli olarak performans değerlendirmesi yapılırken, % 58,42'ünde bu tür düzenli değerlendirmelerin yapılmadığını görüyoruz.
- STK temsilcilerinin yaklaşık % 80'i strateji belgeleri ile eylem planlarını birbirine karıştırmaktadırlar. Misyo-vizyon belirleme konusundaki eksiklikler dikkate alındığında, stratejik düşünme, stratejik iletişim ve strateji geliştirme konusunda bir eğitime ihtiyaçları olduğu açıktır.
- STK'ların faaliyetleriyle ilgili stratejiler büyük ölçüde başkan ve yönetim kurulu üyeleri tarafından geliştirilmektedir. Üyeler ve gönüllüler üçüncül derecede belirleyici olmaktadır.
- STK'ların örgütsel anlamdaki misyon-vizyon eksiklikleri, örgüt şeması ve yetki/görev tanımlamalarındaki eksiklikler, stratejik davranışı yönlendirecek bilgi-belge ve kadro eksiklikleri STK'ların kurumsallaşmasıyla ilgili dinamikleri de olumsuz yönde etkilemektedir. Bir başka ifadeyle bu konularda zayıf olan STK'lar geniş toplum kesimlerine açılmada, üye-gönüllü portföylerini geliştirmede, faaliyetlerini yerelden bölgesel, ulusal ve uluslararası düzeye

taşımada yetersiz kalmaktadırlar. Üyelerin ve gönüllülerin kurumsal yapı içindeki belirleyicilik düzeyleri oldukça düşüktür.

STK'LARIN MALİ YAPILARINA İLİŞKİN ÖZELLİKLER

- İzmir'deki STK'ların bütçelerinin oldukça sınırlı olduğu, yeni fon kaynakları bulma ve kaynak geliştirme konusunda desteğe ihtiyaçları olduğu açıktır.
- STK'ların birincil mali kaynaklarının % 63,5'lik bir payla üye aidatlarıdır. İkincil mali kaynak kalemi ise % 43,8'lik payla kendilerine yapılan bireysel bağışlardır. STK'ların üçüncül mali kaynağında öne çıkan herhangi bir kaynak türü bulunmuyor. Eldeki bu bulgulara göre, STK'ların üye aidatları ve bireysel bağışlar dışında herhangi bir temel mali kaynağa sahip olmamaları STK'ların fonksiyonlarını yerine getirebilme ve kendilerini geliştirme bağlamında en temel sorunlardan biri olduğunu söyleyebiliriz.

STK'LARDA ÖRGÜT İÇİ KARAR ALMA SÜRECİ VE POLİTİKA OLUŞTURMA

- Bulgular STK'larda karar alma sürecinin çok fazla demokratik prosedürleri uygun olarak işlemediğini göstermekte. Temsilcilerin sadece % 23,5'i kararların katılımcı, % 16,5'i çok katılımcı biçimde alındığını düşünürken, % 27,6'sı kararların merkezi olarak alındığını belirtmişlerdir.
- Eldeki bulgular her 5 STK temsilcisinden 1'inin (%19) STK'ların İzmir'de yerel/bölgesel politikaların oluşum sürecinde etkili olmadığı yönünde görüşe sahip olduğuna işaret ediyor ki, bu toplumsal diyalog eksikli olarak okunabilir. İzmir'de STK'lar açısından yerel/bölgesel politika oluşum süreçlerinde sivil toplumun rolünün oldukça sınırlı olduğunu söyleyebiliriz.
- STK'ların politika oluşum sürecine dahil olmaları oranları yerel düzeyde % 48,9, bölgesel düzeyde % 25,7, ulusal düzeyde % 20, uluslararası düzeyde % 7,6 civarındadır. Bu oranlar, STK'ların yerel düzeyde dahi politika oluşum sürecinin kenarında kaldıklarını, yerelden uluslararası düzeye gidildikçe katılım düzeylerinin katlanarak azaldığını gösteriyor.
- Türkiye veya Bölge çapında faaliyet alanına sahip STK'ların hem yerel hem de ulusal düzeyde politika oluşum süreçlerine katılım oranları İzmir'de kurulmuş, merkezi İzmir olan örgütlere nazaran daha yüksektir.

- Politika oluşum sürecine dahil olmayan % 59,4'lk bir STK dışında, önerilerinin kabul edildiğini belirten STK oranının sadece % 14 olması, adı geçen kuruluşlarının sistemin merkezi bir yerinde konumlanamadığını göstermesi açısından anlamlıdır.

STK'LARIN HUKUK VE DEVLETLE İLİŞKİLERİ

- STK'lar yasal mevzuatı kendilerini geliştirici değil, engelleyici olarak algılamakta. STK temsilcilerinin % 28,6'sı STK'lara ilişkin mevzuat konusunda bilgi sahibi değil. Yüzde 50,8'i ise, yasal mevzuatı az ya da çok kısıtlayıcı buluyor. Yüzde 14'ne göre mevzuat son derece, % 36,82 sine göre ise oldukça kısıtlayıcıdır.
- Batının yerleşik demokrasilerinde sivil toplum gelişimini büyük lde devletten özerk oluşuna borçludur. Ülkemizde İzmirden rneğinde STK'ların bağımsızlık, özerklik algısına bakıldığında, karmaşık bir algının mevcut olduğunu söyleyebiliriz. STK temsilcilerin % 33,3' denetim bağlamında STK'ların devletin kontrolünde olduğunu düşünürken, % 36,2'si zgr oldukları sadece meşru denetimin olduğunu, % 21,6'sı zaman zaman gerekersiz müdahale olduğunu, % 7'sine göre sıkça gerekersiz müdahaleler olduğunu düşünmektedir.
- Yaklaşık olarak her 3 STK temsilcisinden 1'inin (% 32,4) devletin sivil toplumla diyalogunun olmadığını düşünmesi, İzmirden devletin sivil toplumun ilişkisi temelinde diyalojik demokrasinin yokluğunu teyit etmektedir. Temsilcilerin % 42,2'si ise bu diyalogun bazı STK'larla gereklilik halinde ve geçici olduğunu belirtmeleri de diyalogun zayıf halkasına işaret etmesi anlamında dikkate değerdir. Mevcut olan bu diyalog eksikliği hatta yokluğu sivil toplumun çözülmesi gereken sorunlarından biridir.
- Görüşülen STK temsilcilerine merkezi ya da yerel yönetimlerden faaliyetlerine yönelik herhangi bir sınırlama/engelleme ile karşılaşıp karşılaşmadıkları da sorulmuştur. Verilen yanıtlar, bu tür bir sınırlama ya da engellemenin olmadığını göstermektedir ki bu sivil toplumun gelişimi adına olumludur.

STK'LARIN SORUNLARININ ÖNEM DÜZEYİ

- STK temsilcilerine göre; en önemli 3 sorun sırasıyla mali kaynaklardaki yetersizlik (% 85), STK'lara gönüllü desteğindeki yetersizlikler (% 79,1) ve kentte gönüllü hareketlerin zayıflığıdır (% 76,5).
- Özellikle STK'larda gönüllülük sorununun çözümü önemlidir. Bu konuda herhalde yapılması gereken ilk şey; toplumda sivil topluma dahil olma bilincinin yükseltilmesi, bunun yanı sıra, gönüllülüğü teşvik etmeye yönelik stratejilerin geliştirilmesidir.

STK'LARIN SON BİR YILDA GERÇEKLEŞTİRDİKLERİ ETKİNLİKLER

- İzmir'de STK'ların etkinlik türleri olarak % 71,7 ile 1. sırada eğitim-öğretim çalışmaları, % 61,9 ile 2.sırada konferans, seminer, sempozyum düzenlenmesi ve 3. sırada (% 56,5) kurumun çalışmalarıyla ilgili kampanyalar geliyor. Politikacılarla temas-etkileme faaliyetleri kapsamında değerlendirebileceğimiz lobicilik faaliyetlerine yatkın olmadıklarını da belirtmek gerekir.

STK'LARIN ETKİNLİK ORTAKLARIYLA İLİŞKİ DÜZEYİ

- Buradan, STK'ların kendi içine kapalı, STK'lararası diyalogu başaramayan tekil sivil aktörler oldukları şeklinde bir sonuca ulaşmak mümkün. STK'ların proje ortaklığı düzeyinde en fazla belediyelerle ilişki içinde olduğunu söyleyebiliriz.
- STK'ların farklı kuruluşlarla ortak proje yürütme düzeyinin (belediyeler hariç) oldukça zayıf olması STK'ların gelişimi açısından olumsuz bir unsur olarak değerlendirilebilir.

STK'LARIN FAALİYETLERİNİN TANITIMI VE KATILIMI ARTTIRMAYA YÖNELİK GERÇEKLEŞTİRDİKLERİ ETKİNLİK TÜRLERİ

- STK'ların faaliyetlerini tanıtmaya ve katılımı arttırmak için gerçekleştirdikleri etkinliklerin başında diğer STK'ları biraraya getiren kongre, sempozyum, toplantılara katılım ile tanıtım amaçlı yerel, ulusal düzeyde toplantılar ilk sırada geliyor (% 63,8). Bu etkinlik türünü % 59 ile eğitim kurumlarına yapılan

ziyaretler izlemekte. STK'ların konuya ilişkin etkinlik türleri arasında 3.sırayı broşür, afiş, billboardlar (% 52,1) alıyor.

- STK'ların etkinliklerine ilişkin verileri birlikte değerlendirdiğimizde, etkinlik çeşitlendirmesine ihtiyaçları olduğunu, özellikle lobicilik ve kampanya geliştirme konusunda sıkıntı yaşadıklarını; işbirliği kurmada zayıf kaldıklarını, özellikle İZKA, merkezi idarenin taşra örgütü (valilik vb.), ulusal STK'lar ve kent konseyleri ile işbirliği geliştiremediklerini görmekteyiz. Kendilerini tanııtma konusunda ise reklam, fuar katılımı konularında etkin olamadıklarını, tanııtım faaliyetlerinin genellikle toplantılara katılmak veya toplantı düzenlemekle sınırlı kaldığını söyleyebiliriz.

İZMİR'İN EN ÖNEMLİ SORUNU, SİVİL TOPLUM ALANINI TEHDİT EDEN EN ÖNEMLİ SORUN VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

- İzmir'e ilişkin en önemli sorun tanımlamasında ulaşım, trafik, altyapı gibi kentsel sorunların öne çıktığını, ayrıca sivil toplum alanında STK'lar arasındaki iletişim eksikliği, yeterli kurumsallaşma ve ödeneğe sahip olmama, eğitim ve örgütlenme alanındaki eksiklikler, siyasi baskılar ve daha da önemlisi STK'ların kendilerini bilgisiz, ilgisiz hissetmeleri dikkate değerdir.
- STK'ların kendi alanlarına ilişkin sorun değerlendirmelerinde yapısal sorunlardan, merkezi idare ve sivil toplumla ilişkiler, gönüllü desteğinin yetersizliğinden, üzerlerindeki vergi, siyasi iktidar baskısı ve yasal düzenlemelerdeki eksikliklerden, mali imkânların yetersizliğine ve eğitim eksikliğine pek çok konunun dile getirildiğini görmekteyiz. Bunlardan özellikle eğitim alanındaki sıkıntıların farklı açılardan dile getirilmesi ve çeşitli alanlardaki destek yetersizlikleri nedeniyle STK'ların genel olarak kendilerini sahipsiz hissetmeleri iki önemli sorun odağı olarak dikkati çekmektedir.
- STK'ların kendi alanlarındaki sorunlara yönelik çözüm önerilerinde devlet, belediye destekli çözüm önerilerinin ağır bastığını, ayrıca eğitim talebinin oldukça geniş yer tuttuğunu söyleyebiliriz. Kendi aralarındaki iletişim ve işbirliği eksikliklerinin giderilmesine yönelik olarak ise, sivil toplum bilincinin toplumda geliştirilmesi ve STK'ların çeşitli platformlar, çatılar altında bir araya gelmeleri önerilmektedir.

İZMİR'DE SİVİL TOPLUMUN SORUNLARI VE BEKLENTİLERİ

- Birinci odak grup çalışması sırasında üzerinde durulan ilk konu engellilerin istihdamı konusu olmuştur. Birinci Odak Grup Çalışması sonucunda ortaya çıkan bulgular ve öneriler şöyle sıralanabilir:
- Engel grubuna göre engellilerin eğitilmesi ve meslek edindirilmesi önemli. Ancak, engellilerin engel gruplarına göre toplu bir envanterinin, veri tabanının bulunmaması nedeniyle bunu gerçekleştirmek çok zor görünüyor. Alandan toplanacak beyana dayalı bilgilerin gerçeği yansıtmama ihtimali yüksek. Çünkü, engellilerin kendi engel gruplarıyla ilgili bilgileri de yok. Engellilerle ilgili veri tabanının oluşturulması ve çeşitli tüm kuruluşların ellerindeki bilgileri paylaşmaları gerekiyor.
- İstihdam konusunda, hangi engelli ne iş yapar gibi İŞKUR'un engelliler konusunda bir meslek analizi bulunmamaktadır.
- İŞKUR ile ortak çalışması gereken STK'ların dahi İŞKUR ile bağlantıları zayıf. İŞKUR'un çalışma sistemi çoğu STK tarafından tam olarak bilinmemekte.
- Engelli çocuğuna bakmakla yükümlü tutulan anneler sosyal güvenlik şemsiyesi altına alınmalıdır. Bakıcı sertifikası alabilen annelere devletin bakıcı maaşı verecek olması bu noktada bir çıkış noktası olarak düşünülebilir.
- Engellilikle ilgili yasal düzenlemelerin getirdiği kriterler engellilerin büyük kısmını kapsam dışında tutuyor. Yasal düzenlemeler penceresinden yeni bir engelli tanımına ihtiyaç duyulmakta.
- Engelli istihdamına bakış konusunda hem hükümetin hem de işverenlerin bakış açısının değişmesine, yeni mesleklerin ortaya konulmasına, engelliye eve hapseden home-ofis çalışmalarının dışında, onu toplumsal hayata dahil eden projelerin geliştirilmesine ihtiyaç var.
- Engellilere yapılan yardımlarda uygun olmayan tekerlekli sandalye veya aletler veriliyor. Tekerlekli sandalye verilmemesi gereken birine verilen sandalye bacaklarını tamamen öldürebiliyor.
- Kentteki mimari engellerin kaldırılmasıyla ilgili yasanın uygulanmasının ertelenmesi sorunların ötelenerek ileriye taşınması anlamına geliyor. Kalkınma Ajansı engellilerin önündeki her türlü engeli kaldıran düzenlemeleri içeren projelere daha fazla destek olabilir.

- Kadın alanında çalışan derneklerin kendi çalıştıkları alana yönelik sorun tanımlamalarında, eğitim, istihdam, aile içi şiddet ve barınma sorunları öne çıkmıştır. Bu sorunların derneklerin kendi sorunları olmayıp, derneklerin hak temelli mücadele kapsamında çalıştıkları konulardır. Özellikle Kadının İnsan Hakları Eğitimi Programı (KİEP) kapsamındaki eğitimlerin tüm ilçelerde yaygınlaştırılması önerisi getirilmiştir.
- Kadın istihdamına yönelik teşviklerin yaygınlaştırılması ve konuya ilişkin bilinç düzeyinin yükseltilmesi ihtiyacı vardır.
- Daimi engelliye bakan kadınlara bir haftalık bir tatil programı yapılabilir. Bakmakla yükümlü olduğu kişilerin de bakımevlerinde gene bu proje kapsamında konuk edilmesi ve bakılımı gerçekleştirilebilir.
- İstihdam ve eğitim sorunlarıyla ilgili olarak; halk eğitim merkezleri, STK'lar, bu tür kadın emeğini değerlendiren kuruluşlar, engelli dernekleri, belki esnaf sanatkarların da içinde olacağı bir büyük proje yapılabilir.
- STK'ların kendileriyle ilgili mali, hukuki vb. konularda mevzuat bilgisine sahip olmamaları nedeniyle bazı baskılarla karşılaşabiliyorlar. Kadın emeğini değerlendirmek üzere kurulmuş derneklere yönelik mali polis baskısı, vergi denetimleri kadının üretici konuma gelmesini engelleyebiliyor. Çünkü çoğu dernek bu konulardaki istisnaları ve kendilerini koruyan düzenlemeleri bilmiyorlar. Dernekler İl Müdürlüğü aracılığıyla dernek yöneticilerine yönelik derneklerin yapabilecekleri-yapamayacakları konusunda mevzuat bilgisine ve/veya danışmanlık hizmetine ihtiyaç duyulmaktadır.
- Kent konseyleri STK'ları bir araya getiren ve sivil toplum alanına belediyelerin desteğini sağlayan önemli bir yapılanma olup, kurumsallaşma konusunda en iyi durumda olanının İzmir Kent Konseyi olduğu belirtilmiştir. Kent konseylerinin yaygınlaştırılması ve kurumsallaşması halinde, çalışma gruplarında birlikte ortak proje, fikir üreten STK'ların belediye kaynaklarının dağıtımına katılmalarını sağlayabilecektir.
- İzmir Kent Konseyi ve meclisleriyle, İzmir'deki diğer kent konseylerinin ürettikleri çalışma ve projelerin İZKA ile buluşturulması gerekiyor. Bu çerçevede İZKA'nın proje başvurularında kent konseylerinin de kurumsal katılımına izin verilmesi konusunu değerlendirmesi gerekmektedir.

- STK'ların üyelerini/gönüllülerini yönlendirme konusunda eksiklikleri bulunuyor. Hem kendi üyeleri/gönüllüleriyle hem de diğer STK'lar ve onların düzenledikleri etkinliklerle ilişkileri zayıf.
- STK alanında mikro projeler destek görürken, daha büyük çaplı ve farklı STK'ları bir araya getiren, sinerji yaratan proje eksikliği hissedilmekte. Üye ve gönüllülerin maddi imkânsızlık içinde olmaları, aidatlarını ödeyemez durumda olmaları STK'ları da olumsuz etkilemektedir. Çözüm için STK'ların ortak kullanabilecekleri içinde bilgisayar, telefon, faks, internet gibi altyapısal unsurların bulunduğu mekânların oluşturulması önerilmektedir.
- Merkezi ve yerel idareyle katılımcı ilişkilerin oluşturulması sürecinde dışlanan, ötekileştirilen STK'lar olabilmekte. Yandaş ve öteki STK ayrımı, özellikle hak temelli çalışan örgütlere yönelik daha yaygın durumda. Katılımcı süreçlerin işletilmesinde ayrımcılığın ortadan kaldırılması için, özellikle toplumsal cinsiyet eşitliğini savunan, AB yolunda olan bir ülke için kadınlara pozitif ayrımcılık yapılması bekleniyor.
- Sivil toplum alanındaki federasyon ve konfederasyon tipi yapılanmada aksaklıklar var. Beş derneğin bir araya gelerek federasyon, üç federasyonun bir araya gelerek konfederasyon kurabildiği yapılardan Türkiye çapında federasyon ve konfederasyonlar yerine daha küçük yeni örgütlenme tipleri ortaya çıkıyor. Bu durum ancak yasal mevzuatla düzenlenebilir.
- Federasyon-konfederasyon tipi yapılanmalar yaygın olarak gözlenmekle birlikte, halen STK'ların bir araya gelerek ortak proje üretme deneyimleri zayıftır. STK'ların belli amaçlar için dayanışmaya girmeleri ve mümkünse birlikte daha etkili tüzel kişilikler oluşturmaları gerekiyor.
- STK'lar arasında mevcut yıpratıcı rekabetin yerine dayanışma ve paylaşma kültürünün yerleştirilmesi için ortak çalışmalar teşvik edilmeli.
- STK'ların proje yazma konusunda eğitim eksikliği olup, uygulamalı bir proje yazma eğitimi verilmesi konusunda talepleri bulunmaktadır. Ancak proje yazma eğitiminin uygulamalı, STK'ların gerçek hayattaki projeleri üzerinden öğretilmeli. STK'ları üniversiteler ve sanayi ile bir araya getirecek çalışmaların üretilmesi gerekiyor.
- Özellikle Gençlik grupları yerel ortak bulmakta zorlanıyorlar.
- Odak grup çalışmaları boyunca, gençlerden başlayarak gönüllülükle ilgili eğitimlerin verilmesi, gönüllü bilincin yerleştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

- Odak grup çalışmalarında dikkat çekilen bir diğer nokta stratejik yönetim sorunu olmuştur. STK'ların kim olduklarının, ne için var olduklarının, hangi değerlerle var olduklarının yeterince bilincinde olmamaları halini ifade eden stratejik yönetim eksikliği STK'ların hedeflere ve operasyonel stratejilere sahip olmasını da engellemektedir.
- Kentlileşmeyi, İzmirlilik bilincini uyandırabilecek çalışmalara, özellikle önem gösterilmeli ve toplumun demokratik siyasi hayata geçişinde ve sivil toplum kuruluşlarının hakkıyla işini yapabilmesi için bu kentlileşmenin mutlaka, sağlanması gerekiyor. Yoksa yöre derneklerinde, bunlar da işlev görüyordur ama bizim arzu ettiğimiz işlevler değildir. En son olarak da sivil toplum merkezleri, burada da gündeme geldi, ortak akıl yerleri olan, çünkü bir derneğin en büyük problemlerinden biri de atölye bulma sorunudur. Ortak atölye merkezleri olan, ortak toplantı konferans salonları olan, ve ayrı ayrı yönetimlerin örgütlenebileceği yani ayrı yönetim büroları, ortak atölyeler, ortak toplantı salonları olan, geniş, sivil toplum merkezleri, özellikle şehir merkezinde bulunan örgütler için büyük iletişim kanalları açacaktır. Hayattan kopmalarını engelleyecektir.
- Mesela üniversite kapsamında SANTEZ projeleri gibi Ege Üniversitesi sosyal sorumluluk dersi ya da topluma hizmet uygulamaları kapsamında bu projeleri yapan gençlerle STK'ları bir araya getirecek büyük çaplı bir proje hazırlanabilir. Böylesi bir projeye İZKA destek sağlayabilir. Ama ufak tek projeler değil yani çok sayıda projeyi bir araya getiren bütün yılı ya da bir iki yılı kapsayacak, çıktılarının çok daha net görülebileceği bir üniversite-ajans işbirliği sağlanabilirse hem gençler, hem öğretim üyesi hem STK yararlanır.
- İZKA'nın bölge planına katkı sağlamak üzere İzmir Kent Konseyi ve Meclislerinin kent için bir yerel eylem planı hazırlığı yapılabilir.

İZMİR'DE SİVİL TOPLUM BELLEĞİ ÇALIŞMASININ BULGULARI

- İzmir'de sivil toplum alanındaki çalışmalar konusunda farkındalık yaratmak ve gönüllü sayısının artırmak için yapılabilecek çalışmalardan biri, kentin sivil toplum belleğini hatırlatacak, güçlendirecek çalışmalar gerçekleştirmektir. Nitekim bu konuda uzun yıllar emek vermiş gönüllülerin dahi, sivil toplum belleği zayıftır.

- Sivil toplum çalışmalarının koordineli gerçekleşeceği bir sivil toplum merkezi fikrine, bir “sivil toplum müzesi” eşlik etmeli, anıtlandırma (monumentalisation) ve isimlendirme (naming) çalışmaları ile bu alanda emek vermiş insanlar taltif edilmeli, gündelik hayat içinde bu anıt ve isimler birer “bellek mekânı” olarak işlev görerek, toplumun ilgi ve merakı artırılmalıdır.
- Sivil toplum çalışmalarını teşvik edecek her çalışma, bu bağlamda “tarihsel” bir bilinç de içermeli, kentin bu konudaki sosyal sermayesi ihmal edilmemelidir. İzmir’in kentsel imajını güçlendirecek bu özelliği, sivil topluma ilgi uyandıracak farkındalık projelerinde kentlilik bilincini artırıcı bir işlev görmelidir.
- Bu bağlamda İzmir’in Türkiye’nin “ilk”lerine yaptığı “sivil” katkılar öne çıkarılmalı ve sivil toplum önderlerinin geçmiş bilinci ve motivasyonu artırılmalıdır.

GİRİŞ

Bu çalışma İZKA tarafından hazırlanacak olan Bölge Planı'na girdi sağlayacak şekilde, İzmir'de sivil toplumun ihtiyaçlarını ve önceliklerini belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma İzmir ili genelinde kurulmuş olan sivil toplum örgütlerini kapsamaktadır. Sivil toplum örgütü olarak; dernek ve vakıf yapılanmaları alınmıştır. Analiz Raporu; giriş, araştırmalara dayanan 4 ana bölüm ve sonuç bölümlerinden oluşmaktadır. Raporun ana bölümleri olan birinci ve ikinci bölümde niceliksel analiz teknikleri kullanılmıştır. Birinci bölüm büyük ölçüde dernekler ve vakıflara ilişkin **envanter araştırmasına** dayanmaktadır. Sivil toplum örgütlenmesinin temelini oluşturan dernek ve vakıflara ilişkin arşiv bilgileri İzmir'in sivil toplum altyapısının sayısal görünümünü ortaya koymada kullanılmıştır. İzmir'de sivil toplum yapılanmasının temelini sayısal olarak da oldukça geniş olan dernekler oluşturulmaktadır. Derneklerin tam sayım olarak amaçlarına, özelliklerine, kuruldukları ilçelere göre sayısal ve tarihsel bir analizi yapılmıştır. Söz konusu analiz için 31.12.2011 tarihi temel alınmıştır. Derneklerle ilgili ulaşılabilen en eski kayıtlardan, 31.12.2011 tarihine dek, (kapanmış olanlar da dahil olmak üzere) İzmir'de kurulmuş olan tüm derneklerin kuruluş-kapanış tarihleri, kuruluş amaçları, kuruldukları ilçeler bazında bir değerlendirme yapılmıştır. Araştırmaya veri oluşturacak bilgiler Dernekler İl Müdürlüğü'nden, vakıflara ilişkin bilgi ise Vakıflar Genel Müdürlüğü'nden temin edilmiştir.

Araştırmanın ikinci bölümünde arşiv verilerine dayanarak seçilmiş örneklem üzerinden gerçekleştirilen **alan araştırmasının** bulgularına yer verilmiştir. Alan araştırması sırasında önceden belirlenmiş STK'ların temsilcileriyle yüzyüze görüşmeler yapılarak, önceden hazırlanmış bir anket formu uygulanmıştır. İzmir'de sivil toplumun örgütsel kapasitesi ve sorunlarını ortaya koymaya yönelik olarak gerçekleştirilen anket sırasında hedeflenen 250 STK temsilcisi yerine 315 STK temsilcisi ile görüşülmüştür. STK temsilcileri belirlenirken sadece dernek ve vakıflar dikkate alınmıştır. Serbest piyasanın toplu pazarlık kurumları olarak görülen sendikaların küreselleşme baskısı altında sivil toplum örgütü olma niteliklerinin giderek aşındığı yönündeki tartışmalar nedeniyle, sendikalar örnekleme ve araştırmaya dahil edilmemiştir. 315 STK temsilcisine önceden yapılandırılmış bir soru formu yüzyüze görüşme tekniği ile uygulanmış, ve alan araştırmasından elde edilen bulgular ikinci bölümde değerlendirilmiştir.

Raporun üçüncü ve dördüncü bölümünde niteliksel analiz tekniği kullanılmıştır. İzmir'de sivil toplum belleğinin ortaya konulması amacıyla sivil toplum hayatında önde gelen temsilcilerle yapılacak **derinlemesine görüşme yöntemi** kullanılmıştır. Bu çalışma kapsamında İzmir'de sivil toplum alanında önde gelen sivil toplum yapılanmasına öncülük etmiş 10 kişi ile derinlemesine görüşmeler yapılmış, gerçekleştirilen derinlemesine görüşmeler sonucunda İzmir'de sivil toplumun gelişme dinamikleri ve önemli mihenk taşları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın dördüncü ve son bölümü ise alan araştırmasından elde edilen bulgular ışığında İzmir'de sivil toplumun sorunlarını ve beklentilerini daha iyi ortaya koymayı amaçlayan **odak grup çalışmalarına** dayanmaktadır. Sosyal dayanışma, kadın dayanışma, engelli dayanışma, kültür ve ekonomik dayanışma alanlarında önde gelen STK'ların temsilcileri biraraya getirilerek İzmir'de sivil toplum alanında yaşanan sorunlar ve çözümler üzerinde durulmuştur.

İzmir Sivil Toplum Araştırması Analiz Raporu'nun, Değerlendirme ve Yol Haritası başlıklı son bölümünde ise, dört bölümden elde edilen tüm bulguların İzmir Bölge Planına yol gösterecek şekilde ifade ettiği anlam, İzmir'in sivil toplum alanında yapılması gereken öncelikler, hedefler ve eylemler üzerinde durulmuştur. Her bölümün tablo numaralandırması kendi içinde yapılmıştır.

I.BÖLÜM

İZMİR'DE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ TARİHSEL GELİŞİMİ

İzmir, sivil toplum örgütlenmesi alanında geçmişten günümüze İstanbul, Ankara gibi büyük kentlerdeki gelişime benzer bir örgütlenme düzeyine ve örüntülerine sahiptir. Kentin sosyo-ekonomik yapısında yaşanan değişim ve gelişim bu alana yansıyan izlerle doludur. Özellikle sivil toplum alanının derneksel hayat eksenindeki gelişimi 18.yüzyıla kadar uzanmaktadır. İzmir şehri, 17.yüzyılın ikinci yarısından itibaren hem Levantenler hem de Avrupalılar açısından önemli bir liman şehri haline gelmiştir. 18. yüzyılda ticari hayatın iyice canlandığı kentte 1752-1783 yılları arasında Fransız tüccarları temsil eden 23 ticaret evinin varlığı¹ bu canlanmanın kanıtı olsa gerektir. 18.yüzyıldan 19.yüzyıla uzanan dönemde İzmir'de 3'ü cami vakfı, 6'sı aile vakfı olmak üzere 9 vakıf olduğu bildirilmektedir². Osmanlı döneminde büyük ölçüde hayırseverlik ruhu etrafında oluşturulmuş sebil, yardım, eğitim, dini vb. amaçlı kurumları finanse etmek için oluşturulmuş vakıfların toprak üzerinde mülkiyetin olmadığı bir sosyo-ekonomik yapı içindeki işlevlerinden biri, bir aileye ait toprak parçasının ve gelirinin devlet müdahalesinden kaçırılması olmuştur. Dolayısıyla, vakıflar üzerinden yapılacak değerlendirmeler sivil örgütlenme alanı açısından fazla açıklayıcı olmayacağı gibi, cemiyetlerle (derneklerle) vakıfların gelişim dinamikleri birbirinden oldukça farklıdır.

Cumhuriyet'in ilanından sonra gerçekleştirilen sosyo-ekonomik ve siyasal yapılanmaya ilişkin yeni düzenlemeler dolaylı olarak toplumsal örgütlenme örüntüleri üzerinde de etkili olmuştur. İki ana eksen arasındaki farklılığı ortaya koyabilmek amacıyla, İzmir'de sivil toplumun gelişimini Cumhuriyet öncesi dönem (Osmanlı mirası) ve Cumhuriyetten günümüze olmak üzere ikili bir ayırım çerçevesinde inceleyeceğiz. Çalışmanın bu bölümünde 20.yüzyılda İzmir'de kurulmuş tüm STK'lar ve halen faaliyette bulunan, bir başka anlatımla açık olan STK'ların gelişimi çeşitli nitelikleriyle ele alınarak, son yüzyılda kentteki sivil toplum potansiyeline bakılacaktır.

¹ Karl Dieterich, *Hellenism in Asia Minor*, New York, 1918, s.36'dan aktaran Nahide Şimşir, **İzmir'in Sosyal ve Ekonomik Tarihi (1730-1792)**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, İzmir, 1999, s.230.

² Söz konusu vakıflarla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. **a.g.e.**, s.314-320.

I. İZMİR'DE DERNEKSEL HAYATIN YAKIN TARİH ARKA PLANI

Cumhuriyetin kurulmasına dek geçen dönemi ifade etmek üzere kullandığımız Osmanlı mirası içinde tarikatlar, loncalar, vakıflar ve millet sistemi içindeki gruplaşmalar birer sivil toplum nüvesi olarak görülebilir. Ancak, Osmanlı toplumsal geleneğine özgü bu kurumların birinci bölümde açıklamaya çalıştığımız, büyük ölçüde Batı deneyiminden beslenen sivil toplum özellikleri açısından içinde çelişkiler barındırdığını belirtmek gerekir. Tarihsel gelişim süreci içinde bu unsurların devletten özerkliklerini sağlayamamış olmaları, hatta devletle ilişkilerinde devleti önceleyen bir yaklaşıma sahip olmaları söz konusu çelişkilerin başlıca kaynakları olarak belirtilebilir. Bu nedenle Osmanlı mirası içinde özellikle derneksel örgütlenmeler dikkate alınacaktır. Cumhuriyet öncesinde İzmir'deki derneksel yaşamı da II. Meşrutiyet öncesi ve sonrası olarak ele almak uygun olacaktır. Çünkü özellikle Müslüman nüfusun örgütlenmesinin önünü açan 23 Temmuz 1908'de yürürlüğe giren II. Meşrutiyet olmuştur. Siyasal haklar alanındaki genişlemenin de etkisiyle kısa sürede sportif amaçlı derneklerden kadın derneklerine³ uzanan bir yelpazede hızlı bir hareketlenme ortaya çıkmıştır.

1. II. Meşrutiyet Öncesi: İzmir'deki Levantenlerin Kurduğu Örgütler

İzmir'de sivil toplum alanında geçmişi 18.yüzyıla dek uzanan örgütlenmelere tanık olunmuştur. Bu alanın tarihsel arka planında oldukça zengin bir birikimin bulunduğu söylemek yanlış olmaz. Söz konusu birikimde özellikle II. Meşrutiyet'e dek olan dönemde gayrimüslimlerin yadsınamayacak etkisi vardır. Kuşkusuz bunun temel nedeni, II. Abdülhamit zamanında 1908'e dek uygulanan Müslümanlara yönelik örgütlenme yasaklarının etkisi vardı. Muhalif hareketlere ve örgütlenmeye sıcak bakmayan siyasal iktidarın baskısı altında örgütlenebilen kesim ancak gayrimüslimler idi. Bu koşullar altında gelişen örgütlenme pratiği içinde, İzmir'de ilk önce "18.yüzyılın sonlarından itibaren Avrupa'lılar ve Rumlar tarafından kültürel, ekonomik ve sportif amaçlı STK'ların kurulduğu anlaşılmaktadır. Osmanlı Devleti'nin yabancılara ve vatandaşlarına dernek kurma hakkı vermesinden önce bu örgütler "dernek" değil "klüp" tabelası altında kuruluyordu"⁴. 1890 yılında kurulmuş

³ Feroz Ahmad, **Modern Türkiye'nin Oluşumu**, Çev.Yavuz Alogan, Sarmal Yayınevi, İstanbul, 1995, s.51.

⁴ Engin Berber, "Mütareke Döneminde, İzmir Sancağında Yunanistan Karşıtı Çalışmalarda Bulunan Toplumsal Örgütler (30 Ekim 1918 - 15 Mayıs 1919)", **Bir İzmir Kabusu Mütareke ve İşgal Dönemi Üzerine Yazılar**, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını, İzmir, 2002, s.40.

olan, atletizm, futbol, yelken, yüzme ve atıcılık dallarında faaliyet gösteren Panionios Spor Klübü, 1893 yılında kurulan Sportik (Sporting) Klüp, 1905 yılında yelken ve jimnastik alanında faaliyet göstermek üzere kurulan Pelops Klübü, ilk kez 1884 yılında kurulup, daha sonra 1918'de yeniden kurulan Yunan Tatlıcıları Birliği, 1845'te kurulmuş olan, 1912'de yeniden kurulan Berberler Birliği bu kategoride sayılabilir. Klüplerin İzmir'deki Levantenlerin sosyal yaşantısında önemli bir toplumsallaşma aracı olduğunu, klüplerin düzenlediği yemekler, ödüllü yarışlar, tiyatro gösterileri gibi etkinliklerin kentteki hayatı renklendirdiğini söyleyebiliriz⁵.

Bunlardan Panionios Spor Klübü'nün 500 civarında üyesi olup, uzun atlama ve üç adım atlamada iki rekora sahiptir. Pelops Klübü'nün ise 80 sporcusu bulunmaktadır⁶. Sporting Klüp, Yeni (New) Klüp gibi bazı klüplerin Türk üyeleri de vardı⁷. Ancak bunlar muhtemelen hatırlı kişilerin araya girmesiyle kabul edilen üyelereydi, sonuçta klübün niteliğini çok değiştirmiyordu. 1905 yılı itibarıyla İzmir'de Klüp adı altında Büyük Avcılar Klübü (Chasseurs), Yeni Avcılar Klübü (Chasseurs New), Cercle Europeen, Cercle Commercial, Yeni Klüp (New Club), Denizcinin Evi (Sailor's Home) ve Sportik Klüp (Sporting Clup) faaliyet gösteriyordu⁸. Döneme ait şehir haritalarından⁹, çoğu klübün balo, kokteyl vb. eğlencelerin düzenlendiği bir bahçeye, bazılarının oyunların sergilendiği tiyatro binasına sahip olduğu görülür. 1908'den sonra İzmir'de temsil verecek olan Türk gençlerinden oluşan Türkçe tiyatro topluluklarından biri, 21 Ağustos 1908'de Namık Kemal'in Vatan Yahut Silistre oyununu Sporting Klüp'de sahnelemişlerdir¹⁰.

İzmir'de tarihi 19.yüzyıl sonlarına uzanan bir başka örgütlenme şekli de genellikle

⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. Rauf Beyru, **19.yüzyılda İzmir'de Yaşam**, Der.Saadet Özkal, Öner Ciravoğlu, Literatür Yayınları, İstanbul, 2000.

⁶ Engin Berber, **İzmir 1920 -Yunanistan Rehberinden İşgal Altındaki Bir Kentin Öyküsü**, Çeviren ve Yayına Hazırlayan, Engin Berber, Akademi Kitabevi, İzmir, 1998, s.32-33.

⁷ Nail Morali Sporting Klübe kendisi ve ağabeyi ile birlikte başka bazı Türk üyelerin de kaydedildiğini belirtir. Rum üyelerin Türklerin (üye) adaylığı için balotajda (seçimde) güçlük çıkardıklarını da ekler. O dönemde Sükkeri Zade Tevfik Paşa, Uşaki Zade Muammer Bey, Şerif Zade Rıza Bey, Osman Zade Ziya Bey'in Sporting Klübün Türk üyeleri arasındadır. Nail Morali, **Mütarekede İzmir –Önceleri ve Sonraları**, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1976, s.65.

⁸ Çınar Atay, **Tarih İçinde İzmir**, Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı Yayını:3, Tifset Basım Yayım, İzmir, 1978, s.149.

⁹ Haritalar için bkz. Atay, **a.g.e.**, Ayrıca bkz. Melih Gürsoy, **Tarihi Ekonomisi ve İnsanları İle Bizim İzmir'imiz**, Metis Yayıncılık, Yaylacık Matbaası, İzmir, 1993, s.131.

¹⁰ Selma Muslu, **1929-1940 Yılları Arasında İzmir'de Sosyal Hayat**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Anabilim Dalı, İzmir, 1996, s.101.

Hristiyanların, Rum ve Ermenilerin sağlık ve sosyal yardım işleriyle ilgilenen çoğu dini kökenli derneklerdi. İzmir’de daha 1710 yılında kurulmuş Katoliklere ait St.Antoine Hastanesi, 1748’de kurulmuş Rum Hastanesi, 1831’de kurulmuş Musevilere ait Millet-i Museviye Hastanesi, Ermeni Hastanesi ile 1846 ve 1851’de kurulmuş Türklere ait iki sivil bir askeri hastane bulunuyordu. Bunların dışında İngiliz, Fransız ve Hollandalılara ait hastaneler de vardı. Özellikle 1700’lü yılların sonunda (1791-1793) ve 1800’lü yıllarda (1809, 1812-1816, 1824), bazen aralıklarla bazen de sürekli İzmir’i etkisi altına veba, 1831’deki kolera salgınının yol açtığı kayıplar nedeniyle, çoğunlukla dini kuruluşa ait olan dernekler etrafında biraraya gelenler bu hastanelerde ücretsiz (gönüllü) çalışıyordu¹¹. *Le Filles de la Charité* adlı dini teşkilata ait hemşireler St Antoine Hastanesi’nde ve Fransız Hastanesi’nde görev alıyorlardı. Aynı kuruluşun kendi adlarını taşıyan bir öksüzler yurdu da bulunuyordu. Katolik kadınlar tarafından kurulmuş olan *İyilikçi Kadınlar Birliği* (L’Association Des Dames Bien Faitrices) St.Antoin Hastanesinde yatan fakirler için çalışırken, 1850’de kurulmuş *Yardımsever Kadınlar Birliği* (L’Association des Dames de Charité) ve 1863’de kurulmuş *Hristiyan Anneler Derneği* fakir hastalar, aileler ve öksüz çocuklarla ilgileniyorlardı. 1852 yılında Hristiyan genç kızları tarafından kurulmuş olan, hasta ve fakir genç kızları koruma amacını taşıyan L’Association de Jeunes Economes ile Ermeni genç kızların aynı amaçla kurdukları *Eğitim Dostları* (Amies de l’Education) dernekleri sayılabilir. Rumlar da benzer dernekleri kurmuşlardı. Müslümanlar ise fakirlere yönelik sosyal yardımları belirli kuruluşlardan ziyade dini bayramlarda kişisel düzeyde veya doğal afetlerde çağrı üzerine biraraya gelerek gerçekleştiriyorlardı¹².

Elimizde İzmir’in 19.yüzyıl sonu, 20.yüzyıl başındaki sivil toplum alanının görünümüyle ilgili veri kaynakları sınırlıdır. Bunların, bir kısmı gezginlerin notlarından, bir kısmı da İzmir’de görevli yabancı konsolosların ve bürokratların hazırlattıkları monografilerden oluşur. 1750’de İran’dan kaçan Dominikenlerin İzmir’de 1857’de kilisenin yanı sıra bir de vakıf kurdukları bilinir¹³. Avusturya-Macaristan İmparatorluğu Başkonsolosu Karl Scherzer’in hazırlattığı 1873 İzmir’ini anlatan kitaba göre, eğitim öğretim kurumları yanında önemli bir kitleye bilim ve kültür hizmeti götüren bilim dernekleri de bulunmaktadır. “Bunların başında, Rumların Homeros Bilim Derneği gelmektedir, ki yararlı bilgilerin geniş kitlelere yayılmasını ve halkın bilgilenmesini

¹¹ Atay, a.g.e., s.66.

¹² A.g.e., s.66.

¹³ A.g.e., s.74.

teşvik etmektedir”¹⁴.

Çavdar, 1890'lara dek inen İzmir spor tarihinde ağırlıklı olarak Rumlar ve İngilizlerin varlığına karşılık, Abdülhamit yönetiminin her türlü toplantıyı engellemesi nedeniyle Türk klüplerinin bulunmadığını belirtir¹⁵. Rumların klüpleri içinde avcılıkla ilgili olanlar da bulunuyordu. Bu klüpler hobi amaçlı kurulmakla birlikte, para bazlı kumar benzeri oyunlar da oynanıyordu¹⁶. Ayrıca Ticaret Odaları hakkındaki kanuna dayanarak 1885 yılında kurulmuş olan İzmir Ticaret Odası'nı bu döneme ait kuruluş olarak değerlendirebiliriz.

2. II. Meşrutiyet Sonrasında İzmir'deki Sivil Toplum Alanının Görünümü

II.Meşrutiyet anayasal ekseninde sivil toplum alanındaki örgütlenmelerin ilk kez telaffuz edildiği bir siyasal eylem olması bağlamında dikkat çekicidir. Nitekim ilk kez II. Meşrutiyet dönemini şekillendiren 1908 Anayasası'na 1909 değişikliği ile eklenen 120.madde ile dernek kurma hakkı ve toplanma özgürlüğü getirilmiştir¹⁷. II.Meşrutiyetin açık dernekleşme hareketleri 10 Temmuz'la birlikte başlamış ve Mütareke döneminin sonuna dek devam etmiştir. Döneme ilişkin dernekleşme akımı üç grupta toplanabilir: 1-Mason locaları, 2-Çeşitli sosyal, ekonomik, kültürel, siyasal ve milliyetçi dernekler, 3-Ayrılmakçı dernekler¹⁸. II.Meşrutiyetin sivil toplum alanındaki oluşumlara imkân tanıyan niteliği kendisini İzmir'de de hissettirmiştir. Bu alandaki ilk örgütlenmelerden olan Mason Locaları kentte Victoria (Zafer), Grande Loge de Turquie (Türkiye Büyük Locası), Orhaniye ve Melese Locaları, Homer Lodge adlarını taşıyordu¹⁹.

İkinci kategorideki örgütlenmeler arasında Temmuz 1912'de kurulan Türk Ocağı İzmir Şubesi*, Türk Ocağı tarafından 1919'da kurulmuş olan İzmir İhtiyat Zabitleri Teavün Cemiyeti (İzmir Yedek Subaylar Yardımlaşma Derneği) ve İzmir Demiryolları İslam Memurini Teavün Cemiyeti (İzmir Demiryolları İslam Memurları Yardımlaşma

¹⁴ Karl von Scherzer, **İzmir 1873**, Çev.İlhan Pınar, Kent Kitaplığı Dizisi:14, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını, İzmir, 2001, s.42.

¹⁵ Kazım Çavdar, **Her Yönüyle İzmir**, Ege Üniversitesi Matbaası, Tarihsiz, İzmir, s.95.

¹⁶ Morali, **a.g.e.**, s.65.

¹⁷ Tanık Zafer Tunaya, **Türkiye'de Siyasal Partiler -II.Meşrutiyet Dönemi**, C:1, Hürriyet Vakfı Yayınları, 2.Baskı, İstanbul, 1988, s. 368.

¹⁸ **A.g.e.**, s.373.

¹⁹ **A.g.e.**, s.383.

* Türk Ocağı Dernekleri Şubat 1932'de yerini Halkevleri'ne bırakmıştır. Muslu, **a.g.e.**, s.103.

Derneği) sayılabilir. 1913-1918 arasındaki dernekleşme hareketleri İttihat ve Terakki Fırkası'nın sıkı denetimi altında, sınırlı ve siyasal iktidar güdümlü olmuşlardır²⁰. Yine bu grupta, 1918'de kurulan Halka Doğru Cemiyetini, Mütarekeyi izleyen yıllarda ise “kayıtsız şartsız vatan savunması amacına yönelik olarak İzmir merkezli kurulan, ancak Yunan ordusunun İzmir'e çıkışından sonra merkezini İstanbul'a nakleden Müdafaa-i Hukuk-ı Osmaniye Cemiyetini (Osmanlı Hukukunu Koruma Derneği), 1919 Mart'ında kurulan Müdafaa-i Vatan (Vatan Savunması) ve Redd-i İlhak Heyeti Milliyesi (İlhakı Red Ulusal Kurulu) isimli dernekleri belirtmek gerekir²¹. Bu cemiyetler Yunanlıların Anadolu'dan toprak talebi ve Yunan Ordusu'nun İzmir'e çıkmasına yönelik toplumsal muhalefetin yönlendirildiği odaklar olarak çalışmışlardır. Bunların dışında 1909-1919 arasında faaliyet gösteren Osmanlı Donanma Cemiyeti ve 1913-1919 yılları arasında faaliyet gösteren Müdafaa-i Milliye Cemiyetleri ile Hilal-i Ahmer Cemiyeti İzmir Şubesi, padişahın himayelerindeki derneklerdi ve “tümü de devlet-parti denetim ve desteğinde faaliyetlerini yürütmüşlerdir”²². 1914'de açılıp 1916'da kapatılan Osmanlı Güç Dernekleri ve 1916'da İttihat ve Terakki kontrolünde kurulmuş olan Genç Dernekleri yarı askeri (paramiliter) genç derneklerinin sonuncularıydı²³. Spor alanında ise Karşıyaka (1912) ve Altay (1914) spor klüpleri kurulmuştur. İzmir'in işgali sırasında bu takımların oyuncuları dağılmıştır. “Altay'ın kurucuları ve bazı futbolcuları halkı kıskırttıkları gerekçesiyle aranmışlardır”²⁴. Futbol klüplerinin canlılığını koruduğu 1919 yılından bir başka ilginç örnek İdman Yurdu Klübü'dür. “1919 baharında Şark Gazetesi sahibi Halil Zeki (Osma) Bey'in çabalarıyla her iki takımın geride kalan oyuncuları ile İzmir Sultanisi'nin oyuncularından kurulu bir takıma sahip olan İdman Yurdu Klübü oluşturuldu. Bu takımın oyuncuları arasında o zaman 20 yaşında olan eski başbakanlardan Adnan Menderes de vardı”²⁵.

Bunların dışında 1918'de açılan Osmanlı Sulh ve Selamet Cemiyeti İzmir Şubesini, 1919 Ocak ayında “ülkedeki tiyatro sanatını yaşatmak” amacıyla kurulan Heveskâran

²⁰ **A.g.e.**, s.373, Mehmet Ö.Alkan, “1986-1945 İstanbul'da Sivil Toplum Kurumları: Toplumsal Örgütlenmenin Gelişimi (Devlet-Toplum İlişkisi Açısından Bir Tarihçe Denemesi)”, Der.A.N.Yücekök, İler Turan, M.Ö.Alkan, **Tanzimattan Günümüze İstanbul'da STK'lar**, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1998, s.113.

²¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Berber, “Mütareke Döneminde...”, **a.g.m.**, s.40 vd.

²² Alkan, **a.g.m.**, s.113.

²³ Engin Berber, **Sancılı Yıllar: İzmir 1918-1922 -Mütareke ve Yunan İşgali Döneminde İzmir Sancağı**, Ayraç Yayınevi, Ankara, 1997, s.134.

²⁴ Muslu, **a.g.e.**, s.125.

²⁵ M. Ali Oral, Türkiye Futbol Tarihi C:1, İstanbul, 1954, s.130'dan Aktaran Muslu, **a.g.e.**, s.126.

Cemiyeti, 1919 başlarında varlığı bilinen Türk Hekimleri Cemiyet-i Fenniyesi, Cemiyet-i İlimiyye'yi, İzmir Muallim Cemiyetini, 1919'da iyiliksever kadınların kurduğu, öksüz ve kimsesiz çocukları koruma amacına yönelik olan Himaye-yi Eftal Cemiyeti'ni, merkezi İstanbul'da bulunan Osmanlı Çiftçiler Derneği'nin 1919'da kurulan İzmir Şubesi'ni, İzmir Tütün Amele Cemiyeti'ni, İzmir'li avukatların kurduğu Hukuk Yurdu'nu, 1919 Mart'ı ortalarında kurulmuş Muhacirin İslamiye Müdafaa-i Hukuk ve Teavün Cemiyeti'ni, İzmir'de çalışan "müretteplerin haklarını korumak ve savunmak üzere kurulan İzmir Türk Mürettepleri Mürettebin-i Osmaniye Cemiyeti'ni ve Merkezi İstanbul'da olan Türkiye'de Arnavud Teavün Cemiyeti İzmir Şubesi'ni de belirtmek gerekir²⁶. İşçi örgütlenmeleri ve sendikalar bazında konuya yaklaşıldığında, 1910 yılının verilerine göre, İzmir'de Yükleme İşçileri Sendikası, Aydın-İzmir Demiryolu Memur ve Müstahdemleri, Tütün Rejisi İşçileri, Terzi İşçileri, Ayakkabı İşçileri, Taşıyıcılar Dernekleri vardı²⁷.

İzmir'deki Rumların II.Meşrutiyet sonrasında kurduğu ekonomik ve mesleki dayanışma amaçlı toplumsal örgütlenmeler olarak İzmir Yunan Gazeteleri Yazarları Birliği'ni, İzmir'in Yunanlı avukatlarının büyük kısmının bağlı olduğu Baro'yu, Yunan-Fransız Derneği'ni, 1909'da kurulmuş olan Memurlar Yardımlaşma-Kardeşlik Birliği'ni, 1919'da kurulan Ekmek İşçileri Birliği'ni, Boyacılar Birliği'ni, Ticaret Memurları Birliği'ni, Kahve ve Bira Satıcıları Birliği'ni, Eczane Memurları (Çalışanları) Derneği'ni görmekteyiz²⁸. Yine Mütarekeden sonra 1918'de kurulmuş olan İzmir Yunan İzcileri Takımı, 1919 yılı başlarında oluşturulan Yunan-Katolik Derneği, merkezi Atina'da bulunan Küçük Asya Derneği'nin İzmir şubesini²⁹ üçüncü gruptaki dernekler olarak değerlendirebiliriz. 1921 yılında Foça'da kurulmuş olan "Eski Foça Kadınları Fakir Dostu Kardeşlik Derneği" Mütareke döneminde bu kazada tespit edilebilen tek dernek olarak kayıtlara geçmiştir. Yine aynı kayıtlara göre, bu dernek "1922 yılında *Küçük Asyalı Yunan Kadınları Savunma Örgütü*'ne toplamış olduğu 4.000 drahmi bağış"³⁰ göndermiştir. II.Meşrutiyetten Mütareke'ye uzanan dönemde bir hayli hareketli olan İzmir'in derneksel hayatı, İzmir'in işgaliyle kesintiye uğramıştır.

²⁶ Berber, Sancılı ..., **a.g.e.**, s.157-164.

²⁷ Şehmus Güzel, "Tanzimattan Cumhuriyete İşçi Hareketi ve Grevler", **Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi**, C:3, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, s.821.

²⁸ Berber, İzmir 1920..., **a.g.e.**, s.32-34.

²⁹ Berber, Sancılı Yıllar..., **a.g.e.**, s.166.

³⁰ Berber, "Mütareke Döneminde...", **a.g.m.**, s.38.

II. İZMİR'DE VAKIFLARIN TARİHSEL ARKA PLANI

Osmanlı'dan Cumhuriyet'e devreden miras içinde vakıf kapsamı içinde çok geniş bir yelpaze içine dağılmış olan arastalar-bedestenler (çarşı ve pasajlar), imarethaneler, bîmarhaneler (akıl hastaneleri), hastaneler, hamamlar, hanlar, kervansaraylar, çeşmeler, sebiller, kütüphaneler, medreseler, mektepler ve benzeri yardım ve eğitim kurumları bulunuyordu. Osmanlı sistemi içinde köklerini İslam Hukuku'ndan alan vakıflar birer kamu kurumu olarak devlet kuruluşları içinde düzenlenmişti. Osmanlı İmparatorluğu'nda ilk kez 1358 yılında Bursa'daki vakıfların yönetimi görevini üzerine alan Sinan Paşa tarafından Nazır-ül Evkaf deyimini kullanılırken, I.Abdülhamit'in Hamidiye Vakıfları adı ile kurduğu vakıfların idaresini 1774'de üç sorumlu memurdan oluşan bir yönetime vermesiyle, 1826 yılında resmen kurulacak olan Evkaf-ı Hümayun Nezareti'nin temeli atılmıştır. "1839 yılında vakıflar idaresi tamamıyla bağımsız bir kuruluş haline çevrilmiş ve Evkaf Nazırı da Meclis-i Vükela'ya alınmıştır"³¹. 1917'de "...vakıfları yönetecek yeni bir Evkaf Nezareti oluşturuldu". İttihat ve Terakki yönetimi altında da, Cumhuriyet yönetimi altında da vakıflar yenilenmeleri, ıslahı ve Batı hukukuna uygun olarak düzenlenmeleri gereken kurumlar içinde yer almışlardır³².

Atatürk 1 Mart 1923 yılında TBMM'nin dördüncü toplantı yılını açarken yaptığı konuşmada, Evkaf Vekaleti aracılığıyla bir yıl içinde 126 cami ve mescidin, 31 medrese ve mektebin, 22 su yolu ve çeşmenin, 175 akar ve 26 hamamın tamir edildiğini belirtmiştir³³.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasının ve Medeni Kanun'un kabulünün ardından vakıflar bir süre Şer'îye ve Evkaf Vekaleti'ne bağlı olarak yönetilmiştir. 3 Mart 1924'de Saltanatın ilgasını takiben kaldırılan vekaletin görevlerini Başbakanlığa bağlı Vakıflar Genel Müdürlüğü yürütmüştür. Vakıfların yönetimiyle ilgili Cumhuriyet döneminin temel belirleyicisi 1935 yılında çıkarılmış olan "2762 Sayılı Vakıflar Kanunu" olmuştur. 2762 Sayılı Vakıflar Kanunu'nun bazı hükümleri 1938, 1939, 1949, 1981, 1983, 1984, 1995, 2002 ve 2003 tarihlerinde çıkarılmış çeşitli kanunlarla değişikliğe uğramış

³¹ **Türkiye'de Vakıflar (tanıtım broşürü)**, T.C. Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü, Ankara, 2000.

³² Kerem Ünüvar; "İttihatçılıktan Kemalizme İhya'dan İnşa'ya", Der.Tanıl Bora, Murat Gültekingil, Mehmet Ö.Alkan, **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce –Cumhuriyet'e Devreden Düşünce Mirası Tanzimat ve Meşrutiyet'in Birikimi**, C:1, 4.Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, s.135, 138.

³³ Türkiye'de Vakıflar, **a.g.e.**

olmakla birlikte halen temel yasal mevzuat niteliği taşımaktadır. Bu kanun, Medeni Kanun'dan önce kurulan vakıfları; “mazbut vakıflar”, “mülhak vakıflar” ve “cemaat ve esnafa mahsus vakıflar” olmak üzere üçe ayırır. Mazbut vakıflar, ayrı tüzel kişiliği olmayan, “mazbut vakıflar tüzel kişiliği” içinde eriyen vakıflardır. Mülhak vakıflar ise ayrı tüzel kişiliklerini sürdürmekle birlikte Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün vesayeti altında olan vakıflardır. Bunlar daha ziyade aile, cemaat ve esnaf vakıflarıdır³⁴.

Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce yapılan ayırmada da, Mazbut vakıflar; “vakfı idare edenin soyu tükenip, 10 yıl idarecisi kalmaması, Kanunen veya fiilen hayri hizmeti kalmaması üzerine, idaresi doğrudan Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne bağlanan vakıflar” olarak tanımlanır. Bunların tüm iş ve işlemleri bağlı oldukları genel müdürlük tarafından yürütülür. Mülhak vakıflar; “soydan gelenlere şart edilmiş, mütevellilerince idare ve temsil edilen tüzel kişiliğe haiz vakıflardır. Vakıf senedinde yazılı şartlara göre vakfın evladından olan mütevellilerce idare edilir ve Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce denetlenir”. Üçüncü gruba girenler ise Türk Medeni Kanununa Tabi olan Yeni Vakıflardır. Yeni vakıflar, “Cumhuriyet'in kurulmasından sonra, şahısların isteği üzerine bağımsız mahkemeler tarafından kurulup, Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından kuruluş senedine uygunluk yönünden denetlenen vakıflardır”³⁵.

Tarihsel gelişim sürecine baktığımızda, Türkiye'de “Cumhuriyet'in ilk kırk yılında kurulan vakıf sayısı 50 civarında iken, 1967'den 1973'e kadar 250 yeni vakıf kurulmuş”tur³⁶. 1980'lerden sonra ise vakıfların sayısı hızla artmıştır. Vakıflar Genel Müdürlüğü verilerine göre, “Ekim 2000 itibariyle faaliyetini sürdüren vakıf adedi 4.544'tür. Ayrıca Ekim 2000'e kadar 309 vakıf bağımsız mahkemelerin kararlarıyla dağılmıştır. 12 Eylül 1980'den sonra birçok dernek statüsünü değiştirerek (derneklerin kapatılması göz önünde bulundurularak) vakıf statüsüne geçmişlerdir... Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından idare edilen mazbut vakıfların sayısı 5.400 civarındadır. Ancak mülhak vakıfların sayısı 315, cemaat ve esnafa mahsus vakıfların sayısı 160'tır”³⁷.

2005 yılı sonundaki verilere göre, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün denetiminde olan

³⁴ Mehmet Ö.Alkan; “Sivil Toplum Kurumlarının Hukuksal Çerçevesi”, Tanzimattan Günümüze..., **a.g.e.**, s.62.

³⁵ Türkiye'de Vakıflar..., **a.g.e.**

³⁶ Hüseyin Hatemi; “Cumhuriyet'ten Sonra Vakıflar”, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, C:10, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, s.2792.

³⁷ Türkiye'de Vakıflar..., **a.g.e.**

yeni vakıfların tüm Türkiye'deki sayısı 4.498, İzmir'dekilerin sayısı ilçelerdeki sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarıyla birlikte 200'dür³⁸. Vakıf sayısındaki düşmenin nedeni büyük ihtimalle, 2004 tarih ve 5072 sayılı "Dernek ve Vakıfların Kamu Kurum ve Kuruluşlarıyla İlişkilerine Dair Kanun"la getirilmiş olan "dernek ve vakıflar, kamu kurum ve kuruluşlarının ismini alamaz, bu kurum ve kuruluşların hizmet binaları ve müştemilatı içinde faaliyet gösteremez ve bu kuruluşlara ait araç ve gereci kullanamaz" hükmünün yürürlüğe girmesi sonucunda bazı kamu vakıflarının kapanmış olmasından kaynaklanmaktadır. Bir başka neden de vakıfların şube ve birim açmalarıyla ilgili 2001 yılında getirilen düzenleme sonrasında bazı vakıfların İzmir'deki şube veya birimlerini kapatmaları olabilir.

III. GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE İZMİR'DE DERNEKLER VE VAKIFLAR ÖRNEĞİNDE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

İzmir'in toplumsal yaşamı içinde sivil toplum örgütlenmesi bu çalışma kapsamında dernekler ve vakıflar örneğinde incelenecektir. Çalışmanın bu bölümünde Dernekler İl Müdürlüğü ve Vakıflar Genel Müdürlüğü'nden elde edilen arşiv verileri mercek altına alınacaktır. Dernekler İl Müdürlüğü kayıtlarında geçmişten bugüne İzmir'de kurulmuş olan derneklerin isimleri, kuruldukları ilçeler, kuruluş tarihleri, kapanmış olanların kapanma tarihleri ve merkez mi şube mi olduklarına ilişkin veriler liste halinde alınmıştır.

Vakıflar Genel Müdürlüğü'nden de "yeni vakıf"³⁹ statüsündeki vakıfların 2004 yılı itibariyle aynı bilgileri içeren listeleri temin edilmiştir. Alınan listelerdeki veriler kodlanarak SPSS programı yardımıyla analize tabi tutulmuştur. Çalışma kapsamında İzmir'de kurulmuş ve kapanmış 11.372 adet dernek ve yeni vakıf bilgisine ulaşılmıştır. Böylelikle, geçmişten günümüze İzmir'de kurulmuş olan tüm dernek ve vakıflara ilişkin sayısal bir değerlendirme yapabilmeyin altyapısı oluşturulmuştur.

Bu bölümde yapılacak ilk değerlendirmede öncelikle İzmir'deki dernek ve vakıf örgütlenmelerinin tarihsel süreç içerisindeki genel görünümüne yer verilecek, ardından ikinci kısımda dernekler ve vakıflar örneğinde ayrı ayrı ele alınacaktır. Üçüncü kısımda ise, tarihsel süreç içinde kapanmış olan ve halen faal olan sivil

³⁸ Yeni vakıflara ait sayı 2005 yılı sonu itibariyle Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün internet sitesinden alınmıştır. <http://www.vgm.gov.tr>

³⁹ Bkz.Sayfa 28'deki açıklama.

toplum örgütleri örneğinde bir değerlendirme yapılacaktır.

1. İzmir’de STK’ların Genel Görünümü

İzmir’de STK’ların genel görünümü incelenirken, dernekler anlamında kapanmış olanlar da dahil olmak üzere, şimdiye dek kurulmuş olan tüm dernekler, 2004 yılından bu yana kurulmuş-kapanmış olan yeni vakıf olarak nitelendirilen vakıflar dikkate alınacaktır. Vakıflar Genel Müdürlüğü’nden alınan veriler 190 faal vakıfa işaret ederken, süreç içinde kapanmış 15 vakfa ait bilgi sonradan bu sayıya eklenerek 205 vakıf dikkate alınmıştır. Bu vakıflar, daha önce de belirtildiği üzere sadece yeni vakıf statüsünde olan vakıfları içermektedir.

Tablo 1: İzmir’de Kurulmuş Olan STK’ların Türü

	Sayı	Yüzde
Dernek	11167	98,2
Vakıf	205	1,8
TOPLAM	11372	100,0

İzmir’de kapanmış olanlar da dahil olmak üzere kurulmuş olan dernek ve bahsettiğimiz vakıflar örneğinde toplam 11.372 STK’nın kurulduğu görülmektedir. Bunların % 98.2’si dernek (11167), % 1.8’i ise (205) vakıftır. Dernek kurmanın vakıf kurmaya göre nispeten daha kolay olması nedeniyle bu tablo Türkiye genelinde de benzer bir seyir göstermektedir.

Tablo 2: STK’nın Kuruluş Amacı

	Sayı	Yüzde		Sayı	Yüzde
Kültür	524	4,6	Sosyal Dayanışma	837	7,4
Sanat	282	2,5	Bilim	102	,9
Din	1258	11,1	Spor-Gençlik	1269	11,2
Politika	323	2,8	Hobi	625	5,5
Sağlık	350	3,1	Kadın-Çocuk	161	1,4
Sosyal hizmet	322	2,8	Yerel hemşeri	483	4,2
Çevre- Turizm	465	4,1	Şehir Klübü	207	1,8
Eğitim	1814	16,0	Dış hemşeri	844	7,4
Ekonomik Dayanışma	1506	13,2	TOPLAM	11372	100,0

150 yıllık dönem içinde ilde kurulmuş tüm STK’lar kuruluş amaçlarına göre incelendiğinde, ilk üç sırada eğitim (%16), ekonomik dayanışma (% 13.2) ve

spor-gençlik (% 11.2), ve dini (% 11.1) amaçlı STK'ların bulunduğu görülmekte. Eğitim amaçlı STK'ların ilk sırada gelme nedeni; Türk Milli Eğitim sistemi içinde neredeyse tüm ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında okul koruma ve yaşatma dernekleri şeklinde bir örgütlenmeye gidilmesi olup, bu tür STK'ların öncelikli amacı merkezi idareden eğitime ayrılan payın sınırlı olması nedeniyle eğitim kurumuna mali destek sağlamakla sınırlı kalmaktadır.

İkinci sırada ekonomik dayanışma amaçlı STK'ların gelmesi İzmirliilerin ekonomik hayattaki dayanışma örüntülerinin sivil toplum alanına sirayeti olarak düşünülebilir. Burada asıl önemli olan; spor-gençlik amaçlı STK'ların %11.2'lik bir paya ulaşmasıdır. Ağırlıklı olarak spor kulüplerine iktisadi destek sağlamak amacıyla oluşturulmuş olan bu STK'ların ardından %11.1'lik bir payla dini amaçlı STK'lar gelmektedir.

Dini amaçlı STK'ların içinde cami yaptırma ve yaşatma dernekleri ile kuran kursu yaptırma yaşatma dernekleri öne çıkmaktadır. Bu tür STK'ların sayısal fazlalığı özellikle, *cami yaptırma ve yaşatma dernekleri* örneğinde mali desteğe duyulan ihtiyaçtan kaynaklanmaktadır. Mahalle ve köylerde yapılması plânlanan dini amaçlı tesislere yönelik mali yardım toplamak için bu tür örgütlenmelere gidilmekte, dolayısıyla her caminin yanı başında kurulan cami yaptırma ve yaşatma dernekleri bu alanı sayısal olarak öne çıkarmaktadır. Fakat bu kuruluşlar örneğinde sivil toplum alanına özgü bir işlevsellikten söz etmek mümkün değildir.

Tablo 3: STK'nın Faaliyet Alanı

	Sayı	Yüzde
Yerel	10728	94,3
Bölgesel	322	2,8
Ulusal	143	1,3
Uluslararası	179	1,6
TOPLAM	11372	100,0

İzmir'in yaklaşık 150 yıllık sivil toplum hayatında STK'ların çok belirgin biçimde faaliyet alanlarının yerel oldukları anlaşılıyor. Yerele dönük bu yapının doğal sonucu; ulusal ve uluslararası alanda benzer amaçla faaliyet gösteren STK'lar ile bağlarının zayıf olma ihtimalinin güçlü olmasıdır. Nitekim mevcut hukuk sistemi içinde bir STK'nın kendi alanındaki bir yabancı kurum veya kişiyle ilişki

kurmasının çok katı kurallara bağılı olması bu dar kapsamlı yapının tetikleyicisidir.

Bölgesel düzeyde faaliyet gösteren STK'ların sınırlı da olsa varlığı dikkat çekicidir. STK'ların sadece % 2.8'inin faaliyet alanı bölgeseldir. Ulusal düzede faaliyette bulunanların oranı %1.3 iken, uluslararası düzeyde faaliyeti olanların oranı da %1.6 gibi çok düşük düzeydedir. Bu değerlendirme yapılırken, Türkiye çapındaki bir STK'nın İzmir şubelerinin faaliyet alanı ulusal olarak değerlendirilmiştir. Ancak ilçeler düzeyindeki şube yayılmalarının faaliyet alanı yerel olarak kabul edilmiştir. Bu tablo aslında kentte sivil toplumun yerelde dinamik olduğunu göstermekle birlikte, ulusal ve uluslararası anlamda bir içe kapanıklığın söz konusu olduğunu söyleyebiliriz. Mevcut hukuk sistemi içinde bir STK'nın kendi alanındaki bir yabancı kurum veya kişiyle ilişki kurması kurallara bağılıdır. **Uluslararası alanda işbirliği yapabilmek için gerekli bürokratik süreçlerin karmaşıklığı STK'ların uluslararası düzeyde faaliyetle bulunmasını güçleştirmektedir. Özellikle AB'ye uyum çerçevesinde yapılmış olan anayasal ve yasal değişikliklerle STK'ların uluslararası alanda faaliyetlerinin artacağını düşünülebilirse de işbirliği imkânlarını kolaylaştıracak uzmanların bu kuruluşlara yol göstermeleri gerekmektedir.**

Tablo 4: STK'ların Kuruluş Yılları

	Sayı	Yüzde
1863-1923	9	,1
1924-1950	88	,8
1951-1960	299	2,6
1961-1970	676	5,9
1971-1980	2255	19,8
1981-1985	424	3,7
1986-1990	923	8,1
1991-1995	1401	12,3
1996-2000	1371	12,1
2001-2005	1283	11,3
2006-2010	2171	19,1
2011 ve sonrası	472	4,2
TOPLAM	11372	100,0

İzmir'de sivil toplum örgütlenmesinde özellikle 1990'lardan itibaren çok belirgin bir sıçrama yaşandığı tablodan çok net biçimde anlaşılmaktadır. 1991-2012 arasında tüm STK'ların % 59'unun kurulmuş olması bunun göstergesidir. Tablodaki

verilere göre, İzmir’de sivil toplum alanında 2 dönemde bir sıçrama yaşandığını söyleyebiliriz.

Bunlardan ilki; 1971-1980 arası, ikincisi 2006 ve sonrasıdır. 1971-1980 döneminde tüm STK’ların %19.8’inin kurulmuş olması, büyük ölçüde 1970’li yıllarda Türkiye’de toplumsal hareketliliğin sivil toplum alanına yansımalarıyla ilgili olabilir. Nitekim bu dönemde yaşanan yoğun politizasyon bir yandan sivil toplumu ülke genelinde canlandırırken, bu canlanma muhtemelen İzmir’e de yansımıştır.

2006 ve sonrasında sivil toplum alanında gözlemlenen hareketlilik ise Türkiye’nin AB üyeliği sürecinde sivil toplumun üstlendiği misyondur. Sivil toplum bu süreçte bir yandan adeta AB gönüllü elçiliği görevini üstlenirken, diğer yandan yeni sivil toplum kuruluşları da bu süreçte kurulmuştur. Özellikle bu süreçte AB’nin sivil topluma vermiş olduğu önem, muhtemelen sivil toplum alanındaki yeni örgütlenmeler konusunda İzmirli’leri de cesaretlendirmiş olabilir. 1991-1995, 1996-2000, 2001-2005 yılları arasında da tüm STK’ların %11-12’sinin kurulmuş olması, bu dönemlerde hareketlenmenin başladığını, asıl canlanmanın ise 2006’dan itibaren yaşandığını göstermektedir.

Tablo 5: STK’ların Kapanma Tarihleri

		Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli	1961-1970	3	,0	,0	,0
	1971-1980	844	7,4	13,5	13,5
	1981-1985	849	7,5	13,6	27,1
	1986-1990	603	5,3	9,6	36,7
	1991-1995	620	5,5	9,9	46,6
	1996-2000	655	5,8	10,5	57,1
	2001-2005	1311	11,5	20,9	78,0
	2006-2010	1164	10,2	18,6	96,6
	2011 ve sonrası	210	1,8	3,4	100,0
	TOPLAM	6259	55,0	100,0	
Hariç	Açık Olan STK’lar	5113	45,0		
TOPLAM		11372	100,0		

Kentte sivil toplum kuruluşlarının kapanma tarihleri kuruluş yıllarıyla belirli ölçüde paralellik arz etmektedir. 1991-2012 yılları arasında, 1961’den sonra kapanan STK’ların % 63.3’ünün bu dönemde kapanması dikkate değerdir. Özellikle

kapanan her 5 STK'den 1'inin 2001-2005 döneminde varlıklarına son vermeleri de dikkate değer bir bulgudur. Bu gelişmenin temel nedeni, STK'lara ilişkin yasal düzenlemelerin ardından kamu kurumları bünyesinde kurulmuş olan GONGO niteliğindeki, devlet kuruluşları eliyle kurulmuş STK'ların ve okul koruma derneklerinin kapanmış olmasıdır.

Tablo 6: STK'ların Kurulduğu İlçe Türü

	Sayı	Yüzde
Merkez (Metropol)	8012	70,5
Çevre İlçeler	3360	29,5
TOPLAM	11372	100,0

İzmir'de sivil toplumun potansiyelinin mekânsal dağılımı, kentteki sivil toplumu anlayabilmek açısından önemlidir. Bu amaçla önce STK'ların merkez ve çevre ilçelerdeki dağılımına, ardından ayrıntılı olarak STK'ların ilçelere göre dağılımına bakılabilir.

İzmir'de STK'ların %70.5'inin merkez ilçelerde kurulmuş olması, kentte sivil toplumun varlık alanının çok belirgin biçimde metropol merkezli olduğuna işaret etmektedir. Metropol dışındaki ilçelerde tüm STK'ların %29.5'inin kurulmuş olması bile, asıl canlılığın metropolde olduğu gerçeğini değiştirmemektedir.

Tablo 7: STK'ların Kurulduğu İlçelere Göre Dağılımı

İlçe	Sayı	Yüzde	İlçe	Sayı	Yüzde
Balçova	193	1,7	Karaburun	55	,5
Bornova	1032	9,1	Kemalpaşa	274	2,4
Buca	646	5,7	Kınık	116	1,0
Çiğli	266	2,3	Kiraz	167	1,5
Gaziemir	201	1,8	Menderes	198	1,7
Güzelbahçe	61	,5	Menemen	371	3,3
Karşıyaka	1096	9,6	Ödemiş	478	4,2
Konak	3590	31,6	Seferihisar	143	1,3
Narlıdere	137	1,2	Selçuk	132	1,2
Aliğa	186	1,6	Tire	210	1,8
Bayındır	143	1,3	Torbalı	302	2,7
Bergama	326	2,9	Urla	240	2,1
Beydağ	35	,3	Bayraklı	164	1,4
Çeşme	130	1,1	Karabağlar	219	1,9
Dikili	143	1,3	TOPLAM	11372	100,0
Foça	118	1,0			

1811 yılında Aydın'a sancak olarak bağlanan İzmir, 24 Nisan 1924 yılında vilayet

sistemini getiren yasal düzenlemenin ardından il merkezi haline gelmiştir. İzmir ilk il merkezi olduğunda 12 ilçe, 9 bucağa sahipti⁴⁰. 1905 yılı itibarıyla İzmir'in ilçeleri; Bergama, Foça(teyn), Menemen, Seferihisar, Çeşme, Kuşadası, Tire, Bayındır, Ödemiş, Urla, Karaburun ve Nif'tir (Kemalpaşa)⁴¹. İlçe sayısı 1957'de 18'e, daha sonra 28'e, bugün ise 30'a yükselmiştir.

STK'ların kurulduğu ilçelere ayrıntılı olarak bakıldığında, kentte bulunan yaklaşık olarak her 3 STK'dan 1'inin (%31.6) Konak'ta kurulduğu anlaşılmakta. STK'ların kurulduğu ilçeler bakımından mekânsal dağılımda 2.sırada %9.6 ile Karşıyaka ve % 9.1 ile Karşıyaka gelmekte. Konak özellikle Karabağlar ilçesinin oluşturulmasından önce, kentte nüfus itibarıyla en büyük ilçeydi. Ekonomik ve toplumsal hayatta canlılığın yoğun olduğu bu ilçenin sivil toplum alanında da öne çıkmasına bu anlamda şaşmamak gerekir. Dikkati çeken bir diğer husus; Beydağı ve Karaburun ilçelerinin sivil toplum örgütlenmesi anlamında cılız bir yapıya sahip olmalarıdır. Nitekim bu ilçelerde STK'ların payı %1'ler düzeyine dahi ulaşmamaktadır.

Tablo 8: STK'nın Niteliği

	Sayı	Yüzde
Merkez	9724	85,5
Şube	1573	13,8
Federasyon-Konfederasyon	75	,7
TOPLAM	11372	100,0

Sivil toplumun potansiyelini görebilmek için, ilde STK'ların örgütsel anlamda nasıl bir yapılanmaya sahip olduklarına da bakmak gerekir. Konuya bu açıdan yaklaşıldığında, STK'ların % 85.5'inin merkezinin İzmir'de bulunduğu anlaşılmakta. %13.8'i başka bir ilde kurulmuş STK'nın şubesi iken, % 0.7'si ise federasyon ya da konfederasyon niteliğindedir. **STK'ların büyük çoğunluğunun kuruluşun merkezi olması, İzmir'de sivil toplumun yerel, kent içine kapalı yapısının bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Ulusal ya da uluslararası nitelikli STK'ların kente fazla yaygın olmadığını söyleyebiliriz.**

⁴⁰ Cemal Saran, **İzmir**, Birlik Matbaası, İzmir, 1973, s.131.

⁴¹ Erkan Serçe, **İzmir 1905**, Kent Kitaplığı Dizisi:5, İzmir Büyükşehir Belediyesi Yayınları, İzmir, 2000, s.7.

Tablo 9: STK'nın Durumu

	Sayı	Yüzde
Açık	5113	45,0
Kapalı	6259	55,0
TOPLAM	11372	100,0

İzmir'in 150 yıllık sivil toplum hayatında kurulan STK'lar arasında, azımsanmayacak oranda kapanmış STK'ların varlığı dikkat çekmektedir. Yukarıdaki tablodan izleneceği üzere, **İzmir'de kurulmuş olan 11.372 STK'nın %45'i halen faaliyette bulunan ya da açık STK'lar iken, %55'i süreç içinde açılıp kapanmış olan STK'lardır.** Süreç içinde kurulup kapanmış olan sivil toplum kuruluşları ya kendilerinden beklenen işlevleri yerine getirememeleri, faaliyetlerini devam ettirememeleri nedeniyle kendilerini fesh etme yoluna gitmiş kuruluşlardır ya da kimi zaman bir mahkeme kararı, kimi zaman da yasal düzenlemelerin sonuçlarından dolayı kapatılmışlardır. **Hangi neden olursa olsun, bu durum sivil toplum örgütlenmesinin sürdürülebilirliği adına sorunlu bir yapıya karşılık gelmektedir.**

2. İzmir'de Dernek ve Vakıf Örgütlenmelerinin Karşılaştırmalı Görünümü

İzmir'de sivil toplum kuruluşlarının kuruluş amaçları, dernek ve vakıflara göre belirgin biçimde farklılaşmaktadır. Bu bölümde, arşiv bilgilerinden elde edilen veriler ışığında İzmir'in 150 yıllık STK geçmişi dernek ve vakıflar bazında karşılaştırmalı olarak incelenecektir. Dolayısıyla, yukarıda incelediğimiz genel görünüm dernek ve vakıflar özelinde ele alınacaktır.

Bu farklılık özellikle dayanışma amaçlı kurulan STK'larda gözlenmektedir. Kuruluş amaçlarına göre STK'larda eğitim amacı dernek ve vakıflar için benzer. Bir başka anlatımla, her iki STK türünde de eğitim amacıyla kuruluş ilk sırada geliyor. Oransal olarak incelendiğinde, derneklerin %15.8'i, vakıfların %25.4'ü eğitim amacıyla kurulmuş olup, bu amaç her 2 STK türünde de ilk sırada.

Tablo 10: Kuruluş Amaçlarına Göre Dernek ve Vakıfların Dağılımı

Kuruluş Amacı	STK Türü		TOPLAM	
	Dernek	Vakıf		
Kültür	Sayı	518	6	524
	Yüzde	4,6	2,9	4,6
Sanat	Sayı	269	13	282
	Yüzde	2,4	6,3	2,5
Din	Sayı	1250	8	1258
	Yüzde	11,2	3,9	11,1
Politika	Sayı	323	0	323
	Yüzde	2,9	,0	2,8
Sağlık	Sayı	338	12	350
	Yüzde	3,0	5,9	3,1
Sosyal hizmet	Sayı	304	18	322
	Yüzde	2,7	8,8	2,8
Çevre-Turizm	Sayı	459	6	465
	Yüzde	4,1	2,9	4,1
Eğitim	Sayı	1762	52	1814
	Yüzde	15,8	25,4	16,0
Ekonomik Dayanışma	Sayı	1488	18	1506
	Yüzde	13,3	8,8	13,2
Sosyal Dayanışma	Sayı	789	48	837
	Yüzde	7,1	23,4	7,4
Bilim	Sayı	95	7	102
	Yüzde	,9	3,4	,9
Spor-Gençlik	Sayı	1263	6	1269
	Yüzde	11,3	2,9	11,2
Hobi	Sayı	625	0	625
	Yüzde	5,6	,0	5,5
Kadın-Çocuk	Sayı	158	3	161
	Yüzde	1,4	1,5	1,4
Yerel hemşeri	Sayı	482	1	483
	Yüzde	4,3	,5	4,2
Şehir Klübü	Sayı	207	0	207
	Yüzde	1,9	,0	1,8
Dış hemşeri	Sayı	837	7	844
	Yüzde	7,5	3,4	7,4
TOPLAM	Sayı	11167	205	11372
	Yüzde	100,0	100,0	100,0

Bu tabloya göre, kurulmuş olan her 4 vakıftan 1'i (% 25.4) İzmir'de eğitim amacıyla kurulmuştur. Derneklerin % 7.1'i dayanışma amacıyla kurulmuş olmalarına karşılık bu oran vakıflarda % 23.4 gibi yüksek bir düzeydedir. Dikkati çeken bir diğer husus; vakıfların hiçbirinin politik amaçlı kurulmuş olmamalarına karşılık, derneklerin %2.9'unun bu amaçla sivil toplum alanında faaliyete başlamış olmalarıdır.

Sanat, sağlık, sosyal hizmet, eğitim, dayanışma amacıyla kurulan vakıflar oransal olarak derneklere kıyasla daha yüksek oranda iken, hobi amacıyla kurulmuş hiçbir vakfın bulunmaması da İzmir'de sivil toplum örgütlenmesinde dikkate değer bir özelliktir.

Tablo 11: Faaliyet Alanlarına Göre Dernek ve Vakıfların Dağılımı

Faaliyet Alanı	STK Türü		TOPLAM	
	Dernek	Vakıf		
Yerel	Sayı	10548	180	10728
	Yüzde	94,5	87,8	94,3
Bölgesel	Sayı	308	14	322
	Yüzde	2,8	6,8	2,8
Ulusal	Sayı	132	11	143
	Yüzde	1,2	5,4	1,3
Uluslararası	Sayı	179	0	179
	Yüzde	1,6	,0	1,6
TOPLAM	Sayı	11167	205	11372
	Yüzde	100,0	100,0	100,0

İzmir’de 150 yıllık dönemde kurulan 11167 derneğin %94.5’i yerel, %2.8’i bölgesel, %1.22’si ulusal, %1.6’sı ise uluslararası niteliktedir. Vakıflarda yerel olma durumu oransal olarak 7 puan düşük olmakla birlikte, ilk sırada **vakıflarda da yerel olma baskındır. Vakıfların bölgesel ve ulusal olma durumu derneklere kıyasla daha yüksek** olmakla birlikte, kurulmuş 205 vakıf arasında faaliyet alanı itibarıyla uluslararası nitelikli vakfın bulunmaması da çarpıcıdır.

Tablo 12: Kuruluş Yıllarına Göre Dernek ve Vakıfların Dağılımı

Kuruluş Yılları	STK Türü		TOPLAM	
	Dernek	Vakıf		
1863-1923	Sayı	9	0	9
	Yüzde	,1	,0	,1
1924-1950	Sayı	88	0	88
	Yüzde	,8	,0	,8
1951-1960	Sayı	297	2	299
	Yüzde	2,7	1,0	2,6
1961-1970	Sayı	673	3	676
	Yüzde	6,0	1,5	5,9
1971-1980	Sayı	2240	15	2255
	Yüzde	20,1	7,3	19,8
1981-1985	Sayı	413	11	424
	Yüzde	3,7	5,4	3,7
1986-1990	Sayı	868	55	923
	Yüzde	7,8	26,8	8,1
1991-1995	Sayı	1348	53	1401
	Yüzde	12,1	25,9	12,3
1996-2000	Sayı	1325	46	1371
	Yüzde	11,9	22,4	12,1
2001-2005	Sayı	1278	5	1283
	Yüzde	11,4	2,4	11,3
2006-2010	Sayı	2156	15	2171
	Yüzde	19,3	7,3	19,1
2011 ve sonrası	Sayı	472	0	472
	Yüzde	4,2	,0	4,2
TOPLAM	Sayı	11167	205	11372
	Yüzde	100,0	100,0	100,0

İzmir'deki STK'lar kuruluş yılları itibarıyla dernekler ve vakıflar bağlamında sınırlı da olsa farklılaşmaktadır. **Vakıfların yaklaşık olarak %80'inin 1986'dan sonra kurulmuş olması dikkate değerdir. Fakat, asıl dikkat çekici olan; derneksel örgütlenme anlamında hareketliliğin olduğu 1971-1980 arasında vakıf tipi STK'ların çok fazla kurulmamış olmalarıdır.** Nitekim bu dönemde tüm derneklerin %20.1'i kurulurken, vakıfların aynı dönemde kuruluşları itibarıyla %7.3'de kalması önemlidir. Bu tablo; 1970'li yıllarda toplumsal ve politik hareketliliğin vakıflardan çok dernek tipi oluşumları tetiklemiş olduğu gibi bir sonuca ulaşabiliriz. Ayrıca, vakıf kurmanın dernek kurmaktan daha zor olduğunu, 1986 sonrasında vakıf kurmayı kolaylaştıran düzenlemelerin yürürlüğe girmesini dikkate alırsak, bu durum anlaşılabilir.

Tablo 13: Kapanış Yıllarına Göre Dernek ve Vakıfların Dağılımı

Kapanış Tarihleri		STK Türü		TOPLAM
		Dernek	Vakıf	
1961-1970	Sayı	3	0	3
	Yüzde	,0%	,0%	,0%
1971-1980	Sayı	844	0	844
	Yüzde	13,5%	,0%	13,5%
1981-1985	Sayı	849	0	849
	Yüzde	13,6%	,0%	13,6%
1986-1990	Sayı	603	0	603
	Yüzde	9,7%	,0%	9,6%
1991-1995	Sayı	620	0	620
	Yüzde	9,9%	,0%	9,9%
1996-2000	Sayı	655	0	655
	Yüzde	10,5%	,0%	10,5%
2001-2005	Sayı	1305	6	1311
	Yüzde	20,9%	40,0%	20,9%
2006-2010	Sayı	1156	8	1164
	Yüzde	18,5%	53,3%	18,6%
2011 ve sonrası	Sayı	209	1	210
	Yüzde	3,3%	6,7%	3,4%
TOPLAM	Sayı	6244	15	6259
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%

İzmir'de sivil toplum kuruluşlarının ağırlıklı olarak 2001-2005 yılları arasında kapanmış olmaları dikkat çekmektedir. Derneklerin % 20.9'u, vakıfların ise %40'ı bu yıllar arasında kapanmıştır. Fakat, **vakıflar arasında 2006-2010 döneminde kapananlar oransal olarak biraz daha fazladır. Bu dönemde, tüm kapanan vakıfların % 53.3'ünün kapanmış olduğu gözlenmektedir. Özellikle 2001 sonrası gerek dernek, gerekse vakıflar arasında kapananların yüksek olması, sivil toplum alanındaki yasal düzenlemelere bağlanabilir. Eski vakıfların kapanması, yerini yeni vakıfların almış olması, derneklerde de kamu kurumları eliyle**

kurulmuş olan derneklerin yasalarla kapatılmış olması bu sürecin belirleyicileri olmuştur.

Konuyla ilgili olarak belirtilmesi gereken bir diğer husus; 1971-1980 döneminde dernekler arasında kapananların oranının da %13.5 gibi yüksek düzeyde olmasıdır. Bunda 12 Mart askeri darbesinin sivil toplum alanına doğrudan müdahalesinin payı olmuştur diyebiliriz. Diğer yandan, 1961'den 2001'e hiçbir vakfın kapanmamış olmasını da belirtmek gerekir.

Tablo 14: Kurulduğu İlçe Türüne Göre Dernek ve Vakıfların Dağılımı

	Kurulduğu İlçe Türü	STK Türü		TOPLAM	
		Dernek	Vakıf		
	Merkez (metropol)	Sayı	7828	184	8012
		Yüzde	70,1%	89,8%	70,5%
	Çevre ilçeler	Sayı	3339	21	3360
		Yüzde	29,9%	10,2%	29,5%
TOPLAM		Sayı	11167	205	11372
		Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%

İzmir'de sivil toplum örgütlenmesinin dernek, vakıf ayrımı olmaksızın merkez ilçeler ya da metropolde yaygın olması, nüfusun ağırlıklı olarak metropol ilçelerde yoğun olduğu dikkate alındığında anlaşılabilir. Özellikle vakıfların kent merkezinde kurulmuş olmaları göze çarpıyor. Sivil toplum alanında örgütlenmenin temel öncülü kentsel yaşamdır. Çünkü, kentleşme arttıkça, eğitim, kültür vb. imkanlara erişim oranı arttıkça sivil toplum alanında örgütlenme düzeyi de yükselmektedir. Örgütlenme alanında kentleşmeyle paralel olarak gözlenen bu eğilim; eğitim, bilinç ve farkındalık düzeyinin sivil örgütlenmelerin temelini oluşturduğunu düşündürmektedir.

Vakıfların %89.8'inin metropol ilçelerde kurulmuş olmalarına karşılık, derneklerde bu oran %70.1 oranında kalmakta. Derneklerin %29.9'u ise metropol dışı ilçelerde kurulmuştur. Bu tablonun ortaya çıkmasında muhtemelen vakıf tipi oluşumların derneklerle karşılaştırıldığında kurulmalarının daha zor ve ayrıntılı süreçleri gerektiriyor olmasıdır. Ayrıca, derneklerle karşılaştırıldığında, vakıf kurmanın ekonomik olarak daha yüksek maliyetli olması, vakıfların ağırlıklı olarak merkez ilçelerde yoğunlaşmasının nedenlerinden biri olabilir.

Tablo 15: Kurulduğu İlçelere Göre Dernek ve Vakıfların Dağılımı

Kurulduğu İlçe		STK Türü		TOPLAM	Kurulduğu İlçe		STK Türü		TOPLAM
		Dernek	Vakıf				Dernek	Vakıf	
Balçova	Sayı	187	6	193	Karaburun	Sayı	53	2	55
	Yüzde	1,70%	2,90%	1,70%		Yüzde	0,50%	1,00%	0,50%
Bornova	Sayı	1029	3	1032	Kemalpaşa	Sayı	272	2	274
	Yüzde	9,20%	1,50%	9,10%		Yüzde	2,40%	1,00%	2,40%
Buca	Sayı	641	5	646	Kınık	Sayı	115	1	116
	Yüzde	5,70%	2,40%	5,70%		Yüzde	1,00%	0,50%	1,00%
Çiğli	Sayı	263	3	266	Kiraz	Sayı	165	2	167
	Yüzde	2,40%	1,50%	2,30%		Yüzde	1,50%	1,00%	1,50%
Gazimир	Sayı	199	2	201	Menderes	Sayı	196	2	198
	Yüzde	1,80%	1,00%	1,80%		Yüzde	1,80%	1,00%	1,70%
Güzelbahçe	Sayı	60	1	61	Menemen	Sayı	369	2	371
	Yüzde	0,50%	0,50%	0,50%		Yüzde	3,30%	1,00%	3,30%
Karşıyaka	Sayı	1086	10	1096	Ödemiş	Sayı	474	4	478
	Yüzde	9,70%	4,90%	9,60%		Yüzde	4,20%	2,00%	4,20%
Konak	Sayı	3488	102	3590	Seferihisar	Sayı	142	1	143
	Yüzde	31,20%	49,80%	31,60%		Yüzde	1,30%	0,50%	1,30%
Narlıdere	Sayı	135	2	137	Selçuk	Sayı	127	5	132
	Yüzde	1,20%	1,00%	1,20%		Yüzde	1,10%	2,40%	1,20%
Aliağa	Sayı	182	4	186	Tire	Sayı	206	4	210
	Yüzde	1,60%	2,00%	1,60%		Yüzde	1,80%	2,00%	1,80%
Bayındır	Sayı	141	2	143	Torbalı	Sayı	301	1	302
	Yüzde	1,30%	1,00%	1,30%		Yüzde	2,70%	0,50%	2,70%
Bergama	Sayı	323	3	326	Urla	Sayı	235	5	240
	Yüzde	2,90%	1,50%	2,90%		Yüzde	2,10%	2,40%	2,10%
Beydağ	Sayı	34	1	35	Bayraklı	Sayı	153	11	164
	Yüzde	0,30%	0,50%	0,30%		Yüzde	1,40%	5,40%	1,40%
Çeşme	Sayı	129	1	130	Karabağlar	Sayı	206	13	219
	Yüzde	1,20%	0,50%	1,10%		Yüzde	1,80%	6,30%	1,90%
Dikili	Sayı	140	3	143	TOPLAM	Sayı	11167	205	11372
	Yüzde	1,30%	1,50%	1,30%		Yüzde	100,00%	100,00%	100,00%
Foça	Sayı	116	2	118					
	Yüzde	1,00%	1,00%	1,00%					

STK'ların kuruluşu ilçelere ayrıntılı olarak bakıldığında, Konak ilçesi gerek dernek, gerekse vakıfların ağırlıklı olarak kurulduğu ilçeler arasında ilk sırada gelmektedir. Çarpıcı olan; vakıfların neredeyse yarısının (% 49,8) Konak'ta kurulmuş olmasıdır. Derneklerin ise % 31,2'sinin aynı ilçede kurulmuş olduğu anlaşılmakta. Vakıfların % 6,3'ünün Karabağlar'da kurulmuş olmalarının muhtemel nedeni ise, muhtemelen bu ilçenin Konak'tan ayrılmasıyla ilişkili olabilir. Derneklerin % 9,2'sinin Bornova'da kurulmuş olmasına karşılık, vakıfların ancak % 1,5'inin aynı ilçede kurulu olması konuya ilişkin belirtilmesi gereken bir diğer husustur. **Gerek dernek gerekse**

vakıfların ağırlıklı olarak Konak'ta yoğunlaşmış olmaları, kentte bu ilçenin toplumsal ve politik hayatın merkezi bir yere oturmasıyla ilişkili olabilir.

Tablo 16: Niteliğine Göre Dernek ve Vakıfların Dağılımı

Niteliği		STK Türü		TOPLAM
		Dernek	Vakıf	
Merkez	Sayı	9519	205	9724
	Yüzde	85,2%	100,0%	85,5%
Şube	Sayı	1573	0	1573
	Yüzde	14,1%	,0%	13,8%
Federasyon-Konfederasyon	Sayı	75	0	75
	Yüzde	,7%	,0%	,7%
TOPLAM	Sayı	11167	205	11372
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%

STK'ların nitelikleri dernek ve vakıflar örneğinde ele alındığında, ilk dikkati çeken husus; vakıfların tümünün merkezinin İzmir olmasıdır. Bu veri, ülkenin diğer illerinden kente vakıf oluşumuna gitme şeklinde bir sivil toplum örgütlenmesi eğilimi olmadığını kanıtlar. Buna karşılık, derneklerin % 85.2'sinin merkezi İzmir olmakla birlikte, bu STK'ların %14.1'i şube niteliğindedir. Derneklerin ancak %0.7'si ise federasyon-konfederasyon niteliğindedir.

Tablo 17: Kuruluşun Durumuna Göre Dernek ve Vakıfların Dağılımı

Kuruluşun Durumu		STK Türü		TOPLAM
		Dernek	Vakıf	
Açık	Sayı	4923	190	5113
	Yüzde	44,1%	92,7%	45,0%
Kapalı	Sayı	6244	15	6259
	Yüzde	55,9%	7,3%	55,0%
TOPLAM	Sayı	11167	205	11372
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%

Dernek ve vakıfların açık-kapalı olma durumuna göre dağılımlarını gösteren yukarıdaki tablo incelendiğinde, vakıflarda açık olma durumunun (%92,7) derneklere göre (%44.1) daha yüksektir. Bu durumun temel nedeni vakıf kurmanın dernek kurmaya göre biraz daha zor olması, maddi imkan gerektirmesidir.

3. İzmir'deki Sivil Toplum Örgütlerinin Faal-Kapalı Olma Durumlarına Göre Görünümü

Bu son kısımda, İzmir'deki sivil toplum örgütlerinin açık-kapalı olma durumlarına göre görünümü incelenecektir. Bu inceleme faal olan ve kapanmış olan sivil toplum örgütlerinin bazı özellikleriyle ilgili bilgi sahibi olmamızı sağlayacaktır. İzmir örneğine geçmeden önce Türkiye örneğinde faal derneklerin ve vakıfların sayısal durumuna

göz atmak yararlı olacaktır.

Tablo 18: İllere Göre Faal Dernek Sayısı

İl	Sayı	Yüzde	İl	Sayı	Yüzde
Adana	1895	2,05	Kahramanmaraş	799	0,86
Adıyaman	564	0,61	Karabük	592	0,64
Afyon	1133	1,22	Karaman	296	0,32
Ağrı	251	0,27	Kars	263	0,28
Aksaray	307	0,33	Kastamonu	509	0,55
Amasya	414	0,44	Kayseri	1269	1,37
Ankara	8838	9,58	Kırıkkale	435	0,47
Antalya	2373	2,57	Kırklareli	507	0,55
Ardahan	126	0,13	Kırşehir	262	0,28
Artvin	371	0,40	Kilis	151	0,16
Aydın	1279	1,38	Kocaeli	2696	2,92
Balıkesir	1525	1,65	Konya	2362	2,56
Bartın	239	0,25	Kütahya	1080	1,17
Batman	328	0,35	Malatya	827	0,89
Bayburt	170	0,18	Manisa	1421	1,54
Bilecik	373	0,40	Mardin	399	0,43
Bingöl	223	0,24	Mersin	1691	1,83
Bitlis	365	0,39	Muğla	1044	1,13
Bolu	516	0,55	Muş	249	0,27
Burdur	331	0,35	Nevşehir	351	0,38
Bursa	3675	3,98	Niğde	365	0,39
Çanakkale	841	0,91	Ordu	897	0,97
Çankırı	398	0,43	Osmaniye	492	0,53
Çorum	572	0,62	Rize	628	0,68
Denizli	1349	1,46	Sakarya	1553	1,68
Diyarbakır	892	0,96	Samsun	1714	1,85
Düzce	713	0,77	Siirt	212	0,23
Edirne	559	0,60	Sinop	341	0,36
Elazığ	534	0,57	Sivas	775	0,84
Erzincan	318	0,34	Şanlıurfa	748	0,81
Erzurum	751	0,81	Şırnak	152	0,16
Eskişehir	1055	1,14	Tekirdağ	908	0,98
Gaziantep	1228	1,33	Tokat	572	0,62
Giresun	677	0,73	Trabzon	1259	1,36
Gümüşhane	217	0,23	Tunceli	115	0,12
Hakkari	184	0,19	Uşak	555	0,60
Hatay	1057	1,14	Van	709	0,76
İğdır	228	0,24	Yalova	412	0,44
İsparta	786	0,85	Yozgat	424	0,46
İstanbul	18477	20,04	Zonguldak	959	1,04
İzmir	5041	5,46	TOPLAM	92.166	

01.08.2012 tarihinde güncellenmiş olan verilere göre, Dernekler Dairesi Başkanlığı'nın web sitesinde yayınlanan istatistikler dikkate alındığında, Türkiye'de halen faal olan 92.166 derneğin %20'si Türkiye'nin finans merkezi olan İstanbul'da bulunmaktadır. faal dernekler içinde Ankara'daki derneklerin oranı %9,58 iken, İzmir'deki derneklerin oranı %5,46'dır. Bir başka ifadeyle faal derneklerin Türkiye illeri içindeki dağılımında İzmir üçüncü sırada gelmektedir.

Benzer şekilde, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün web sitesinde alınan 2011 yılı sonu verilerini gösteren aşağıdaki tabloya göre, Türkiye'de toplam 4.603 yeni vakıf

bulunmaktadır. Bunların %30,2'si İstanbul'da, %16,8'i Ankara'da, %4,5'i ise İzmir'dedir. İzmir hem derneksel örgütlenme, hem de vakıf örgütlenmesi açısından Türkiye'de üçüncü sırada gelmektedir.

Tablo 19: İllere Göre Faal Vakıf Sayısı

İL	SAYI	YÜZDE	İL	SAYI	YÜZDE
ADANA	57	1,2	KAHRAMANMARAŞ	29	0,6
ADİYAMAN	17	0,4	KARABÜK	21	0,5
AFYONKARAHİSAR	35	0,8	KARAMAN	18	0,4
AĞRI	10	0,2	KARS	11	0,2
AKSARAY	19	0,4	KASTAMONU	34	0,7
AMASYA	15	0,3	KAYSERİ	71	1,5
ANKARA	775	16,8	KIRIKKALE	14	0,3
ANTALYA	86	1,9	KIRKLARELİ	14	0,3
ARDAHAN	9	0,2	KIRŞEHİR	11	0,2
ARTVİN	12	0,3	KİLİS	11	0,2
AYDIN	49	1,1	KOCAELİ	48	1,0
BALIKESİR	63	1,4	KONYA	149	3,2
BARTIN	7	0,2	KÜTAHYA	40	0,9
BATMAN	13	0,3	MALATYA	30	0,7
BAYBURT	9	0,2	MANİSA	45	1,0
BİLECİK	11	0,2	MARDİN	13	0,3
BİNGÖL	12	0,3	MERSİN	46	1,0
BİTLİS	11	0,2	MUĞLA	33	0,7
BOLU	28	0,6	MUŞ	8	0,2
BURDUR	16	0,3	NEVŞEHİR	21	0,5
BURSA	84	1,8	NİĞDE	15	0,3
ÇANAKKALE	22	0,5	ORDU	28	0,6
ÇANKIRI	16	0,3	OSMANİYE	9	0,2
ÇORUM	30	0,7	RİZE	43	0,9
DENİZLİ	50	1,1	SAKARYA	32	0,7
DİYARBAKIR	34	0,7	SAMSUN	45	1,0
DÜZCE	27	0,6	SİİRT	16	0,3
EDİRNE	19	0,4	SİNOP	12	0,3
ELAZIĞ	28	0,6	SİVAS	36	0,8
ERZİNCAN	17	0,4	ŞANLIURFA	31	0,7
ERZURUM	43	0,9	ŞIRNAK	8	0,2
ESKİŞEHİR	48	1,0	TEKİRDAĞ	31	0,7
GAZİANTEP	43	0,9	TOKAT	40	0,9
GİRESUN	24	0,5	TRABZON	43	0,9
GÜMÜŞHANE	11	0,2	TUNCELİ	8	0,2
HAKKARİ	7	0,2	UŞAK	15	0,3
HATAY	38	0,8	VAN	19	0,4
IĞDIR	5	0,1	YALOVA	20	0,4
ISPARTA	30	0,7	YOZGAT	25	0,5
İSTANBUL	1389	30,2	ZONGULDAK	35	0,8
İZMİR	206	4,5			

Tablo 20: Açık – Kapalı Olma Durumuna Göre STK Türü

STK Türü		Durumu		TOPLAM
		Açık	Kapalı	
Dernek	Sayı	4923	6244	11167
	%	96,3%	99,8%	98,2%
Vakıf	Sayı	190	15	205
	%	3,7%	,2%	1,8%
TOPLAM	Sayı	5113	6259	11372
	%	100,0%	100,0%	100,0%

Açık-kapalı olma durumuna göre İzmir'deki STK'ların türünü gösteren yukarıdaki tabloyu incelediğimizde açık olan STK'ların %96,3'ünü derneklerin, %3,7'sini ise vakıfların oluşturduğunu söyleyebiliriz. Buna göre, İzmir'de 2011 yılı sonu verilerine göre 4.923 dernek, 190 yeni vakıf faal olarak görünmektedir. Dernekler Dairesi Başkanlığı ile verilerin farklı olmasının nedeni tarih farklılığıdır. Türkiye'deki faal dernekler tablosu 1.8.2012 tarihi itibarıyla güncellenmiş verileri içerirken, vakıflara ilişkin Türkiye tablosuna ilişkin veriler Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün web sitesinden alınmış olup, 2011 yılına ait verilerdir.

Tablo 21: Açık – Kapalı Olma Durumuna Göre STK'ların Kuruluş Amacı

Kuruluş Amacı		Durumu		TOPLAM
		Açık	Kapalı	
Kültür	Sayı	265	259	524
	%	5,2%	4,1%	4,6%
Sanat	Sayı	173	109	282
	%	3,4%	1,7%	2,5%
Din	Sayı	691	567	1258
	%	13,5%	9,1%	11,1%
Politika	Sayı	98	225	323
	%	1,9%	3,6%	2,8%
Sağlık	Sayı	172	178	350
	%	3,4%	2,8%	3,1%
Sosyal hizmet	Sayı	143	179	322
	%	2,8%	2,9%	2,8%
Çevre-Turizm	Sayı	145	320	465
	%	2,8%	5,1%	4,1%
Eğitim	Sayı	265	1549	1814
	%	5,2%	24,7%	16,0%
Ekonomik Dayanışma	Sayı	582	924	1506
	%	11,4%	14,8%	13,2%
Sosyal Dayanışma	Sayı	507	330	837
	%	9,9%	5,3%	7,4%
Bilim	Sayı	67	35	102
	%	1,3%	,6%	,9%
Spor-Gençlik	Sayı	719	550	1269
	%	14,1%	8,8%	11,2%
Hobi	Sayı	302	323	625
	%	5,9%	5,2%	5,5%
Kadın-cocuk	Sayı	119	42	161
	%	2,3%	,7%	1,4%
Yerel hemşeri	Sayı	243	240	483

	%	4,8%	3,8%	4,2%
Şehir Kulübü	Sayı	10	197	207
	%	,2%	3,1%	1,8%
Dış hemşeri	Sayı	612	232	844
	%	12,0%	3,7%	7,4%
TOPLAM	Sayı	5113	6259	11372
	%	100,0%	100,0%	100,0%

İzmir’de açık olan STK’ların kuruluş amaçlarına göre dağılımları incelendiğinde, ilk sırada % 14,1 ile sportif amaçlarla kurulan STK’ların geldiğini görüyoruz. Bu STK’lar içinde çok büyük ölçüde öne çıkan spor dernekleri çeşitli spor kulüplerin kentte faaliyetlerini yürütmek amacıyla tercih etmiş oldukları örgütlenme modelidir. Açık olan STK’lar arasında 2.sırada % 13,5 ile dini amaçlı STK’lar gelmektedir ki, yine bunların da neredeyse tümünün cami yaptırma ve yaşatma dernekleri olduğu belirtilmelidir. Yurttaşların çevrelerinde yaptırmayı planladıkları cami inşaatlarına ekonomik destek sağlamak amacıyla bu tür sivil girişimlerde bulunmaları ülkemizin diğer illerinde de sıklıkla rastlanan bir örgütlenme türüdür.

Kentte açık olan STK’lar arasında 3.sırada % 12 ile İzmir’e başka kentlerden gelenlerin kurdukları dış hemşeri derneklerinin gelmesi dikkate değerdir. Türkiye’nin nüfus açısından 3.büyük kenti olarak İzmir’in halen başka kentlerden göç aldığı düşünülürse, göç yoluyla kente gelenlerin hemşerileri arasında sosyal ilişkilerini sürdürmek, hemşeriliği politik ve sosyal baskı unsuru olarak değerlendirmek gibi arayışlar kentte özellikle son yıllarda dış hemşeri STK’larının artış nedenleri olarak düşünülebilir.

Tabloda açık ya da faal olan STK’lar açısından bir diğer önemli nokta; şehir kulüplerinin sayısal ve oransal olarak düşüklüğüdür. Kentte açık olan tüm STK’lar içinde şehir kulüplerinin oranı % 0,2 gibi düşük düzeyde kalıyor. Bunun nedeni; modern hayatın dinamikleri içinde şehir kulüpleri gibi geçmişte sosyalleşme aracı olan STK’ların yerini günümüze çok farklı aracı sosyalleşme kurumlarına bırakmış olmasıdır.

Kentte kurulduktan bir süre sonra kapanan, bu anlamda İzmir’in STK hayatında yer almayan dernek ya da vakıflar incelendiğinde, en yüksek oranda kapanan STK’nın eğitim amaçlı oluşu dikkat çekici. Bunun da nedeni; okullara ekonomik destek amaçlı kurulan yardım derneklerinin yasal mevzuat nedeniyle faaliyetlerini yürütemeyip kendilerini feshetmeleri olabilir. Kapanmış STK’lar arasında 2.sırayı ise % 14,8 ile

ekonomik dayanışma amaçlı STK'lar alıyor. Bunların da kapanma nedeni ya amaçlarını gerçekleştirdikten sonra faaliyetlerine devam etmeyip kendilerini feshetmeleri ya da beklenen işlevleri yerine getirememeleri nedeniyle sivil toplum alanından çekilmeleridir.

Tablo 22: Açık – Kapalı Olma Durumuna Göre STK'ların Faaliyet Alanı

Faaliyet Alanı		Durumu		TOPLAM
		Açık	Kapalı	
Yerel	Sayı	4656	6072	10728
	%	91,1%	97,0%	94,3%
Bölgesel	Sayı	227	95	322
	%	4,4%	1,5%	2,8%
Ulusal	Sayı	101	42	143
	%	2,0%	,7%	1,3%
Uluslararası	Sayı	129	50	179
	%	2,5%	,8%	1,6%
TOPLAM	Sayı	5113	6259	11372
	%	100,0%	100,0%	100,0%

İzmir'de STK'ların açık ya da kapalı olmalarına göre faaliyet alanlarında çok belirgin bir farklılaşma söz konusu değil. Nitekim, faaliyetlerine devam eden STK'ların % 91,1'i yerel iken, kapanmış olanlar arasında bu oran % 97'dir. Diğer yandan, açık olanlar arasında bölgesel, ulusal ya da uluslararası alanda faaliyette bulunanların oranı az da olsa daha fazladır. Bu verilerden ulaşılabilecek en önemli sonuç; **özellikle yerel nitelikli olanların bölgesel, ulusal ya da uluslararası faaliyette bulunanlara göre kapanma olasılıklarının nispeten daha yüksek olmasıdır. Bunun nedeni ise; yerel STK'ların hem genel içindeki ağırlığı, hem de ekonomik, yönetsel kapasite eksiklikleriyle ilgili olabilir.**

Sadece 2004 yılında yürürlüğe giren 5072 Sayılı Dernek ve Vakıfların Kamu Kurum ve Kuruluşları ile İlişkilerine Dair Kanun ile birlikte birçok dernek ve vakıf kendisini fesh etmiştir. Söz konusu Kanunda kamu kurum ve kuruluşları bünyesinde kurulu dernek ve vakıfların bu kurum ve kuruluşlarda faaliyette bulunmaları yasaklanmıştır. Dolayısıyla varlık nedenleri ortadan kalkan dernek ve vakıflar kapandığından 2004 yılında bir azalma görülmektedir.

Burada asıl belirtilmesi gereken husus; **açık olan STK'ların ağırlıklı olarak 2006-2010 yılları arasında kurulmuş olmalarıdır. % 34,1'inin 2006-2010 arasında kurulmuş olması Türkiye'nin bu yıllardaki sosyo-ekonomik ve politik koşullarından ayrı düşünülemediği gibi, Türkiye'nin AB üyeliği sürecinde**

sivil toplum anlayışının öne çıkması bu artışta etkili olmuştur diyebiliriz.

Tablo 23: Açık – Kapalı Olma Durumuna Göre STK’ların Kuruluş Yılları

Kuruluş Yılları		Durumu		TOPLAM
		Açık	Kapalı	
1863-1923	Sayı	6	3	9
	%	,1%	,0%	,1%
1924-1950	Sayı	50	38	88
	%	1,0%	,6%	,8%
1951-1960	Sayı	133	166	299
	%	2,6%	2,7%	2,6%
1961-1970	Sayı	181	495	676
	%	3,5%	7,9%	5,9%
1971-1980	Sayı	256	1999	2255
	%	5,0%	31,9%	19,8%
1981-1985	Sayı	166	258	424
	%	3,2%	4,1%	3,7%
1986-1990	Sayı	356	567	923
	%	7,0%	9,1%	8,1%
1991-1995	Sayı	498	903	1401
	%	9,7%	14,4%	12,3%
1996-2000	Sayı	529	842	1371
	%	10,3%	13,5%	12,1%
2001-2005	Sayı	729	554	1283
	%	14,3%	8,9%	11,3%
2006-2010	Sayı	1741	430	2171
	%	34,1%	6,9%	19,1%
2011 ve sonrası	Sayı	468	4	472
	%	9,2%	,1%	4,2%
TOPLAM	Sayı	5113	6259	11372
	%	100,0%	100,0%	100,0%

Buna karşılık, kapalı STK’ların %31.9’unun 1971-1980 yılları arasında kurulmuş olmaları o dönemin sosyo-ekonomik ve politik koşullarında sivil toplum alanına dahil olan oluşumların daha sonra işlev kaybına uğraması, amaçlarının farklılaşması, üyelerin tercihleri gibi etkenlere bağlanabilir.

Tablo 24: Açık – Kapalı Olma Durumuna Göre STK’ların Kapanış Yılları

Kapanış Yılları		Durumu		TOPLAM
		Açık	Kapalı	
1961-1970	Sayı	0	3	3
	%	,0%	,0%	,0%
1971-1980	Sayı	0	844	844
	%	,0%	13,5%	13,5%
1981-1985	Sayı	0	849	849
	%	,0%	13,6%	13,6%
1986-1990	Sayı	0	603	603
	%	,0%	9,6%	9,6%
1991-1995	Sayı	0	620	620
	%	,0%	9,9%	9,9%

1996-2000	Sayı	0	655	655
	%	,0%	10,5%	10,5%
2001-2005	Sayı	1	1310	1311
	%	100,0%	20,9%	20,9%
2006-2010	Sayı	0	1164	1164
	%	,0%	18,6%	18,6%
2011 ve sonrası	Sayı	0	210	210
	%	,0%	3,4%	3,4%
TOPLAM	Sayı	1	6258	6259
	%	100,0%	100,0%	100,0%

1980'lerden devralınan sosyo-ekonomik yapıdaki dinamikler, bunların politik alana yansımaları 1990'larda sivil toplumun dinamik bir görünüme sahip olmasına yol açmış, bu gelişmeler doğaldır ki İzmir'de de gözlenmiştir. Çeşitli sosyo-ekonomik, politik dürtülerle dernek ve vakıflar başta olmak üzere STK'lar kurulurken, muhtemelen daha önce kurulan STK'ların da bir kısmı çeşitli nedenlerle kapanmıştır.

Tablo 25: Açık – Kapalı Olma Durumuna Göre STK'ların Kurulduğu İlçe Türü

Kurulduğu İlçe Türü		Durumu		TOPLAM
		Açık	Kapalı	
Merkez (metropol)	Sayı	4192	3820	8012
	%	82,0%	61,0%	70,5%
Çevre ilçeler	Sayı	921	2439	3360
	%	18,0%	39,0%	29,5%
TOPLAM	Sayı	5113	6259	11372
	%	100,0%	100,0%	100,0%

STK'ların açık-kapalı olma durumuna göre kuruldukları ilçe türleri yukarıdaki tabloda gösterilmektedir. Kentte açık olan STK'ların %82'si metropol sınırları içindeki ilçelerde kurulurken, çevre ilçelerde ancak %18'inin kurulmuş olduğu anlaşılıyor. Metropoldeki ilçelerin nüfus yoğunluğu dikkate alındığında İzmir'de sivil toplumun merkezde yoğunlaşmış olması anlaşılabilir. Diğer yandan kapanmış STK'lar % 61'lik bir oranla yine merkezde ağırlıkta olmakla birlikte, çevre ilçelerde % 39 oranında kapalı ilçe bulunması, metropol dışındaki yerleşim birimlerinde sivil toplum örgütlenmesinin kalıcılığına ilişkin soru işaretleri doğurmaktadır. Çevrede yüksek oranda kapalı STK bulunması, buralarda sivil toplumun varlığını idame ettirme konusunda sıkıntılarla karşı karşıya olduğunu göstermektedir.

Gerek açık, gerekse kapalı olan STK'ların kurulduğu ilçeler arasında Konak çok belirgin biçimde öne çıkmakta. Açık olan STK'ların % 32,3'ünün bu ilçe olmasına karşılık, yine kapalı olan STK'ların %31'inin kurulduğu ilçe Konak'tır. Kentte Konak ilçesinin gerek nüfusun sayısal durumu, gerekse toplumsal hareketlilik bakımından

önemli bir yerleşim birimi olduğunu düşündüğümüzde, sivil toplum alanında da bu ölçüdeki hareketliliği anlayabiliriz. Tablodaki verilere göre dikkati çeken bir diğer husus; kapanan STK'lar bağlamında Ödemiş ilçesinin öne çıkmasıdır. Kentte kapalı olan STK'ların % 6,1'i bu ilçede bulunmakta. Ödemiş'in sivil toplum örgütlenmesi alanındaki bu özelliği veri alındığında, ilçede sivil toplumun kapasitesini sürdürme bakımından sorunların mevcut olduğu söylenebilir. Karşıyaka, Bornova gibi ilçelerde de kapanan STK'ların oranının % 8-9'lar düzeyinde olması önemli olmakla birlikte, Ödemiş gibi yüksek oranda kapanan STK'lar çevre ilçelerde bulunmamaktadır. Çevre ilçelerde kapanan STK oranı %4'leri geçmemektedir.

Tablo 26: Açık – Kapalı Olma Durumuna Göre STK'ların Kurulduğu İlçe

Kurulduğu İlçe		Durumu		TOPLAM
		Açık	Kapalı	
Balçova	Sayı	115	78	193
	%	2,2%	1,2%	1,7%
Bornova	Sayı	512	520	1032
	%	10,0%	8,3%	9,1%
Buca	Sayı	345	301	646
	%	6,7%	4,8%	5,7%
Çiğli	Sayı	138	128	266
	%	2,7%	2,0%	2,3%
Gaziemir	Sayı	107	94	201
	%	2,1%	1,5%	1,8%
Güzelbahçe	Sayı	42	19	61
	%	,8%	,3%	,5%
Karşıyaka	Sayı	528	568	1096
	%	10,3%	9,1%	9,6%
Konak	Sayı	1651	1939	3590
	%	32,3%	31,0%	31,6%
Narlıdere	Sayı	66	71	137
	%	1,3%	1,1%	1,2%
Aliağa	Sayı	97	89	186
	%	1,9%	1,4%	1,6%
Bayındır	Sayı	36	107	143
	%	,7%	1,7%	1,3%
Bergama	Sayı	81	245	326
	%	1,6%	3,9%	2,9%
Beydağ	Sayı	11	24	35
	%	,2%	,4%	,3%
Çeşme	Sayı	40	90	130
	%	,8%	1,4%	1,1%
Dikili	Sayı	52	91	143
	%	1,0%	1,5%	1,3%
Foça	Sayı	45	73	118
	%	,9%	1,2%	1,0%
Karaburun	Sayı	22	33	55
	%	,4%	,5%	,5%
Kemalpaşa	Sayı	114	160	274
	%	2,2%	2,6%	2,4%
Kınık	Sayı	33	83	116
	%	,6%	1,3%	1,0%
Kiraz	Sayı	32	135	167
	%	,6%	2,2%	1,5%
Menderes	Sayı	87	111	198
	%	1,7%	1,8%	1,7%

Menemen	Sayı	118	253	371
	%	2,3%	4,0%	3,3%
Ödemiş	Sayı	96	382	478
	%	1,9%	6,1%	4,2%
Seferihisar	Sayı	69	74	143
	%	1,3%	1,2%	1,3%
Selçuk	Sayı	48	84	132
	%	,9%	1,3%	1,2%
Tire	Sayı	75	135	210
	%	1,5%	2,2%	1,8%
Torbalı	Sayı	120	182	302
	%	2,3%	2,9%	2,7%
Urla	Sayı	104	136	240
	%	2,0%	2,2%	2,1%
Bayraklı	Sayı	149	15	164
	%	2,9%	,2%	1,4%
Karabağlar	Sayı	180	39	219
	%	3,5%	,6%	1,9%
Sayı	5113	6259	11372	
%	100,0%	100,0%	100,0%	

Tablo 27: Açık – Kapalı Olma Durumuna Göre STK'ların Niteliği

Niteliği		Durumu		TOPLAM
		Açık	Kapalı	
Merkez	Sayı	4596	5128	9724
	%	89,9%	81,9%	85,5%
Şube	Sayı	454	1119	1573
	%	8,9%	17,9%	13,8%
Federasyon-Konfederasyon	Sayı	63	12	75
	%	1,2%	,2%	,7%
TOPLAM	Sayı	5113	6259	11372
	%	100,0%	100,0%	100,0%

Buna göre, açık olan STK'ların %89.9'u merkez, %8.9 şube, %1.2'si ise federasyon-konfederasyon niteliğindedir. Kapalı STK'ların nitelikleri incelendiğinde, kapananların %81.9'u merkez, %17.9'u şube, %0.2'si ise federasyon-konfederasyon niteliğindedir. Mevcut bulgular **İzmir'de özellikle şube niteliğindeki STK'ların kapanma oranının yüksek olduğuna işaret etmekte. Bu durumun muhtemel nedeni, bir STK'nın şube olarak varlığını devam ettirmesinin örgütlenme, ekonomik ve yönetsel faktörlere bağlı olarak kolay olmamasıdır.**

II.BÖLÜM

İZMİR'DE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI ALAN ARAŞTIRMASI

İzmir'de sivil toplumun örgütsel kapasitesi ve sorunlarını ortaya koymaya yönelik olarak gerçekleştirilen anket sırasında hedeflenen 250 STK temsilcisi yerine 315 STK temsilcisi ile görüşülmüştür. 315 STK temsilcisi Dernekler İl Müdürlüğü'nden temin edilmiş olan dernek listeleri ve Vakıflar Genel Müdürlüğü'nden temin edilmiş olan vakıf listeleri üzerinden belirlenmiştir. Görüşme yapılan dernek ve vakıfların listesi ikinci bölüme ait ekler kısmında verilmiştir. Görüşme öncesinde hedeflenen 250 STK'nın iki katı sayıda bir örneklem belirlenmiştir. Örneklem belirlenirken liste yöntemi uygulanmıştır. Eldeki veriler kuruluş tarihlerine göre listelenmiştir ve bu listeden ilk aşamada 250 asil, 250 yedek olmak üzere 500 STK belirlenmiştir. Yedekli olarak belirlenen bu listede yer alan bir STK temsilcisine herhangi bir şekilde ulaşılamaması halinde yedek listede yer alan STK temsilcisi ile görüşme gerçekleştirilmiştir. STK temsilcilerinin adreslerine gidilmek suretiyle görüşmeler yapılmıştır. Anket formu konusunda eğitim almış, üniversite öğrencisi anketörler tarafından gerçekleştirilen görüşmelerin önemli bir kısmı ilk defada ilgili adrese gidilerek yapılmıştır. Adrese ilk gidişte ulaşılamayan STK temsilcilerine telefon yoluyla ulaşılarak randevu alınmaya çalışılmış, telefonla ulaşılamaması veya randevu alınamaması halinde yedek listeden bir STK seçilmiştir. Görüşmeler sırasında önceden yapılandırılmış bir soru formu yüzyüze görüşme tekniği ile uygulanmıştır. Alandan gelecek anket formları içinde verileri kullanılamaz durumda olması muhtemel (yarım bırakılmış veya çokça alanı boş bırakılmış vb.) görüşmeler olabileceği dikkate alınarak, örneklemin %25'i kadar (65 görüşme) anket yedek olarak aynı anda yapılmıştır. Alandan hatalı anket gelmemesi üzerine yedekler de araştırmaya dahil edilmiş ve sonuçta 315 STK temsilcisi ile görüşmeler tamamlanmıştır.

Alan araştırmasının bulguları; görüşülen STK temsilcilerinin demografik nitelikleri, STK'ların kurumsal yapı özellikleri, STK'ların teknolojik ve altyapısal özellikleri, STK'ların örgütsel yapı özellikleri, mali yapılarına ilişkin özellikler, örgüt içi karar alma süreci ve politika oluşturma süreçleri, hukuk ve devletle ilişkileri, sorunların önem düzeyi, son bir yılda gerçekleştirdikleri etkinlikler, etkinlik ortaklıklarıyla ilişki düzeyleri,

tanıtım ve katılımı arttırmaya yönelik gerçekleştirdikleri etkinlik türleri ve açık uçlu olarak sorulan İzmir'in en önemli sorununa ilişkin görüşleri ve çözüm önerileri başlıkları altında değerlendirilmiştir.

I. STK TEMSİLCİLERİNİN DEMOGRAFİK NİTELİKLERİ

İzmir Sivil Toplum Kuruluşları Araştırması kapsamında yüz yüze görüşülen STK temsilcilerinin demografik nitelikleri cinsiyet ve yaş bağlamında aşağıdaki tablo ve grafiklerden izlenebilir.

Tablo 28: STK Temsilcisinin Cinsiyeti

Cinsiyet	Sayı	Yüzde
Kadın	105	33,3
Erkek	210	66,7
TOPLAM	315	100,0

Görüşmeye katılan STK temsilcilerin ağırlıklı olarak erkek oldukları anlaşılıyor. 210 (% 66.7) erkek STK temsilcisinin dışında, bu araştırma kapsamında 105 (% 33.3) kadın temsilciyle yüz yüze görüşülmek suretiyle, STK'lara ilişkin bilgiler derlenmiştir.

Tablo 29: STK Temsilcisinin Yaşı

Yaş Grubu	Sayı	Yüzde
18-30 Yaş Arası	44	14,0
31-50 Yaş Arası	150	47,6
51 Yaş ve Üzeri	121	38,4
TOPLAM	315	100,0

STK araştırması kapsamında STK temsilcilerinden üye oldukları STK'larla ilgili bilgi toplarken, anket formunda bu temsilcilerin yaşıyla ilgili bir soruya da ver verilmiştir. Tablo da görüleceği gibi, **temsilcilerin yarıya yakını (%47.6) orta yaş grubu olarak kabul edilebilecek 31-50 yaş grubundandır. 18-30 yaş grubundan olan temsilcilerin oranı % 14 gibi düşük bir düzeyde kalırken, 51 yaş ve üzerinde olan temsilcilerin oranı % 38.4'tür. Bu yaş grubunu orta yaş üzeri grup olarak kabul ettiğimizde, İzmir'de STK temsilcilerinin yaş grupları itibarıyla azımsanmayacak bir kısmının orta yaş üzeri olduğunu ifade edebiliriz.** Sivil alandaki faaliyetler bir ölçüde boş zaman faaliyetidir. Tablodaki veriler Türkiye'de sivil toplum kuruluşlarına ilişkin farkındalık düzeyinin ancak bir meslek sahibi olup, işini-

evini yoluna koyduktan sonra arttığının bir göstergesidir. Bireylerin sivil toplumda üye veya gönüllü olarak destek olabilmeleri için kendi hayatlarında bazı koşulları sağlamış olmaları gerekir. Yine bu duruma bağlı olarak, büyük ölçüde erkek ağırlıklı bir görünüm dikkati çekmektedir.

II. STK'LARIN KURUMSAL YAPI ÖZELLİKLERİ

İzmir'de STK'ların kurumsal yapılarının özelliklerini belirlemek amacıyla, anket formuna konuya ilişkin çeşitli sorular tasarlanarak, STK temsilcilerine uygulanmıştır. Bunlar, STK'ların örgütsel merkezi, kuruluş yılı, STK türü, toplam üye-gönüllü sayısı, üyelik tipi, etkinlik alanları ve insan kaynakları durumu (personel yapısı) sorgulayan sorulardır. Aşağıdaki tablolarda STK'ların kurumsal yapı özellikleri ayrıntılı olarak yer almaktadır.

Tablo 30: STK'ların Örgütsel Yapılanma Merkezi

STK'nın Merkezi	Sayı	Yüzde
İzmir	254	80,6
Diğer İller	54	17,1
Yurt dışı	7	2,2
TOPLAM	315	100,0

Anket kapsamında elde edilen bulgulara göre, **İzmir'de STK'ların %80.6'sının merkezi İzmir'de bulunmaktadır.** Merkezi diğer illere bulunan STK'ların oranı ancak %17.1'de kalıyor. Merkezleri yurtdışında bulunan STK'ların oranı ise ancak %2.2'dir. Bu bulgu, İzmir'deki STK'ların örgütsel yapılanmalarına hakim olan yerel eksenli yapılanmanın, araştırma örnekleminde de yakalanmış olduğunu göstermesi açısından önemlidir.

Tablo 31: STK'ların Kuruluş Yılı

STK'nın Kuruluş Yılı	Sayı	Yüzde
1950'den Önce	19	6,0
1950-1960 Arası	11	3,5
1961-1980 Arası	27	8,6
1981-1990 Arası	32	10,2
1991-2000 Arası	66	21,0
2001 ve Sonrası	160	50,8
TOPLAM	315	100,0

İzmir’de sivil toplumun yapısı analiz edilirken, üzerinde durulması gereken hususlardan biri; STK’ların hangi zaman diliminde kentin sivil toplum hayatına dahil olduklarıdır. Konuya ilişkin sağlıklı bir değerlendirme, hukuki kayıtlar üzerinden yapılmak zorunda olmakla birlikte, anket formuna görüşme yapılan STK temsilcisine STK’larının hangi tarihte kurulduğuna ilişkin soru da eklenmiştir. Bununla en azından görüşme yapılan STK’lar üzerinden genel bir değerlendirme yapılabilir. Asıl değerlendirme ise, raporun diğer kısmında kayıtlardan elde edilen bilgiler ışığında yapılmaktadır. Bulgulara göre, görüşülen **STK’ların yarısının (% 50.8) kentteki tarihsel gelişiminin oldukça yeni olduğu anlaşılıyor. 2 STK’dan biri 2001 ve sonrası kurulmuş, % 21’inin ise kuruluş tarihleri 1991 ve 2000 arasındadır.** Bu iki kategori birlikte değerlendirildiğinde, **STK’ların %71.9’unun en fazla 20 yıllık bir tarihi olduğu gibi sonuca ulaşıyor.** Nispeten yeni sayılabilecek bu tarihsel geçmiş dışında, STK’ların ancak %6’sının 1950’den önce kurulmaları da dikkat çekicidir. Bu tabloda özellikle yakın geçmişle ilgili kurumsal tarihte, 1990 sonrası ülkenin sosyo-ekonomik yapısı ve örgütlenme hayatında yaşanan gelişmelerin etkili olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca, örnekleme dahil edilen STK’ların kuruluş tarihleri açısından genel yapı ile büyük oranda benzerlik gösterdiğini söyleyebiliriz.

Tablo 32: STK’ların Türü

STK’nın Türü	Sayı	Yüzde
Dernek	246	78,1
Kamu Yararına Çalışan Dernek	35	11,1
Vakıf	17	5,4
Vergiden Muaf Vakıf	8	2,5
Uluslararası Bir Kuruluşun Türkiye Temsilciliği	8	2,5
Diğer (Kooperatif vb)	1	,3
TOPLAM	315	100,0

STK’ların kurumsal yapılarına bakılırken, türleri üzerinde de durmak gerekir. **Araştırma kapsamında görüşülen STK’ların %78.1’inin dernek, %11.1’inin kamu yararına çalışan dernek olduğu tespit edilmiştir. Buradan yola çıkıldığında, STK’ların %89.2’sinin dernek olduğu anlaşılıyor. Vakıfların oranı örnekleme içinde %7.9 olup, buna vergiden muaf vakıflar dahildir.** İzmir’de uluslararası bir kuruluşun Türkiye temsilcisi olarak çalışan STK’ların oranı %2.5 olarak tespit edilirken, kooperatif benzeri diğer STK’ların toplam içindeki payı %0.3’tür.

Tablo 33: STK'ların Kayıtlı/Kayıtsız Toplam Üye/Gönüllü Sayısı

Kayıtlı/Kayıtsız Toplam Üye/Gönüllü Sayısı	Sayı	Yüzde
50'den az	72	22,9
50-100 arası	70	22,2
101-200 arası	52	16,5
201-300 arası	31	9,8
301-500 arası	28	8,9
501 ve üzeri	62	19,7
TOPLAM	315	100,0

İzmir'de sivil toplumun potansiyeli ve STK'ların kurumsal yapısına ilişkin özellikler hakkında bilgi sahibi olmak için üzerine odaklanması gereken hususlardan biri de; STK'ların kayıtlı/kayıtsız olarak içerdiği üye ve/veya gönüllü sayılarıdır. Tablodaki bulgular anket sırasında toplanan verilere dayanmaktadır. Görüşülen STK temsilcilerinin verdikleri bilgilerdir. Üye tabiri aidatını ödeyen ve kurumsal olarak STK'ya kayıtlı olan kişilerdir. Gönüllüler ise, STK üyesi olmayıp, çeşitli etkinlikleri çerçevesinde destek olan, STK ile bağları üyelere oranla zayıf olan kişilerdir. STK'lara yönelik destekleri açısından süreklilikleri yoktur. **Tablodaki veriler İzmir'de STK'ların üye/gönüllü potansiyeli bakımından nispeten küçük ve orta ölçekli kurumsal yapıya sahip olduklarını gösteriyor.** Yüzde 22,9'unun 50'den az, % 22,2'sinin ise 50-100 arası üye/gönüllüye sahip olması yukarıdaki yargımızı kuvvetlendirmektedir. Yaklaşık olarak her 5 STK'dan 1'inin (% 19,7) üye/gönüllü sayısının 501 ve üzerinde bulunması ise, sayıları azımsanmayacak ölçüde STK üye ve gönüllüsünün kentte sivil toplum alanında faaliyet gösterdiğinin de işaretçisi olarak yorumlanabilir. Ancak, Türkiye genelinde olduğu gibi, İzmir'de de sivil toplum alanındaki üye/gönüllülerin birden fazla STK'da faaliyet gösterdiğini dikkate aldığımızda, söz konusu rakamları okurken daha ihtiyatlı olmamız gerekir.

Tablo 34: STK'ların Toplam Gönüllü Sayısı

Toplam Gönüllü Sayısı	Sayı	Yüzde
50'den az	116	36,8
50-100 arası	78	24,8
101-200 arası	37	11,7
201-300 arası	16	5,1
301-500 arası	16	5,1
501 ve üzeri	52	16,5
TOPLAM	315	100,0

STK'ların kurumsal yapısına ilişkin daha spesifik bilgiye sahip olmak amacıyla, anket kapsamında bu kuruluşların gönüllü sayısı da araştırılmıştır. Bulgular örnekleme dahil STK'ların % 61,6'sının 100 ve daha az gönüllüyü bünyelerinde barındırdıklarını teyit etmektedir. Ayrıntılı olarak baktığımızda, % 36,8'i 50'den az, % 24,8'i ise 50-100 arasında üyeye sahiptir. Sivil toplum örgütlenmesi alanında sayıca oldukça yüksek kabul edilen 501 ve üzeri gönüllüye sahip olan STK'ların oranı %16,5'de kalıyor. **Gönüllü üye açısından da İzmir'de sivil toplumun örgütlenme kapasitesinin küçük ve orta ölçekte kaldığını söylemek yanlış olmayacaktır.**

Tablo 35: STK'lardaki Üyelik Tipi

STK'daki Üyelik Tipi	Sayı	Yüzde
Aidatlı Üyelik (gerçek üye)	212	67,3
Aidatsız Üyelik (onursal üye)	41	13,0
Kurumsal Üyelik	15	4,8
Resmi Olmayan Üyelik	2	,6
Karma Model	31	9,8
Diğer	14	4,4
TOPLAM	315	100,0

STK'ların kurumsal yapıları hakkında bilgi sahibi olmak için bakılan özelliklerinden biri de bünyelerinde ne tür üyeliğe yer verdikleridir. STK'lar genel olarak üyelik tipi konusunda zorlayıcı olmayıp, kuruluşla üye ilişkisini genellikle üyelerin tercih ve rızasına bırakırlar ve sonuçta farklı üye tipleri kuruluş içinde görülür. Konuya bu açıdan bakıldığında, araştırma kapsamında görüşülen **İzmir'deki STK'larda öne çıkan üyelik tipi aidat ödemeye dayanan aidatlı üyelik ya da gerçek üyeliktir.** STK'ların % 67,3'ünde bu üyelik tipinin varolduğu tespit edilmiştir. STK'ların %13'ünün ise aidatsız üyelik sistemine sahip oldukları araştırma verilerden çıkarılmaktadır. Karma modeli benimsemiş olan STK'ların oranı % 9,8 gibi sınırlı bir düzeyde kalırken, herhangi bir federasyon, konfederasyon veya platform çatısı altındaki üyeliğe gönderme yapan kurumsal üyeliği tercih edenlerin oranı % 4,8'dir. STK'ya aidatını düzenli olarak ödeyen ama, resmi olarak kayıtlı olmayan kişileri içeren ya da resmi olarak vakıf kurucular listesinde yer almamakla birlikte vakfın üyesi gibi davranan kişileri içeren Resmi olmayan üyelik tipine ise STK'ların ancak % 0,6'sında rastlanmaktadır.

Tablo 36: STK'ların Etkinlik Alanları

Etkinlik Alanı	Sayı	Yüzde
Yerel	141	44,8
Bölgesel	83	26,3
Ulusal	67	21,3
Uluslararası	19	6,0
Diğer	5	1,6
TOPLAM	315	100,0

İzmir'de kurulu STK'ların etkinlik alanları, kurumsal yapı hakkında bilgi sahibi olmak için bakılması gereken bir diğer özelliktir. Bu çerçevede konuya yaklaşıldığında, % 44,8'inin etkinliklerinin yerel alanda olduğu anlaşılıyor. Bölgesel etkinlikte bulunanların oranı % 26,3, ulusal düzeyde etkinliklere sahip olan STK'ların oranı ise % 21,3'tür. Bölgesel ve ulusal etkinliklerin birlikte yerele göre daha fazla olması, İzmir'de STK'ların yerelin ötesinde bir dinamizme sahip olduğunu göstermesi açısından önemli. Fakat, etkinliklerin uluslararası alana yayılma oranının ise % 6 gibi oldukça düşük düzeyde kaldığını belirtmek gerekir.

Tablo 37: STK'larda Profesyonel Olarak Çalışan Personel Yapısı

Çalışan profesyonel kişi sayısı	Sayı	Yüzde
1 Kişi	38	12,1
2-5 Kişi	43	13,7
6-10 Kişi	18	5,7
11-15 Kişi	14	4,4
16-20 Kişi	10	3,2
21 ve daha fazla	10	3,2
Yok	182	57,8
TOPLAM	315	100,0

STK'ların personel yapısı, kurumsal yapı hakkında bilgi sahibi olmak için bakılması gereken unsurlardan bir diğeridir. **Araştırma bulguları bu çerçevede incelendiğinde, STK'ların yarısından fazlasında (% 57,8) maaşlı/ücretli/tam veya yarı zamanlı çalışan personel bulunmaması, personel yapısının kurumsallaşma ve profesyonelleşmeden yoksun olduğunun kanıtıdır.** Salt İzmir'de değil, Türkiye'nin neredeyse tüm illerinde profesyonel personel istihdamında STK'ların benzer yapısal özelliklere sahip olduğunu düşünüyoruz. **İzmir'de STK'ların %**

12,1'inde 1 kişi, % 13,7'sinde 2-5 arasında profesyonel çalışanın olduğunu görüyoruz. Bu tablo % 57,8'lik profesyonel çalışan yokluğuyla birlikte değerlendirildiğinde, sivil toplum kapasitesinin ne denli zayıf olduğunu gösterir. Çünkü, profesyonel çalışan sayısının mevcudiyeti her şeyden önce, bu kuruluşların kapasitelerini daha iyi kullanma, etkinlik ve işlevlerini geliştirme adına önemlidir. STK'ların ancak % 3,2'sinde 21 çalışan ve üzerinde profesyonel çalışanın olması tabloda dikkat çeken bir diğer unsurdur.

Tablo 38: STK'larda Ücret Almadan Çalışan Personel Yapısı

Çalışan kişi sayısı (ücret almadan)	Sayı	Yüzde
1 Kişi	21	6,7
2-5 Kişi	67	21,3
6-10 Kişi	43	13,7
11-15 Kişi	22	7,0
16-20 Kişi	18	5,7
21 ve daha fazla	73	23,2
Yok	71	22,5
TOPLAM	315	100,0

STK'ların kurumsal yapılarını çalışanlar örneğinde değerlendirirken, profesyonel olarak ücretli çalışanların yanısıra, ücret almadan ya da gönüllü olarak çalışanların sayısal durumuna da bakmak gerekir. Bu kez, STK'ların yaklaşık 4'te 1'inde (% 22,5) ücret almadan çalışan personelin de bulunmadığı tespit edilmiştir. Ortaya çıkan bu oransal dağılım, STK'ların kapasite sorunlarıyla ilgili bir durumdur. Buna rağmen, **STK'ların % 23,2'sinde ücret almadan çalışan kişi sayısının 21 ve üzerinde olması umut verici bir özellik olarak düşünülebilir. Mevcut veriler, STK'ların kurumsal kapasitelerinin geliştirilmesi için gönüllü ya da ücretli çalışanların sayılarının artırılması gerektiğini düşündürüyor.**

STK'ların kurumsal yapılarını ve insan kaynakları durumunu genel olarak değerlendirdiğimizde; **İzmir'deki STK'ların % 80,6'sının merkezinin İzmir'de olduğunu, % 71,9'unun en fazla 20 yıllık bir tarihi olduğunu, üye ve gönüllü potansiyeli bakımından küçük ve orta ölçekli bir yapıya sahip olduğunu, profesyonel ücretli personel çalıştırma eğiliminin fazla yaygın olmadığını, etkinlik alanlarının yerel odaklı olduğunu söyleyebiliriz. Dolayısıyla üye-**

gönüllü, profesyonel veya ücretsiz çalışan insan kaynakları açısından zayıf bir kurumsal yapıya denk düşmektedir.

Kuruluş yılları bakımından genç STK'ların deneyimsizliklerini de düşündüğümüzde personel ve üye-gönüllü yapısının zayıflığı kurumsal kapasite yetersizliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Üyelik tipi olarak adata bağlı üyeliğin yaygın olması, aidatların zamanında ödenmemesi halinde STK'ları mali çıkmaza da sokabilecek bir durum arz etmektedir. Bu bağlamda etkinlik alanları açısından yerele dönük olmaları kurumsal kapasite yetersizliğinin bir sonucu olarak değerlendirilebilir.

III. STK'LARIN TEKNOLOJİK VE ALTYAPISAL ÖZELLİKLERİ

Sivil Tolum Kuruluşlarının üstlendikleri işlevleri yerine getirmeleriyle sahip oldukları teknolojik ve altyapısal özellikleri arasında yakın ilişki olduğu kabul edilir. Günümüzde kitle iletişim alanında yaşanan gelişmeler, bu araçlardan yararlanarak kurumların işlevlerini arttırdığı sayısız örneklerle doludur. Batıda STK'ların bu araçlardan yararlanmak suretiyle hem örgüt içi katılımı arttırdıkları hem de toplumla daha sıkı irtibatlanıp, etkin oldukları bilinmektedir. Türkiye'de ise durum maalesef henüz istenilen düzeyde değildir. STK'ların teknolojik ve altyapısal açıdan ne olduğunu görebilmek için, anket aracılığıyla fiziksel (mekânsal) ve teknolojik kapasite yeterlilikleri de araştırılmıştır.

Tablo 39: STK'ların Çalışma Ofisi Sahipliği

STK'nın kendine (kira olmayan) ait bir çalışma ofisi var mı?				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
Var	156	49,5	49,5	49,5
Yok	159	50,5	50,5	100,0
TOPLAM	315	100,0	100,0	

Görüldüğü gibi, STK'ların yarısının (% 50,5) kendi mülklerinde olan çalışma ofisi bulunmuyor. Kira olmayan çalışma ofisine sahip STK'ların oranı % 49,5'tir. Çalışma ofisleri kendi mülkiyetinde olmayan STK'ların mali açıdan kira bile ödeme konusunda güçlükler yaşayabileceği bir sivil toplum alanında STK'ların ne ölçüde işlevsel olabilecekleri tartışma konusudur. Odak grup çalışmalarında mülkiyeti kendine ait olmayan, ama kira da ödemedikleri bir ofise sahip olmaları

halinde muhtasar beyanname vermeden ve vergiden kaçınamadıkları gündeme gelmiştir. Katılımcılardan birinin ifadesine göre; “**Üç aydan üç aya bu dernekler kira ödemeseler bile emsal kira üzerinden muhtasar vergisi vermek zorunda. Yarın öbür gün sizlerin bakış açısına ters bir dernekler il müdürü gelirse, vergi usul kanunlarını harfi harfine uygulamak isteyen bir yönetim gelirse, sizlerden geriye yönelik olarak bu muhtasar vergilerini talep edecektir. Gecikme zamları, gecikme faizleriyle birlikte, altından kalkamayacak yüklerin altına girebilirsiniz**”.

Tablo 40: STK’ların Telefon Sahipliği

STK’nın telefonu var mı?				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
Var	269	85,4	85,4	85,4
Yok	46	14,6	14,6	100,0
TOPLAM	315	100,0	100,0	

Tablodaki verilerden anlaşılacağı gibi, günümüzün “olmazsa olmaz” iletişim araçlarından olan telefona STK’ların % 85,4’ü sahipken, **telefonu olmayan STK’ların oranı % 14,6’dır.**

Tablo 41: STK’ların Faks Sahipliği

STK’nın faksı var mı?				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
Var	188	59,7	59,7	59,7
Yok	127	40,3	40,3	100,0
TOPLAM	315	100,0	100,0	

İzmir’de faksa sahip olan STK’ların telefon sahipliğiyle karşılaştırıldığında daha düşük düzeyde kaldığını görüyoruz. **Nitekim STK’ların ancak % 59,7’sinde faks bulunmasına karşılık, % 40,3’ünün faksa sahip olmamaları STK’ların kitle iletişim araçları altyapılarına ilişkin bir eksiklik olarak değerlendirilmelidir.**

Tablo 42: STK’ların Bilgisayar Sahipliği

STK’nın ofisinde masaüstü ve/veya dizüstü bilgisayar var mı?				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
Var	241	76,5	76,5	76,5
Yok	74	23,5	23,5	100,0
TOPLAM	315	100,0	100,0	

STK'ların günümüzün en temel kitle iletişim araçlarından biri olarak da işlev gören bilgisayara sahip olma durumu faks sahipliğiyle karşılaştırıldığında daha yüksektir. Tabloda da görüldüğü gibi, **STK'ların % 76,5'inin masaüstü ve/veya dizüstü bilgisayarları bulunuyor.**

Tablo 43: STK'ların İnternet Bağlantısı Sahipliği

STK'nın ofisinde internet bağlantısı (ADSL) var mı?				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
Var	229	72,7	72,7	72,7
Yok	86	27,3	27,3	100,0
TOPLAM	315	100,0	100,0	

İzmir'de STK'lardaki bilgisayar sahipliğinin %70'lerin üzerinde olması yanında, internet bağlantısına sahip olan STK'ların oranı da bu civardadır. **Görüşmeye yapılan STK'ların % 72,7'sinin ofislerinde internet bağlantısı bulunması,** STK'ların gerek kendi içlerindeki, gerekse STK'lar arası iletişim açısından önemlidir.

Tablo 44: STK'ların Web Sitesi Sahipliği

STK'nın web sitesi var mı?				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
Var	185	58,7	58,7	58,7
Yok	130	41,3	41,3	100,0
TOPLAM	315	100,0	100,0	

Günümüzde kurumların kendilerini dışarıya açmasına, kurum dışı tanıtım ve işbirliğine yarayan en temel iletişim yapılarından biri web siteleridir. **STK'ların bu yapıya sahiplik durumu incelendiğinde, % 58,7'sinin web sitesine sahip olmaları önemlidir.**

Tablo 45: STK'ların E-Posta Adresi Sahipliği

STK'nızın e-posta adresi var mı?				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
Var	225	71,4	71,4	71,4
Yok	90	28,6	28,6	100,0
TOPLAM	315	100,0	100,0	

E-posta adresleri internet ortamında kurum içi ve dış iletişim açısından hayati öneme sahiptir. **STK'ların % 71,4'ünün e-posta adresine sahip olduğu, % 28,6'sının ise e-posta adreslerinin olmadığı** tablodaki verilerden anlaşılıyor.

Tablo 46: STK'ların Aktif Mail Grubu Sahipliği

Üyeler/gönüllülerle iletişiminizi sağlayan aktif bir mail grubunuz var mı?				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
Var	198	62,9	62,9	62,9
Yok	117	37,1	37,1	100,0
TOPLAM	315	100,0	100,0	

Özellikle kurum içi iletişim açısından önemli olan aktif mail grubuna sahip olma durumu açısından STK'ların çok yetersiz olmadığını söyleyebiliriz. **STK'ların % 62,9'unun aktif mail grubu bulunmasına karşın, % 37,1'inde mail grubu bulunmuyor. STK'ların kurum içi ilişkilerinin güçlenmesi açısından mutlaka mail grubu kapasitesinin artırılması yerinde olacaktır.**

Tablo 47: STK'ların Barkovizyon/video Gösterim Sistemi Sahipliği

STK'nızda barkovizyon/video gösterim sistemi var mı?				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
Var	110	34,9	34,9	34,9
Yok	205	65,1	65,1	100,0
TOPLAM	315	100,0	100,0	

STK'larda görsel bilgi-iletişim altyapısı açısından önemli olan bir diğer unsur barkovizyon/video gösterim sistemleridir. Bu sistemler sayesinde özellikle kurum içinde başta yürütülen projeler olmak üzere, çoğu alanda bilginin daha fonksiyonel olarak kullanılabilceği söylenebilir. Bu çerçevede bakıldığında, STK'ların sınırlı bir oranında (% 34,9) sistemin bulunduğunu anlıyoruz. % 65,1'inde sistemin bulunmayışı bu alandaki yetersizliğin göstergesidir.

Tablo 48: STK'ların Arşiv/Kütüphane Sahipliği

STK'ya ait bir arşiv veya kütüphane var mı?				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
Var	160	50,8	50,8	50,8
Yok	155	49,2	49,2	100,0
TOPLAM	315	100,0	100,0	

Kurumlarda arşiv sisteminin mevcudiyeti kurumsal hafıza anlamında önemli iken, kütüphanenin varlığı özellikle bilgiye erişim, kullanım anlamında kurumsal kapasitenin gelişimine katkı yapabilir. İzmir'de STK'ların % 50,8'inde arşiv/kütüphanenin bulunduğu anlaşılıyor. Bu çok düşük bir oran olmamakla birlikte,

% 49,2'sinde bulunmadığı dikkate alındığında, bu oran çok anlamlı değildir.

Tablo 49: STK'larda Toplantı Odası Mevcudiyeti

STK'nızda ayrıca bir toplantı odası var mı?				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
Var	205	65,1	65,1	65,1
Yok	110	34,9	34,9	100,0
TOPLAM	315	100,0	100,0	

STK'larda kurum içi bilgi paylaşımı, ortaklaşa karar alma, değerlendirme süreçlerine katkı yapan altyapısal unsurlardan biri, toplantı odalarıdır. Birer mekan olmakla birlikte, mekanın kurum içi fonksiyonlar üzerinde etkili olduğu kabul edilir. Bu açıdan bakıldığında, STK'ların % 65,1'inde toplantı odasının bulunduğu anlaşılıyor. Şunu da önemle ifade etmek gerekir ki **% 34,9'unda bu tür bir mekanın bulunmaması STK'lar açısından düşündürücüdür.**

Tablo 50: STK'larda Eğitim Amaçlı Oda Mevcudiyeti

STK'nızda eğitim amaçlı kullanılacak çok amaçlı bir oda var mı?				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
Var	183	58,1	58,1	58,1
Yok	132	41,9	41,9	100,0
TOPLAM	315	100,0	100,0	

STK'ların işlevsel anlamda kapasitesi aynı zamanda sahip oldukları mekânın niteliğiyle az ya da çok ilgilidir. Özellikle **üyelerin eğitiminin STK'ların gelişimi açısından çok önemli olduğunu düşünürsek, eğitim amaçlı kullanılacak çok amaçlı odaya sahip olup olmama bunlar açısından önemlidir.** Tablodaki veriler **STK'ların % 58,1'inin bu amaca yönelik mekana sahip olduğunu gösteriyor.** % 41,9'unda ise bu tür odaların bulunmaması özellikle üye eğitimi açısından bir yetersizlik göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Tablo 51: STK'larda Ofislerin Mülkiyet Durumu

	Sayı	Yüzde
Başkasına Ait (Kira)	172	54,6
Üyenin İşyeri	14	4,4
Başkasına Ait Kira Ödemiyor	29	9,2

Kendi Mülkiyetinde	60	19,0
Diğer	18	5,7
Düzenli kullanılan ofisi yok	22	7,0
TOPLAM	315	100,0

STK'lar mali açıdan ne ölçüde kendi kendilerine yeterli ise, daha işlevsel olup, toplumsal amaçlara yönelik politikalar üretip, uygulayabilirler. **Mali açıdan güçlü olmanın göstergelerinden biri, ofislerinin mülkiyet durumudur. STK'ların kullandıkları ofislerin % 54,6'sının başkasına ait olması, bir başka anlatımla STK'ların buralarda kiracı olmaları, mali yapılarının yetersizliğinin göstergesi olarak okunabilir.** Mülkiyet sahipliği ancak %19'da kalırken, %7'sinin düzenli olarak kullandıkları bir ofisin bulunmaması STK'ların altyapısal yetersizlikleri konusunda tipik bir örnektir.

Tablo 52: STK'ların Yayın Durumu

Kuruluşunuzun yayınları var mı? Varsa ne tür yayınlar yapılmaktadır?				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
Kitap	17	5,4	5,4	5,4
Dergi	48	15,2	15,2	20,6
Bülten, E-Bülten	29	9,2	9,2	29,8
Broşür	36	11,4	11,4	41,3
Yıllık Raporlar	6	1,9	1,9	43,2
Eğitim Dökümanı	3	1,0	1,0	44,1
Diğer	15	4,8	4,8	48,9
Yayınımız yok	161	51,1	51,1	100,0
TOPLAM	315	100,0	100,0	

Sivil Toplum Kuruluşları üstlendikleri işlevleri yerine getirirken, kendilerini topluma tanıtmaları, etkinlikleri hakkında toplumu bilgilendirmek zorundadırlar. Bu yapıldığı takdirde yeni üyelerin kazanılması, üyelerin kuruluşa bağlılığı, kuruluşla özdeşleşme duygusu oluşur ve artar. Yayınlar bu anlamda STK'ları dış dünyaya açan, kurum dışın taşıyan anahtar unsurlardan biridir. Tablodaki bulgular İzmir'de STK'ların bu alanda da çok zayıf olduklarının kanıtı olarak yorumlanabilir. **% 51,1'inin herhangi bir yayınının olmaması düşündürücüdür.** Yayınları bulunan STK'ların, yayın olarak %15,2'sinin dergi, %11,4'ünün broşür, % 9,2'sinin ise bülten, E-bültene sahip oldukları tespit edilmiştir. Bu yayın türleri önemli olmakla birlikte, ifade ettiğimiz gibi yaygınlaşması kurumsal kapasitesinin ve işlevlerin geliştirilmesi

anlamında önemlidir.

STK'ların teknolojik ve altyapısal özelliklerini genel olarak değerlendirdiğimizde bilgi-iletişim teknolojilerinden yararlanma düzeyinin nispeten kısıtlı olduğunu, yaklaşık olarak üçte birinin teknolojik altyapı anlamında eksiklerinin bulunduğunu söyleyebiliriz. Bilgisayar, internet-e-posta ve mail grupları gibi yeni teknikleri kullanma düzeyinin düşüklüğü STK temsilcilerinin orta ve ortanın üzerinde yaş gruplarına dahil olmalarının bir sonucu olarak değerlendirilebilir. STK'ların üçte biri teknolojik altyapı anlamında zayıftır. Yüzde 14'ünün telefonunun dahi bulunmaması onların erişilebilir olma ihtimalini ortadan kaldırmaktadır. Kurumsal bellek işlevini görecekle arşiv-kütüphane sistemlerinin bulunmaması kurumsallaşma eksikliğine de yol açacaktır. Sonuçta, bilgi-belge arşivi olmayan kurumlarda yönetime gelmek, yönetimde görev almak sıradan üyeler açısından istenen bir durum olmayacağı için, sürekli aynı kişilerin yönetim görevlerine gelmesi kaçınılmaz olacaktır. STK'ların kendilerini topluma tanıtılmalarını sağlayacak yayınlar açısından da oldukça zayıf oldukları, yarısının broşür olarak dahi herhangi bir yayına sahip olmamaları dikkat çekmektedir. Kurum içi işlevlerin yerine getirilmesi açısından, STK'ların üçte birinde ayrı bir toplantı salonunun, yaklaşık yarısında ise eğitim amaçlı bir odanın bulunmaması üyelerin aidiyet hissini arttıracak etkinliklerin yapılmasının önündeki engeller olarak görülebilir. Kendilerine ait bir ofislerinin olmayışı, bir ofise sahip olanların yarısından fazlasının ise mülkiyeti başkasına ait olan ofiste kiracı durumunda olmaları STK'ların maddi anlamdaki kapasite yetersizliklerinin bir göstergesi olarak değerlendirilebileceği gibi, kira baskısı altındaki STK'ların sürdürülebilirliğinin zayıf olacağını düşündürmektedir.

IV. STK'LARIN ÖRGÜTSEL YAPI ÖZELLİKLERİ

STK'ların örgütsel yapısı, sivil toplum alanında ne ölçüde etkili olabileceği, üstlenmiş olduğu fonksiyonları yerine getirip getiremeyeceği, hedeflerine ulaşmada başarılı olup olamayacağı konusunda ipuçları verebilir. **Örgütsel yapıları sağlam ve çağa uygun STK'ların hedeflerine ulaşma ve toplumsal amaçlarını gerçekleştirme konusunda sorunlar yaşamayacağı varsayılırken, tersi durumlarda STK'ların başarılı olması mümkün değildir.** Aşağıda İzmir'deki STK'ların örgütsel yapılarına

ilişkin özelliklere yer verilmektedir. Bu konuda araştırma kapsamında STK'ların yönetim kurullarının yapısına bakılmıştır.

Tablo 53: STK'ların Yönetim Kurullarının Yapısı

Kuruluşunuzun Yönetim Kurulu var mı? Varsa kimlerden oluşuyor?				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
Üyelerden	210	66,7	66,7	66,7
Gönüllülerden	26	8,3	8,3	74,9
Üye ve Gönüllülerden	55	17,5	17,5	92,4
Destek veren kuruluşların temsilcilerinden	7	2,2	2,2	94,6
Kamu kurumlarının temsilcilerinden	2	,6	,6	95,2
Profesyonel yöneticilerden	6	1,9	1,9	97,1
Diğer	2	,6	,6	97,8
Yok	7	2,2	2,2	100,0
TOPLAM	315	100,0	100,0	

Tablo 53'te görüldüğü gibi, **STK'ların yönetim kurulları büyük ölçüde (% 66,7) üyelerden oluşmaktadır. İzmir'de yönetim kurullarında gönüllülerin yer aldığı STK'ların oranı % 8,3 iken, üye ve gönüllülerden oluşan STK'ların oranı % 17,5 düzeyindedir.** STK'lardaki profesyonelleşmenin göstergelerinden biri olan yönetim kurullarında profesyonel yöneticilere yer verilmesi bakımından konu incelendiğinde, **İzmir'de STK'ların ancak % 1,9'unda profesyonel yöneticilerin bulunması dikkat çekmektedir. Bu oran çok düşük olup, STK'ların profesyonelleşmesinin sınırlarını göstermesi anlamında dikkate değerdir.** STK'lara destek veren kuruluşların temsilcilerinin yönetim kurullarında yer alma oranı da profesyonel yöneticilerin konumundan pek farklı değildir. Bu grubun yönetim kurullarında temsil edilme düzeyi % 2,2 gibi çok düşük bir düzeyde kalıyor.

Tablo 54: STK'ların Misyonu Sahip Olup Olmama Durumu

Kuruluşunuzun herkes tarafından bilinen yazılı bir misyonu var mı?				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
Var	199	63,2	63,2	63,2
Yok	116	36,8	36,8	100,0
TOPLAM	315	100,0	100,0	

Günümüzde **STK'ların gelişebilmesi ve toplumsal hedeflerine ulaşabilmesinin başlıca yollarından biri kendini, hedeflerini çok iyi tanımlamasıdır.** Burada

karşımıza STK'ların kurumsal misyonu çıkmaktadır. **STK'ların % 63,2'sinin herkes tarafından bilinen bir misyonu bulunmaktadır.** Buna karşılık herkes tarafından bilinen bir misyonu olmadığını ifade eden STK'lar % 36,8 gibi sınırlı bir oranda kalmaktadır. STK'ların herkes tarafından bilinen yazılı bir misyonu olması, STK'ların tanınarak, kendi amaçlarıyla STK'nın amaçlarını örtüştüren kesimlerin STK'lara yönelmelerine bu da kitleselleşmelerine ya da üye sayılarının artmasına katkıda bulunabilir. Ters durumda ise STK'lar sınırlı üyeleriyle işlevlerini yerine getirmeye çalışan küçük ölçekli örgütler olarak kalırlar.

Tablo 55: STK'ların Vizyona Sahip Olup Olmama Durumu

Kuruluşunuzun herkes tarafından bilinen yazılı bir vizyonu var mı?				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
Var	140	44,4	44,4	44,4
Yok	175	55,6	55,6	100,0
TOPLAM	315	100,0	100,0	

Yukarıdaki tabloda yer alan verilerden daha olumsuz olan bir durum, STK'ların vizyon ya da vizyonsuzluğu örneğinde karşımıza çıkmaktadır. **İzmir'de STK'ların ancak % 44,4'ünün herkes tarafından bilinen bir vizyona sahip oldukları görülüyor.** Fakat, **% 55,6'sının bir vizyona sahip olmaması, STK'ların kurumsallaşmasının önünde bir engeldir.**

Tablo 56: STK'ların Logoya Sahip Olup Olmama Durumu

STK'yı sembolize eden, herkes tarafından bilinen bir logosu var mı?				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
Var	255	81,0	81,0	81,0
Yok	60	19,0	19,0	100,0
TOPLAM	315	100,0	100,0	

STK'ların kurumsal imajlarını pekiştiren unsurlardan biri, logolarıdır. Logolar kuruluşun bilinirliği, tanınırlığını, zihinlerde kalıcılığını sağlayan görselliklerdir. Bu açıdan baktığımızda, İzmir'de STK'ların % 81'inin bir logoya sahip olması kendileri açısından önemlidir.

Tablo 57: STK'ların Yazılı Bir Organizasyon Şemasına Sahip Olup Olmama

STK'nızda yazılı bir organizasyon şeması var mı?				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
Var	178	56,5	56,5	56,5
Yok	137	43,5	43,5	100,0
TOPLAM	315	100,0	100,0	

Organizasyon şemaları kurumların içyapılarındaki profesyonelliğe ilişkin temel göstergelerden biridir. **STK'ların % 56,5'inde yazılı bir organizasyon şeması bulunmasına karşılık, % 43,5'inde bu tür yazılı bir şemanın olmayışı profesyonellikleri anlamında sorgulanabilecek bir durumdur.** Kurumsal desteğe en fazla ihtiyaç duyan STK'lar hak temelli çalışan, yerel düzeyde örgütlenmiş, üye sayıları nispeten düşük olan (1-100 arası) STK'lardır.

Tablo 58: STK'ların Yazılı İş/Görev Tanımlarının Olup Olmama Durumu

STK'nızda yazılı iş/görev tanımları var mı?				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
Var	223	70,8	70,8	70,8
Yok	92	29,2	29,2	100,0
TOPLAM	315	100,0	100,0	

Kuruluşların yazılı iş/görev tanımları, örgütsel yapılarındaki fonksiyonelliğin göstergeleri arasındadır. İş ve görev tanımları iyi tanımlanmış kuruluşlar amaçlarına ulaşma konusunda her zaman avantajlıdırlar. İzmir'de STK'ların bu konuda çok zayıf olmadıklarını %70.8'inde iş/görev tanımlarının bulunmasından anlıyoruz. Ancak, **STK'ların yaklaşık üçte birinde (% 29,2'sinde) yazılı iş/görev tanımı bulunmuyor.** Burada önemli belirtilmesi gereken husus; ilgili tanımların bulunmasının yanı sıra, ne ölçüde bunlara uyulup uyulmadığıdır. Söz konusu tanımlara uyulmuyorsa, o anlamda bunların kağıt üstünde kalması gibi bir durum açığa çıkmış olur ki, bu durumda tanımların herhangi bir anlamı kalmaz.

Tablo 59: STK'ların Yazılı Eğitim Politikalarının Olup Olmama Durumu

STK'nızın yazılı eğitim politikası var mı?				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
Var	152	48,3	48,3	48,3
Yok	163	51,7	51,7	100,0
TOPLAM	315	100,0	100,0	

Kurumların eğitim politikaları, öncelikle kurumsal gelişme ve iyileştirme anlamında önemlidir. Yazılı eğitim politikalarına sahip kuruluşlar kendi iç yapılarını sürekli eğitimle yeni koşullara uyarlayabilirler. **STK'ların % 48,3'ünde yazılı eğitim politikaları bulunurken, % 51,7'sinin adı geçen eğitim politikalarına sahip olmaması kurumsal gelişim ve iyileştirme adına düşündürücüdür.**

Tablo 60: STK'lara Yön Verecek Strateji belgelerinin Olup Olmama Durumu

STK'nıza yön verecek faaliyetlerle ilgili strateji belgeniz var mı?				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
Var	130	41,3	41,3	41,3
Yok	185	58,7	58,7	100,0
TOPLAM	315	100,0	100,0	

Strateji beldeleri kurumların nerden gelip, nereye gittiklerini gösteren gelecek odaklı temel belgelerdir. İzmir'de STK'ların bu tür belgelere sahip olma anlamında yetersiz olduklarını tablodaki verilerden anlıyoruz. STK'ların ancak % 41,3'ü strateji belgelerine sahip iken, % 58,7'sinin kendilerine yön verecek strateji belgeleri bulunmuyor.

Tablo 61: STK'larda Performans Değerlendirmesi Yapılıp Yapılmama Durumu

STK'nızda düzenli olarak yapılan performans değerlendirme var mı?				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
Var	131	41,6	41,6	41,6
Yok	184	58,4	58,4	100,0
TOPLAM	315	100,0	100,0	

Tablodaki veriler, STK'larda düzenli olarak performans değerlendirme yapılmama düzeyinin düşük kaldığına işaret etmekte. **Bu kuruluşların ancak % 41,6'sında düzenli olarak performans değerlendirme yapılırken, % 58,4'ünde bu tür düzenli değerlendirmelerin yapılmadığını görüyoruz.**

STK'ların yarısından fazlasında düzenli olarak performans değerlendirme yapılmadığı yukarıdaki tabloda ortaya konmuştu. Düzenli değerlendirmenin yapılmadığı kuruluşlar dışında, performans değerlendirme sonuçlarının hangi alanlarda kullanıldığına baktığımızda, karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır:

Tablo 62: STK'larda Performans Değerlendirmesinin Kullanıldığı Alanlar

Performans Değerlendirme Sonuçlarının Kullanıldığı Alanlar				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
Ücret	6	1,9	1,9	1,9
Terfi	9	2,9	2,9	4,8
Ödüllendirme	41	13,0	13,0	17,8
Eğitim ihtiyacının belirlenmesi	39	12,4	12,4	30,2
Diğer	43	13,7	13,7	43,8
Performans değerlendirme yok	177	56,2	56,2	100,0
TOPLAM	315	100,0	100,0	

Performans değerlendirme sonuçlarının ağırlıklı olarak ödüllendirme (%13) ve eğitim ihtiyacının belirlenmesi alanında kullanılması dikkat çekerken, sonuçların personel terfisinde değerlendirme oranı % 2,9, ücretler alanında kullanılması %1,9 düzeyinde olmaktadır.

Tablo 63: STK'ların Faaliyetleriyle İlgili Stratejilerin Süresi

Kuruluşunuzun Faaliyetleriyle İlgili Stratejileri Hangi Süreler İçin Belirlenmektedir?				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
1 Yıldan Az	97	30,8	30,8	30,8
1-3 Yıl İçin	113	35,9	35,9	66,7
4-5 Yıl İçin	10	3,2	3,2	69,8
6 Yıl ve Üzeri	12	3,8	3,8	73,7
Strateji Belirlelemiyoruz	83	26,3	26,3	100,0
TOPLAM	315	100,0	100,0	

Yukarıdaki tablo STK'ların strateji belgeleri ile eylem planlarını birbirine karıştırdığını göstermektedir. Tablo 60'da STK'ların % 58,7'si bir strateji belgeleri olmadığını ifade etmişlerdi. Ancak yukarıdaki tabloda "strateji belirlelemiyoruz" yanıtını verenlerin oranı % 26,3'tür. Dolayısıyla, **strateji belgeleri ile eylem planlarının karıştırıldığını söyleyebiliriz. Stratejik düşünme, stratejik iletişim ve strateji hazırlama konusunda STK'ların % 80'inin bir eğitime ihtiyaçları olduğu açıktır.** STK'ların faaliyetleriyle ilgili olarak belirlenen ve strateji olarak algılanan eylem planlarının ağırlıklı olarak kısa süreli olduğu tabloda yer alan verilerden anlaşılıyor. Önemli bir husus da; her 4 STK'dan 1'inin faaliyetlerle ilgili herhangi bir strateji (eylem planı) belirlememesidir. Bunların ömrü ağırlıklı olarak 1-3 yıl (% 35,9) ve 1 yıldan az (% 30,8) olan zaman dilimidir ki zaman diliminin kısa olması eylem planları ile stratejilerin karıştırıldığı tezini doğrulamaktadır.

İster eylem planı isterse strateji belgesi niteliğinde olsun, İzmir'deki STK'ların orta ve uzun vadeli iş planlarının olmayışı çeşitli fon sağlayan kuruluşlara başvuru yapmalarının önündeki en büyük engeldir. Odak grup çalışmalarında da dile getirildiği üzere, İZKA ve benzeri kuruluşların karar süreçleri uzundur. İZKA'ya gönderilecek bir projenin yılda bir kez toplanan yönetim kuruluna girmesi, onaylanması, bir sonraki yılın bütçesinden pay ayrılması için Kalkınma Bakanlığı'na gönderilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla, İZKA vb. kuruluşlardan fon sağlayabilmek, projelerine destek alabilmek için en azından derneklerin faaliyetlerini yıllık olarak planlayabilmeleri gerekmektedir. STK'larda kurumsal kapasitenin gelişmesinden anlaşılması gereken bu tür hazırlıklardır. Bir yıllık veya beş yıllık bir program yapabilme kapasitelerinin artırılmasıdır. Bu mümkün olursa, STK'ların projelerine, faaliyetlerine destek bulması, fon kaynağı bulması daha kolay olacaktır.

**Tablo 64: STK'larda Faaliyetlerle İlgili Stratejileri Geliştiren Kadrolar
(Birincil Derecede Etkili Kadro)**

Kuruluşunuzun Faaliyetleriyle İlgili Stratejiler Kim veya Kimler Tarafından Geliştirilmektedir? 1				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
Başkan	102	32,4	32,4	32,4
Başkan ve Yönetim Kurulu	134	42,5	42,5	74,9
Üyeler ve Gönüllüler	27	8,6	8,6	83,5
Strateji Takımları	5	1,6	1,6	85,1
Diğer	3	1,0	1,0	86,0
Strateji Belirlemiyoruz	44	14,0	14,0	100,0
TOPLAM	315	100,0	100,0	

Tablo 63 ve 64'deki veriler birlikte değerlendirildiğinde, strateji ile eylem planlarının karıştırılmış olduğu daha net bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Yukarıda sorulan "Kuruluşunuzun faaliyetleriyle ilgili stratejiler kim veya kimler tarafından geliştirilmektedir?" sorusunun, STK temsilcileri tarafından "kuruluşunuzun faaliyetlerine kim karar verir" şeklinde algılandığı izlenimi edinilmektedir. Bu yüzden her iki tablo arasında tutarsızlıkmiş gibi görünen bir farklılık bulunmaktadır. Bunun nedenini sorunun algılanış biçimine bağlayabiliriz. Elde edilen bulgulara göre, konuya ilişkin **stratejiler büyük ölçüde birincil derecede STK'ların başkan ve yönetim kurulu üyeleri (% 42,5) ile başkan (% 32,5) tarafından geliştirilmektedir.**

**Tablo 65: STK'larda Faaliyetlerle İlgili Stratejileri Geliştiren Kadrolar
(İkincil Derecede Etkili Kadro)**

Kuruluşunuzun Faaliyetleriyle İlgili Stratejiler Kim veya Kimler Tarafından Geliştirilmektedir? 2				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
Başkan	4	1,3	1,3	1,3
Başkan ve Yönetim Kurulu	79	25,1	25,1	26,3
Üyeler ve Gönüllüler	13	4,1	4,1	30,5
Strateji Takımları	2	,6	,6	31,1
Diğer	5	1,6	1,6	32,7
Strateji Belirlemiyoruz/Cevapsız	212	67,3	67,3	100,0
TOPLAM	315	100,0	100,0	

**Tablo 66: STK'larda Faaliyetlerle İlgili Stratejileri Geliştiren Kadrolar
(Üçüncül Derecede Etkili Kadro)**

Kuruluşunuzun Faaliyetleriyle İlgili Stratejiler Kim veya Kimler Tarafından Geliştirilmektedir? 3				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
Başkan	2	,6	,6	,6
Başkan ve Yönetim Kurulu	1	,3	,3	1,0
Üyeler ve Gönüllüler	59	18,7	18,7	19,7
Strateji Takımları	10	3,2	3,2	22,9
Diğer	4	1,3	1,3	24,1
Strateji Belirlemiyoruz/Cevapsız	239	75,9	75,9	100,0
TOPLAM	315	100,0	100,0	

STK'ların faaliyetleriyle ilgili stratejilerin geliştirilmesinde ikincil derecede yine başkan ve yönetim kurullarının (% 25,1) etkili olduğu anlaşılıyor. Strateji belirlemiyoruz yanıtı içinde ikincil derecede kadro bildirmeyen cevapsızlar da dahil edildiği için oran biraz yüksek çıkmıştır. STK'ların faaliyetleriyle ilgili stratejilerin geliştirilmesinde üçüncül derecede etkili olan kadrolarda bu kez üyeler ve gönüllüler öne çıkmakta.

STK'ların örgütsel anlamdaki misyon-vizyon eksiklikleri, örgüt şeması ve yetki/görev tanımlamalarındaki eksiklikler, stratejik davranışı yönlendirecek bilgi-belge ve kadro eksiklikleri STK'ların kurumsallaşmasıyla ilgili dinamikleri de olumsuz yönde etkilemektedir. Bir başka ifadeyle bu konularda zayıf olan STK'lar geniş toplum kesimlerine açılmada, üye-gönüllü portföylerini

geliştirmede, faaliyetlerini yerelden bölgesel, ulusal ve uluslararası düzeye taşımada yetersiz kalmaktadırlar. Üyelerin ve gönüllülerin kurumsal yapı içindeki belirleyicilik düzeyleri oldukça düşüktür.

V. STK'LARIN MALİ YAPILARINA İLİŞKİN ÖZELLİKLER

Araştırma kapsamında İzmir'deki STK'ların mali yapısı hakkında genel düzeyde bilgi sahibi olabilmek için, STK temsilcilerine 2 temel soru yöneltilmiştir. Sorulardan ilki, yıllık toplam bütçelerinin miktarına ilişkindir. İkinci soru ise, STK'nın bütçesi içindeki gelir kalemlerinin neler olduğuna ilişkin bir sıralama sorusudur.

Tablo 67: STK'ların Yıllık Bütçe Miktarı

Kuruluşunuzun yıllık toplam bütçesi ne kadardır?				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
1.500 TL ve altı	39	12,4	12,4	12,4
1.501-5.000 TL Arası	46	14,6	14,6	27,0
5.001-25.000 TL Arası	71	22,5	22,5	49,5
25.001-50.000 TL Arası	36	11,4	11,4	61,0
50.001-100.000 TL Arası	12	3,8	3,8	64,8
100.001 TL ve Üzeri	21	6,7	6,7	71,4
Bilmiyor	90	28,6	28,6	100,0
TOPLAM	315	100,0	100,0	

STK temsilcilerinin % 28,6'sı kuruluşlarının toplam yıllık bütçesi hakkında bilgi sahibi olmadıklarını belirtmişlerdir. Bu tür bir yanıtta bilgi vermeme isteği kadar, bütçe hakkında temsilcilerin dahi bilgi sahibi olmamaları etkili olmuş olabilir. Bunu dışında, yaklaşık olarak her 4 STK'dan 1'inin (% 22,5) yıllık toplam bütçesi 5001-25.000 TL arasındadır. 100.001 ve üzeri yıllık bütçeye sahip olan STK'ların oranı % 6,7 gibi düşük bir düzeyde kalırken, %12,4'ünün bütçelerinin ise 1500 TL ve altında olması dikkate değerdir. **İzmir'deki STK'ların bütçelerinin oldukça sınırlı olduğu, yeni fon kaynakları bulma ve kaynak geliştirme konusunda desteğe ihtiyaçları olduğu açıktır.**

STK'ları daha iyi tanıyabilmek, potansiyelleri hakkında değerlendirme yapabilmek için mali kaynaklarının neler olduğuna da bakmak gerekir. Bu nedenle, araştırma kapsamında görüşme yapılan STK temsilcilerine STK açısından en temel olan üç mali kaynağı sıralamaları istenmiştir. Yapılan sıralamaya göre aşağıdaki tablolar

oluşturulmuştur.

Tablo 68: STK'ların Temel Mali Kaynakları (Birincil Mali Kaynak)

Mali Kaynaklar	Sayı	Yüzde
Üyelik Aidatları	200	63,5
Bireysel Bağışlar	59	18,7
Ulusal Kuruluşlardan Alınan Hibe/Fonlar	4	1,3
Uluslararası Hibeler	4	1,3
Merkezi Yönetim Yardımı	7	2,2
Hizmet/Araştırma/Danışmanlık Gelirleri	3	1,0
Yayıncılık Gelirleri	2	,6
Eğitim-Kurs Gelirleri	11	3,5
Taşınmaz Mal Gelirleri (Kira vb.)	1	,3
Mali Yatırım Geliri	4	1,3
Diğer	17	5,4
Başka gelir kaynağı yok	3	1,0
TOPLAM	315	100,0

Tablo 69: STK'ların Temel Mali Kaynakları (İkincil Mali Kaynak)

Mali Kaynaklar	Sayı	Yüzde
Üyelik Aidatları	28	8,9
Bireysel Bağışlar	138	43,8
Ulusal Kuruluşlardan Alınan Hibe/Fonlar	11	3,5
Uluslararası Hibeler	2	,6
Merkezi Yönetim Yardımı	9	2,9
Hizmet/Araştırma/Danışmanlık Gelirleri	4	1,3
Yayıncılık Gelirleri	1	,3
Eğitim-Kurs Gelirleri	8	2,5
Taşınmaz Mal Gelirleri (Kira vb.)	4	1,3
Mali Yatırım Geliri	2	,6
Balo-Piyango Gelirleri	4	1,3
Diğer	8	2,5
Başka gelir kaynağı yok	96	30,5
TOPLAM	315	100,0

Tablo 70: STK'ların Temel Mali Kaynakları (Üçüncül Mali Kaynak)

Mali Kaynaklar	Sayı	Yüzde
Üyelik Aidatları	8	2,5
Bireysel Bağışlar	12	3,8
Ulusal Kuruluşlardan Alınan Hibe/Fonlar	10	3,2
Uluslararası Hibeler	7	2,2
Merkezi Yönetim Yardımı	14	4,4
Hizmet/Araştırma/Danışmanlık Gelirleri	14	4,4
Yayıncılık Gelirleri	3	1,0
Eğitim-Kurs Gelirleri	18	5,7
Taşınmaz Mal Gelirleri (Kira vb.)	5	1,6
Mali Yatırım Geliri	7	2,2
Balo-Piyango Gelirleri	9	2,9
Diğer	22	7,0
Başka gelir kaynağı yok	186	59,0
TOPLAM	315	100,0

Bazı STK temsilcileri sadece bir tane temel mali kaynak belirtmiş, ikinci ve üçüncü sırada başka mali kaynak belirtmemişlerdir. STK'nın mali kaynakları içinde ikincil ve üçüncül düzeyde mali kaynak belirtmemiş olanlar "başka gelir kaynağı yok" seçeneği içine dahil edilmiştir. Temel mali kaynak sıralaması istemenin amacı, STK bütçelerindeki gelir kalemlerinin ağırlıklarını kabaca saptayabilmektir.

STK bütçelerindeki gelir kalemlerinin ağırlıklarını kabaca saptayabilmek amacıyla soruya verilen yanıtlar ve sıralamaları gösteren tablolardan izleneceği gibi, **STK'ların birincil mali kaynaklarının % 63,5'lik bir payla üye aidatlarıdır. İkincil mali kaynak kalemi ise % 43,8'lik payla kendilerine yapılan bireysel bağışlardır. STK'ların üçüncül mali kaynağında öne çıkan herhangi bir kaynak türü bulunmuyor. Eldeki bu bulgulara göre, STK'ların üye aidatları ve bireysel bağışlar dışında herhangi bir temel mali kaynağa sahip olmamaları STK'ların fonksiyonlarını yerine getirebilme ve kendilerini geliştirme bağlamında en temel sorunlardan biri olduğunu söyleyebiliriz.** Aidat ve bağışlar kuruluşların varlıklarını sürdürebilmeleri için çok önemli olmakla birlikte, mali kaynak çeşitliliği kuruluşlara dinamizm katan bir faktördür. Bundan yoksun olan STK'ların süreç içinde özellikle aidatların düzensiz olması ya da bağışların kesilmesi durumunda mali açıdan zorlanmaları kaçınılmaz olur.

VI. STK'LARDA ÖRGÜT İÇİ KARAR ALMA SÜRECİ VE POLİTİKA OLUŞTURMA

STK'larda karar alma süreçlerinin niteliği örgüt içi demokrasi açısından önemlidir. Kararların katılımcı biçimde, tüm aktörlerin katılımıyla alınması örgüt içi demokrasinin işlemesi olarak düşünülürken, kararların birkaç kişi tarafından alınması, örgüt içinde katılımın sınırlılığı, demokratik süreçlerin zayıf olması şeklinde değerlendirilir. STK'ların toplumsal hayattaki etki düzeyi faaliyette buldukları çevrede yerel, bölgesel, hatta ulusal düzeyde politika oluşum sürecindeki rolleriyle ilgilidir. Araştırma kapsamında STK temsilcilerine konuyla ilgili sorular da yöneltilmiştir.

Tablo 71: STK'larda Karar Alma Yöntemi

Kuruluşunuzda kararlar nasıl alınmaktadır?	Sayı	Yüzde
Çok merkezi	10	3,2
Merkezi	87	27,6
Kısmen merkezi, kısmen katılımcı	92	29,2
Katılımcı	74	23,5
Çok katılımcı	52	16,5
TOPLAM	315	100,0

Bulgular STK'larda karar alma sürecinin çok fazla demokratik prosedürleri uygun olarak işlemediğini göstermekte. En azından temsilcilerin düşünceleri bu yönde. **Temsilcilerin ancak % 23,5'i kararların katılımcı, % 16,5'i çok katılımcı biçimde alındığını ifade ederken, % 60'lık bir kitlenin düşüncesi katılımın sınırlı düzeyde kaldığı yönünde.** Nitekim **% 27,6'lık bir temsilci kitlesi kararların merkezi olarak alındığını belirtiyor.** Yüzde 29,2'sine göre ise kararlar kısmen merkezi, kısmen de katılımcı biçimde alınmakta.

Politikaların oluşum sürecinin çok aktörlü olduğu sistemlerde demokrasinin diyalog boyutu, hem sistemin meşruluğunu artırır, hem de sisteme olan güven düzeyini yükseltir. Politikada farklı toplumsal aktörlerin varlığı kararların toplumsal talep ve çözüm odaklı alınmasına da yardımcı olur.

Tablo 72: STK'ların Yerel/Bölgesel Politikaların Oluşum Sürecindeki Etkileri

Etki Düzeyi	Sayı	Yüzde
Etkisiz	60	19,0
Sınırlı Düzeyde	124	39,4
Ortalama Düzeyde Etkili	94	29,8
Yüksek Düzeyde Etkili	31	9,8
Fikri yok-cevapsız	6	1,9
TOPLAM	315	100,0

Eldeki bulgular her 5 STK temsilcisinden 1'inin (%19) İzmir'de STK'ların yerel/bölgesel politikaların oluşum sürecinde etkili olmadığı yönünde görüşe sahip olduğuna işaret ediyor ki, bu toplumsal diyalog eksikli olarak okunabilir. Bu etkinin sınırlı düzeyde kaldığını söyleyen % 39,4'lük bir kitle, yüksek düzeyde etkili olduğu görüşünde olan ise ancak % 9,8'lik bir kitle mevcut. STK'ların yerel/bölgesel politikaların oluşturulması sürecindeki etkinliğine ilişkin görüşler STK'nın çalışma alanlarına, büyüklüklerine ve amaçlarına göre anlamlı bir farklılaşma göstermemektedir. **Bu tablo kentte yerel/bölgesel politika oluşum süreçlerinde sivil toplumun rolünün oldukça sınırlı olduğunu göstermesi anlamında dikkate değer verileri içeriyor.**

Tablo 73: STK'ların Son 1 Yıl İçinde Yerel Düzeyde Politika Oluşum Sürecine Dahil Olma Durumları

Bir STK Olarak Geçtiğimiz Bir Yıl İçinde Yerel Düzeyde Politika Oluşum Sürecine Dahil Oldunuz mu?				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
Evet	154	48,9	48,9	48,9
Hayır	161	51,1	51,1	100,0
TOPLAM	315	100,0	100,0	

Konuyu biraz daha somutlaştırarak, son 1 yıl içinde STK'ların yerel düzeyde politika oluşum süreçlerine dahil olma düzeylerine baktığımızda, durumun çok olumlu olduğunu söyleyemeyiz. **Yerelde dahi STK'ların politika oluşum sürecine dahil olmaları %48,9 düzeyinde kalıyorsa, STK'ların politika oluşum sürecinin kenarında kaldıklarını söyleyebiliriz.**

Tablo 74: STK'ların Son 1 Yıl İçinde Bölgesel Düzeyde Politika Oluşum Sürecine Dahil Olma Durumları

Bir STK Olarak Geçtiğimiz Bir Yıl İçinde Bölgesel Düzeyde Politika Oluşum Sürecine Dahil Oldunuz mu?				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
Evet	81	25,7	25,7	25,7
Hayır	234	74,3	74,3	100,0
TOPLAM	315	100,0	100,0	

İzmir'deki STK'ların bölgesel düzeyde politika oluşum süreçlerine dahil olma durumun çok net biçimde zayıftır. STK'ların ancak % 25,7'sinin bu sürece dahil olabilmeleri, kanımızca STK'lardan kaynaklanan sorunlara bağlı olduğu kadar, politika üreticileri ve karar alıcıların zihinlerinde STK'ları konumlandıkları yerle ilgili olduğunu düşünüyoruz ki bu yer muhtemelen kıyıda köşede olan bir yerdir.

Tablo 75: STK'ların Son 1 Yıl İçinde Ulusal Düzeyde Politika Oluşum Sürecine Dahil Olma Durumları

Bir STK Olarak Geçtiğimiz Bir Yıl İçinde Ulusal Düzeyde Politika Oluşum Sürecine Dahil Oldunuz mu?				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
Evet	63	20,0	20,0	20,0
Hayır	252	80,0	80,0	100,0
TOPLAM	315	100,0	100,0	

STK'ların politika oluşum sürecinin dışında konumlanmış ya da konumlandırılmış olma durumu özellikle **ulusal düzeyde politika oluşum sürecine dahil olup olmama konusunda** belirginleşmekte. **İzmir'li STK'ların ancak % 20'sinin bu sürece dahil olduklarını** görürken, % 80'inin bu sürecin dışında kalması **İzmir'de sivil toplumun lokalize olması, kente sıkışıp kalmasıyla ilgili olabilir.** Tabii ki ulusal düzeyde karar alıcı ve politika üreticilerin kentteki sivil toplumu konumlandırmış oldukları yerin de bunda etkisi vardır diyebiliriz.

STK'nın faaliyet alanının ulusal düzeyde tanımlandığı, genellikle Türkiye veya Ege Bölgesi'ndeki bir STK'nın şubesi olarak İzmir'de kurulmuş olan STK'larda ulusal düzeyde politika oluşum sürecine katılma oranı % 40'a, yerel düzeyde % 61,2'ye yükselmektedir. Dolayısıyla, Türkiye veya Bölge çapında faaliyet alanına sahip STK'ların hem yerel hem de ulusal düzeyde politika oluşum süreçlerine katılım oranları İzmir'de kurulmuş, merkezi İzmir olan örgütlere

nazaran daha yüksektir.

Tablo 76: STK'ların Son 1 Yıl İçinde Uluslararası Düzeyde Politika Oluşum Sürecine Dahil Olma Durumları

Bir STK Olarak Geçtiğimiz Bir Yıl İçinde Uluslararası Düzeyde Politika Oluşum Sürecine Dahil Oldunuz mu?				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
Evet	24	7,6	7,6	7,6
Hayır	291	92,4	92,4	100,0
TOPLAM	315	100,0	100,0	

STK'ların politika oluşum sürecinde ulusal ve bölgesel düzeydeki pasif konumları söz konusu uluslararası düzeyde politika oluşum sürecine dahil olma olduğunda çok belirgin hale gelmekte. Lokal düzeyde dahi sürecin kenarında kalan STK'ların % 92,4'ünün uluslararası düzeyde politika oluşum sürecine dahil olamamaları gayet anlaşılabilir bir durumdur. **Faaliyet alanı olarak uluslararası alanda faaliyet gösterdiğini ifade eden STK'ların, uluslararası politika oluşum süreçlerine katılım oranı ise % 21,1'dir.**

Tablo 77: STK'ların Politika Oluşum Sürecindeki Politika Önerilerinin Sonucu

Politika Öneriniz Sonucunda Ne Oldu?				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
Kamu Temsilcileri Dinlemedi Bile	17	5,4	5,4	5,4
Önerimiz Reddedildi	14	4,4	4,4	9,8
Önerimiz Halen Tartışılıyor	53	16,8	16,8	26,7
Önerimiz Kabul Edildi	44	14,0	14,0	40,6
Politika Oluşum Sürecine Dahil Olmadık	187	59,4	59,4	100,0
TOPLAM	315	100,0	100,0	

STK'ların politika oluşum sürecine herhangi bir düzeyde katılımları kadar, katılım sonucunda geliştirdikleri önerilerin sonuçlarının ne olduğu da önemlidir. Bu, bize sivil topluma karar alıcı ve politika geliştiricilerinin bakışı hakkında bilgi verir. Konuya bu açıdan yaklaşıldığında, durumun pek fazla iç açıcı olduğunu söyleyemeyiz. **Politika oluşum sürecine dahil olmayan % 59,4'lük bir STK dışında, önerilerinin kabul edildiğini belirten ancak % 14'lük oranda STK'nın bulunması, adı geçen kuruluşlarının sistemin merkezi bir yerinde konumlanmadığını göstermesi açısından anlamlıdır.** Diğer yandan, kamu temsilcilerinin kendilerini dinlemediklerini ifade eden % 5,4'lük bir kesimin bulunması, kamunun bu konudaki pozisyonunu

yansıtması açısından değerlendirilebilir. Önerilerinin halen tartışıldığını belirten STK'ların toplam içindeki payı %16,8 iken, önerilerinin reddedildiğini belirtenlerin oranı ise % 4,4'tür. Bu oranın düşük olması konuya ilişkin iyimser bakış açısı geliştirmemizi teşvik edicidir.

VII. STK'LARIN HUKUK VE DEVLETLE İLİŞKİLERİ

Bir ülkede sivil toplumun gelişimi kendi iç dinamikleri kadar, kendi dışındaki dinamiklerle de ilgilidir. Sivil toplum alanını belirleyen hukuki altyapı, devletin sivil toplum kuruluşlarına bakışı söz konusu dışsal dinamiklerin başında gelir. STK temsilcilerine bu dışsal dinamiklerle ilgili sorular yöneltilerek, kendi içsel yapıları dışında, sivil toplumun gelişiminde bu dinamiklerin ne ölçüde etkili ya da etkisiz oldukları da araştırılmıştır.

Tablo 78: STK'ların Sivil Toplumla İlgili Yasal Mevzuata Bakışı

Size göre Sivil Toplumunu ilgilendiren mevcut yasal mevzuat ne kadar teşvik edici?				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
Son derece kısıtlayıcı	44	14,0	14,0	14,0
Oldukça kısıtlayıcı	116	36,8	36,8	50,8
Oldukça teşvik edici	53	16,8	16,8	67,6
Son derece teşvik edici	12	3,8	3,8	71,4
Bilmiyor	90	28,6	28,6	100,0
TOPLAM	315	100,0	100,0	

Konuya ilişkin olarak STK temsilcilerine yöneltilen ilk soru; sivil toplumu ilgilendiren mevcut yasal mevzuatın kendilerini ne ölçüde teşvik edici olduğudur. **Tablodan da görüleceği gibi, temsilcilerin % 28,6'sı bu konuda bilgi sahibi değil. Düşündürücü bir bulgu; temsilcilerin toplam %50,8'inin yasal mevzuatı az ya da çok kısıtlayıcı bulmalarıdır. %14'üne göre mevzuat son derece, % 36,82'ine göre ise oldukça kısıtlayıcıdır.** Teşvik edici olduğunu düşünen ancak %16,8'lik bir kitle göze çarparken, son derece teşvik edici olduğunu düşünenlerin oranı % 3,8'dir. **Ortaya çıkan bu tablo, STK'ların yasal mevzuatın kendilerini geliştirici değil, engelleyici olarak algıladıklarını göstermekte.**

Tablo 79: Sivil Toplumun Denetim Ekseninde Devlettten Bağımsızlığı

Size göre denetim açısından Sivil Toplum ne derece devletten bağımsız?				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
Devlet kontrolünde	105	33,3	33,3	33,3
Sık gerekçesiz müdahale ediliyor	22	7,0	7,0	40,3
Zaman zaman gerekçesiz müdahale ediliyor	68	21,6	21,6	61,9
Özgür, sadece meşru denetim var	114	36,2	36,2	98,1
Fikri yok-cevapsiz	6	1,9	1,9	100,0
TOPLAM	315	100,0	100,0	

Sivil toplumun devlet karşısında bağımsız ya da özerk olması, sivil toplumun gelişimi anlamında önemlidir. **Batının yerleşik demokrasilerinde sivil toplum gelişimini büyük ölçüde devletten özerk oluşuna borçludur. Ülkemizde İzmir örneğinde STK'ların bağımsızlık, özerklik algısına bakıldığında, karmaşık bir algının mevcut olduğunu söyleyebiliriz. STK temsilcilerin % 33,3'ü denetim bağlamında STK'ların devletin kontrolünde olduğunu düşünürken, % 36,2'si özgür oldukları sadece meşru denetimin bulunduğu görüşünde. % 21,6'sı zaman zaman gerekçesiz müdahale olduğunu düşünürken, % 7'sine göre sık gerekçesiz müdahaleler söz konusu.** Bir şekilde müdahale olduğunu düşünenleri bir arada değerlendirdiğimizde, STK'ların % 61,9'unun denetimden söz etmesi bağımsızlığın sınırlılığı hakkında yeteri ölçüde bizleri aydınlatıcıdır.

Tablo 80: Sivil Toplumla Devletin Diyalog Düzeyi

Size göre devlet ne derece sivil toplumla diyalog içerisindedir?				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
Diyalog yok	102	32,4	32,4	32,4
Bazı STK'larla, gereklilik halinde ve geçici	133	42,2	42,2	74,6
Birçok STK ile, gereklilik halinde ve geçici	63	20,0	20,0	94,6
Geniş kapsamlı ve kurumsallaşmış	17	5,4	5,4	100,0
TOPLAM	315	100,0	100,0	

Yaklaşık olarak her 3 STK temsilcisinden 1'inin (%32,4) devletin sivil toplumla diyalogunun olmadığını düşünmesi, İzmir ekseninden devlet-sivil toplumun ilişkisi temelinde diyalojik demokrasinin yokluğunu teyit etmektedir. Temsilcilerin %42,2'si ise bu diyalogun bazı STK'larla gereklilik halinde ve geçici olduğunu belirtmeleri de diyalogun zayıf halkasına işaret etmesi anlamında dikkate değerdir. %20'lik bir kite diyalogun birçok STK ile gereklilik

halinde, fakat geçici olduğunu belirtmesi de sorunun boyutlarına işaret etmesi anlamında önemlidir. Diyaloğun geniş kapsamlı ve kurumsallaşmış olduğunu düşünen %5,4'lük bir STK temsilcisinin bulunması pek bir anlam ifade etmemektedir. **Mevcut olan bu diyalog eksikliği hatta yokluğu sivil toplumun çözülmesi gereken sorunlarından biridir.**

Tablo 81: STK Faaliyetlerine Merkezi ya da Yerel Yönetimlerce Sınırlama/Engelleme Olup Olmama Durumu

Şimdiye dek sizin STK'nızın faaliyetlerine merkezi veya yerel kamu kuruluşlarınca meşru olmayan bir şekilde sınırlama veya engellemede bulunuldu mu?				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
Evet	33	10,5	10,5	10,5
Hayır	282	89,5	89,5	100,0
TOPLAM	315	100,0	100,0	

Sivil toplumun özerkliği, bunun kağıt üstünde kalmayıp, sivil toplumun devletin merkezi ya da yerel otoriteleri tarafından faaliyetleri sırasında herhangi bir sınırlama/engelleme ile karşılaşmaması bağlamında anlamlıdır. Yoksa, kağıt üstünde kalan özerklik söylemi herhangi bir anlam ifade etmez. **Görüşülen STK temsilcilerine merkezi ya da yerel yönetimlerden faaliyetlerine yönelik herhangi bir sınırlama/engelleme ile karşılaşp karşılaşmadıkları da sorulmuştur. Verilen yanıtlar, bu tür bir sınırlama ya da engellemenin olmadığını göstermektedir ki bu sivil toplumun gelişimi adına olumludur. Nitekim STK temsilcilerinin %89,5'i sınırlama/engellemeden söz etmezken, %10,5'i engelleme/sınırlamanın bulunduğunu ifade etmiştir.**

VIII. STK'LARIN SORUNLARININ ÖNEM DÜZEYİ

Türkiye'de Sivil Toplum Kuruluşlarının dikensiz gül bahçesinde faaliyette bulunmadıkları, ekonomik, toplumsal, politik içerikli çok sayıda sorunla boğuştukları bu konuda yapılan çeşitli akademik çalışmalarda ortaya konmuştur. Bu çalışma kapsamında yürütülen alan araştırmasında STK'ların yaşadıkları sorunlar kategorileştirilerek, STK temsilcilerinden bu sorunları sivil toplum açısından önem derecesine göre belirtmeleri istenmiştir.

Tablo 82: STK'ların Sorunlarının Önem Düzeyi

SORUNLAR	Oldukça Önemli	Önemli	Ne Önemli Ne Değil	Önemli Değil	Hiç	TOPLAM
					Önemli Değil	
Resmi kayıtla ilgili sorunlar	30,2	36,2	14,6	8,9	10,2	100,0
Ülke mevzuatındaki eksiklikler	31,7	42,9	14,6	6,0	4,8	100,0
Merkezi hükümetle ilişkilerin zayıflığı	36,8	31,4	19,0	6,7	6,0	100,0
Adaletsiz/yüksek vergiler	38,1	24,4	17,8	9,2	10,5	100,0
Yerel/bölgesel kuruluşlarla ilişkilerin zayıflığı	33,0	41,3	16,8	5,4	3,5	100,0
STK'daki zayıf idari yapılanma/kötü yönetim	34,9	33,3	15,6	7,6	8,6	100,0
Modern iletişim araçlarındaki eksiklikler	28,9	39,0	17,5	7,3	7,3	100,0
Yetersiz personel/üyelerin eğitim yetersizliği	39,7	35,2	13,0	5,7	6,3	100,0
Mali kaynakların yetersizliği	58,7	26,3	8,3	4,1	2,5	100,0
Güvenilir bilgi eksikliği ve yetersizliği	36,5	36,8	15,2	6,3	5,1	100,0
Diğer STK'lar/kuruluşlarla işbirliği eksikliği	31,7	41,9	14,9	6,7	4,8	100,0
İzmir'deki gönüllü hareketlerin zayıflığı	38,7	37,8	15,2	5,4	2,9	100,0
STK'lara gönüllü desteğindeki yetersizlikler	44,8	34,3	13,3	4,8	2,9	100,0

Sorunları özellikle “oldukça önemli” ve “önemli” şeklindeki yanıtları bir arada alarak değerlendirdiğimizde, İzmir’de STK’ların dahil ettiğimiz tüm sorunları yoğun biçimde yaşadıkları anlaşılıyor. STK temsilcilerinin %60’ının üzerindeki bir kısmı tüm bu sorunları “oldukça önemli” ve “önemli” olarak görürken, **en önemli 3 sorunun sırasıyla mali kaynaklardaki yetersizlik (%85), STK'lara gönüllü desteğindeki yetersizlikler (%79.1) ve kentte gönüllü hareketlerin zayıflığı (%76.5) şeklinde öne çıkması önemlidir.**

Dikkati çeken bir diğer önemli sorun algılaması STK’larla ilgili ülke mevzuatındaki yetersizliktir (%74,6). Burada önemle belirtilmesi gereken husus; temsilcilerin %58,7’sinin mali kaynakların yetersizliğini oldukça önemli bir sorun olarak dillendirmeleridir. Mevcut tablo, STK’ların ekonomik, politik, hukuki, yönetsel anlamda yaygın sorunları olduğunun kanıtı. Sorunların çözümü salt yasal düzenlemelerle ya da mali kaynaklardaki iyileştirmelerle halledilemeyecek kadar da dikkat çekici boyutlarda. **Özellikle STK'larda gönüllülük sorununun çözümü önemlidir. Bu konuda herhalde yapılması gereken ilk şey; toplumda sivil topluma dahil olma bilincinin yükseltilmesi, bunun yanı sıra, gönüllülüğü teşvik etmeye yönelik stratejilerin geliştirilmesidir.**

IX. STK'LARIN SON 1 YILDA GERÇEKLEŞTİRDİKLERİ ETKİNLİKLER

Sivil toplumun gelişimi ancak STK'ların amaçları doğrultusunda yürüttükleri etkinliklerle mümkündür. Aktif bir sivil toplumun varlığı faaliyetlerin çokluğu ve çeşitliliğine bağlı olup, STK'ların faaliyetlerinde zayıf kalması sonuçta birer “tabela kuruluğu” olmalarına yol açar. İzmir’de STK'ların bu anlamda ne ölçüde aktif oldukları, düzenledikleri etkinlikler bağlamında değerlendirilmekte, bunun için son 1 yılda gerçekleştirdiği etkinlik türleri veri alınmaktadır. Tabloda yer alan eğitim-öğretim çalışmaları STK'ların hem kendi üye/gönüllülerine hem de halka yönelik çalışmaları kapsamaktadır.

Tablo 83: STK'ların Gerçekleştirdikleri Etkinlik Türleri

ETKİNLİK TÜRLERİ	EVET	HAYIR	TOPLAM
A- Kurumun çalışma alanıyla ilgili kampanyalar	56,5	43,5	100,0
B- Yerel/Bölgesel/Ulusal çapta lobicilik faaliyetleri	38,1	61,9	100,0
C- Halk toplantıları	54,6	45,4	100,0
D- İmza kampanyası, Gösteri yürüyüşü	27,9	72,1	100,0
E- Politikacılarla Temas –Etkileme faaliyetleri	40,0	60,0	100,0
F- Konferans, seminer, sempozyum	61,9	38,1	100,0
G- Eğitim-Öğretim çalışmaları	71,7	28,3	100,0
H- Danışmanlık hizmetleri	47,9	52,1	100,0
I- Yayınlar	36,2	63,8	100,0
J- Bilgi dağıtımı, broşür vb.	52,4	47,6	100,0
K- Araştırma	56,8	43,2	100,0
L-Diğer	10,2	89,8	100,0

İzmir’de STK'ların etkinlik türleri olarak belirgin biçimde 3 etkinliğin öne çıktığını görüyoruz. Bunlar; % 71,7 ile 1. Sırada eğitim-öğretim çalışmaları, % 61,9 ile 2.sırada konferans, seminer, sempozyum düzenlenmesi ve 3. Sırada (% 56,5) kurumun çalışma alanıyla ilgili kampanyalarıdır. Eğitim etkinlikleri hem üye/gönüllülere hem de toplumun diğer kesimlerine yönelik çalışmaları kapsamaktadır. Bulgular arasında öne çıkan ve belirtilmesi gereken husus; imza kampanyası, gösteri yürüyüşü gibi etkinliklerin oldukça sınırlı düzeyde (% 27,9) kalmasıdır. Ayrıca, politikacılarla temas-etkileme faaliyetlerini de lobicilik faaliyeti kapsamında değerlendirdiğimizde bu türden faaliyetlere yatkın olmadıklarını belirtmek gerekir.

X. STK'LARIN ETKİNLİK ORTAKLIKLARIYLA İLİŞKİ DÜZEYİ

Sivil Toplum Kuruluşları faaliyette buldukları çevrede iyi yönetişimin hayata geçirilmesini sağlayan başlıca aktörlerdir. İyi yönetişimi kamu, özel sektör ve sivil toplum arasındaki diyalog ile işbirliği temelinde düşündüğümüzde, çağdaş kent yönetiminde STK'lar faaliyet ya da etkinliklerinde mümkün olduğunca sosyal ortaklarıyla düzenleyeceği etkinliklerde işbirliği yapmak durumundadırlar. İzmir'de STK'ların bu bağlamda ne düzeyde olduklarını görmek için, kamu kurumları, diğer STK'lar, özerk kuruluşlarla ne tür ortaklık içinde oldukları ve bu ortaklığın düzeyi araştırılmıştır.

Tablo 84: STK'ların Etkinlik Ortaklarıyla İlişki Düzeyi

ORTAKLAR	İlişkisi			Ortak Proje Yürüttük	TOPLAM
	İşbirliği Yok	Bilgi Alışverişi	Bireysel/ Sosyal İlişki		
Devlet Kurumları (Bakanlık, Valilik vb. Birimler)	50,2	21,9	12,7	15,2	100,0
Yerel Yönetimler/Belediyeler	29,2	25,7	20,0	25,1	100,0
İZKA	71,7	13,7	10,2	4,4	100,0
Kent Konseyleri	51,1	23,2	14,9	10,8	100,0
İzmir'deki Diğer STK'lar	31,7	32,4	20,3	15,6	100,0
Türkiye'deki Diğer STK'lar	51,1	22,9	14,3	11,7	100,0
Yurt Dışındaki Diğer STK'lar	70,8	15,2	6,0	7,9	100,0
Yerel Halk Grupları, Sivil İnisiyatifler	42,9	23,5	23,8	9,8	100,0
Üniversiteler ve Akademik Kurumlar	40,6	27,9	18,1	13,3	100,0
Meslek ve Uzmanlık Kuruluşları (Oda, Sendika)	48,9	27,0	15,6	8,6	100,0
Diğer Kurumlar	96,8	1,0	1,0	1,3	100,0

Elde edilen bulgular, STK'ların son 1 yılda gerçekleştirdikleri etkinliklerde temel ortak olarak anket formunda ilgili soruda yer verilen çoğu kuruluşla ilişki-işbirliği içinde olmadıkları sonucunu ortaya çıkarmıştır. Nitekim, özellikle yurtdışındaki STK'larla ve İZKA ile temel ortak olma durumu çok zayıftır. Temsilcilerin yaklaşık %71'i bu kurumlarla ortaklık ya da işbirliğinin bulunmadığını belirtmişlerdir. Ayrıca; kent konseyleriyle (% 51,1), Türkiye'deki diğer STK'larla, bakanlık, valilik v.b birimlerle (%50,2) ilişki-işbirliği anlamında temel ortaklık bulunmadığını belirten temsilcilerin oranı da hayli yüksektir. **Buradan, STK'ların kendi içine kapalı, STK'lararası diyalogu başaramayan tekil sivil aktörler oldukları şeklinde bir sonuca ulaşmak**

mümkün. STK'ların proje ortaklığı düzeyinde en fazla belediyelerle ilişki içinde olduğunu söyleyebiliriz.

Kurumlar özelinde ilişki-işbirliği türleri incelendiğinde, STK'ların devlet kurumlarıyla öncelikle bilgi alışverişi (% 21,9), belediyelerle ortak proje yürütme (% 25,1) ve bilgi alışverişi (% 25,7), kent konseyleriyle bilgi alışverişi (% 23,2), kentteki diğer STK'larla bilgi alışverişi (% 32,4) ve bireysel/sosyal ilişki (% 20,3), ülkedeki diğer STK'larla bilgi alışverişi (% 22,9), İZKA ile bilgi alışverişi (% 13,7) ve bireysel/sosyal ilişki (% 10,2), üniversitelerle bilgi alışverişi (% 27,9), yine oda, sendika gibi meslek ve uzmanlık kuruluşlarıyla ağırlıklı olarak bilgi alışverişi (% 27) şeklinde temel ortak olarak ilişki, işbirliği içinde olduklarını anlıyoruz. Burada **belirtmemiz gereken nokta, STK'ların farklı kuruluşlarla ortak proje yürütme düzeyinin belediyeler (% 25,1) bir yana bırakıldığında oldukça zayıf olmasıdır ki, bu durum STK'ların gelişimi açısından olumsuz bir özellik olarak değerlendirilebilir.**

XI. STK'LARIN FAALİYETLERİNİN TANITIMI VE KATILIMI ARTTIRMAYA YÖNELİK GERÇEKLEŞTİRDİKLERİ ETKİNLİK TÜRLERİ

STK'ların yürüttükleri faaliyetlerin tanıtımı en az faaliyetler kadar önemlidir. Çünkü, faaliyetlerin toplumda bilinirliği, tanınırlığı özelde bunlara, genelde sivil topluma ilişkin farkındalık bilincine yol açar, kamuoyunda sivil toplum algısının güçlenmesine aracılık eder. Bu da sonuçta gerek STK üyelerinin kendi kuruluşlarının faaliyetlerine katılımın artmasına, gerekse toplumun diğer kesimlerinden STK'lara olan ilgiyi artırır. İzmir'de STK'ların yürüttükleri faaliyetleri tanıtma ve katılımı arttırmaya yönelik olarak ne tür etkinlikler gerçekleştirildikleri araştırma kapsamında ele alınan bir diğer konudur.

Genel olarak bakıldığında, **STK'ların faaliyetlerini tanıtma ve katılımı arttırmak için gerçekleştirdikleri etkinliklerin başında diğer STK'ları bir araya getiren kongre, sempozyum, toplantılara katılım ile tanıtım amaçlı yerel, ulusal düzeyde toplantılar ilk sırada geliyor (% 63,8). Bu etkinlik türünü %59 ile eğitim kurumlarına yapılan ziyaretler izlemekte. STK'ların konuya ilişkin etkinlik türleri arasında 3.sırayı broşür, afiş, billboardlar (% 52,1) alıyor.**

Tablo 85: STK'ların Faaliyet Tanıtımı ve Katılımı Arttırmak İçin Geliştirdikleri Etkinlik Türleri

ETKİNLİK TÜRLERİ	EVET	HAYIR	TOPLAM
Tanıtım Amaçlı Yerel, Ulusal Düzeyde Toplantılar	63,8	36,2	100,0
Medya/İletişim Araçlarına Verilen Reklamlar	35,2	64,8	100,0
Yerel/Bölgesel/Ulusal Televizyon Programlarına Katılım	49,2	50,8	100,0
Broşür, Afiş, Billboard	52,1	47,9	100,0
Eğitim Kurumlarına Yapılan Ziyaretler	59,0	41,0	100,0
Ünlü Kişilerin Kuruma Katılımına Yönelik Faaliyetler	35,9	64,1	100,0
STK'ları Bir araya Getiren Kongre, Sempozyum, Toplantılara Katılım	63,8	36,2	100,0
Fuar, Alışveriş Merkezi vb. Yerlerde Stand Açma	40,3	59,7	100,0
Diğer Faaliyetler	5,1	94,9	100,0

Göze çarpan bir diğer etkinlik türü de yerel/bölgesel/ulusal televizyon programlarına katılımdır. Bu tür etkinlikler STK'ların faaliyetlerini tanıtmaya ve katılımı artırma adına önemli olmakla birlikte, faaliyet çeşitliliğine gidilmesinin STK'lar açısından önemli olduğunu düşünüyoruz.

STK'ların etkinliklerine ilişkin verileri birlikte değerlendirdiğimizde, etkinlik çeşitlendirmesine ihtiyaçları olduğunu, özellikle lobicilik ve kampanya geliştirme konusunda sıkıntı yaşadıklarını, işbirliği kurmada zayıf kaldıklarını, özellikle İZKA, merkezi idarenin taşra örgütü (valilik vb.), ulusal STK'lar ve kent konseyleri ile işbirliği geliştiremediklerini, kendilerini tanıtmaya konusunda ise reklam, fuar katılımı konularında etkin olamadıklarını, tanıtım faaliyetlerinin genellikle toplantılara katılmak veya toplantı düzenlemekle sınırlı kaldığını söyleyebiliriz.

XII. STK'LARIN İZMİR'İN EN ÖNEMLİ SORUNUNA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

STK temsilcileriyle yapılan anket sırasında İzmir'in en önemli sorunu, sivil toplumun en önemli sorunu ve bu soruna çözüm önerilerini almak amacıyla açık uçlu sorular yöneltilmiştir. Bu sorulara verilen yanıtlar yol gösterici olması açısından STK temsilcilerinin ağzından çıktığı haliyle aşağıda sunulmuştur. Yanıtlar ayrıca bir tablo halinde kategorize edilmemiştir. Çünkü kategorileştirme bazı önemli yanıtların arada kaybolmasına yol açabilecektir. Ancak değerlendirme yapılırken, benzer yanıtlar

benzer kategorilerde toplanmış ve sorunların/çözümlerin önem sıralaması oransal olarak değil, sıra olarak yorum içinde verilmiştir.

Tablo 86: İzmir'in En Önemli Sorunu

Size Göre İzmir'in En Önemli Sorunu Nedir? Lütfen Belirtiniz.				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
Geçerli				
Altyapı sorunları	27	8,6	10,0	10,0
Ulaşım, trafik vb.	33	10,5	12,3	22,3
Çarpık kentleşme, kentsel dönüşüm, imar	44	14,0	16,4	38,7
Belediye hizmetlerinin yetersizliği	22	7,0	8,2	46,8
İletişim, koordinasyon, işbirliği eksiklikleri	16	5,1	5,9	52,8
STK'lardaki kurumsallaşma eksikliği	2	,6	,7	53,5
STK'ların ekonomik sıkıntıları	8	2,5	3,0	56,5
Örgütlenme ve ortak alan eksikliği	6	1,9	2,2	58,7
STK'lardaki eğitim eksikliği	11	3,5	4,1	62,8
STK'lara yönelik kamu, belediye ve halk desteğinin ilgisinin zayıflığı	32	10,2	11,9	74,7
İşsizlik	13	4,1	4,8	79,6
Hükümetin İzmir'e ve Belediyeye yönelik dışlayıcı tavrı	21	6,7	7,8	87,4
İzmir'in ekonomik eksiklikleri	9	2,9	3,3	90,7
Diğer (spor tesisi, afet riski, boşanma vb. sorunlar)	17	5,4	6,3	97,0
Sorun yok	8	2,5	3,0	100,0
Ara Toplam	269	85,4	100,0	
Hariç				
Fikri yok-cevapsız	46	14,6		
TOPLAM	315	100,0		

Yukarıdaki tablo genel olarak değerlendirildiğinde STK'ların kentsel sorunlara duyarlı oldukları, bu çerçevede **çarpık kentleşme, ulaşım, trafik, altyapı gibi kentsel sorunlara vurgu yaptıkları dikkat çekmektedir. STK'ların üzerinde durdukları bir başka sorun alanı sivil toplum alanının sorunlarına yöneliktir. Bu çerçevede STK'lar arasındaki iletişim eksikliği, yeterli kurumsallaşma ve ödeneye sahip**

olmama, örgütlenme alanındaki eksiklikler, siyasi baskılar ve daha da önemlisi STK'ların kendilerini bilgisiz, ilgisiz hissetmeleri, eğitim alanındaki eksikliklerinin dile getirilmesi dikkate değerdir.

XIII. STK'LARIN SİVİL TOPLUM ALANINI TEHDİT EDEN TEMEL SORUNA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

Tablo 87: İzmir'de Sivil Toplum Alanını Tehdit Eden Temel Sorun

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
Geçerli				
Belediyelerle yaşanan sıkıntılar, belediyelerin destek olmaması	13	4,1	5,2	5,2
Merkezi idarenin baskıları	46	14,6	18,4	23,6
Yasal düzenlemelerden kaynaklanan sorunlar	6	1,9	2,4	26,0
Sivil toplum alanındaki iletişim ve koordinasyon eksikliği	27	8,6	10,8	36,8
Toplumda üye-gönüllü desteğindeki zayıflık, bilinç eksikliği	64	20,3	25,6	62,4
STK'ların maddi sıkıntı yaşamaları, destek bulamamaları	38	12,1	15,2	77,6
STK'lardaki eğitim eksiklikleri	7	2,2	2,8	80,4
STK'ların kurumsallaşma eksiklikleri	10	3,2	4,0	84,4
STK'ların örgütlenme ile ilgili eksiklikleri	5	1,6	2,0	86,4
Diğer (tanıtım, göç, trafik)	15	4,8	6,0	92,4
Sorun yok	19	6,0	7,6	100,0
Ara Toplam	250	79,4	100,0	
Hariç				
Fikri yok, cevapsız	65	20,6		
TOPLAM	315	100,0		

Yukarıdaki tablo genel olarak değerlendirildiğinde **STK'ların kendi alanlarına ilişkin sorun değerlendirmelerinde toplumdaki üye-gönüllü desteğindeki zayıflık ve bilinç eksikliği ile yapısal sorunlardan, merkezi idare ve sivil toplumla ilişkilere, üzerlerindeki vergi, siyasi iktidar baskısı ve yasal düzenlemelerdeki**

eksikliklerden, mali imkânların yetersizliğine ve eğitim eksikliğine pek çok konunun dile getirildiğini görmekteyiz. Bunlardan özellikle eğitim alanındaki sıkıntıların farklı açılardan dile getirilmesi ve çeşitli alanlardaki destek yetersizlikleri nedeniyle STK'ların genel olarak kendilerini sahipsiz hissetmeleri iki önemli sorun odağı olarak dikkati çekmektedir. Ankete katılan 315 STK temsilcisinden 65'inin (%20.6) bu soruya fikrinin olmadığını belirterek yanıt vermemiş olması kendi alanlarına ilişkin bir ilgisizlik olarak değerlendirilebileceği gibi, yaşanan sorunlardan duyulan bıkkınlığın bir ifadesi olarak da değerlendirilebilir.

XIV. STK'LARIN SİVİL TOPLUM ALANINI TEHDİT EDEN TEMEL SORUNA İLİŞKİN ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Tablo 88: İzmir'de Sivil Toplum Alanını Tehdit Eden Sorunun Çözümü İçin Öneriler

		Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
Geçerli	Belediyelerle daha yakın işbirliği, destek sağlanması	15	4,8	6,7	6,7
	Merkezi idarenin desteğinin alınması	34	10,8	15,2	21,9
	Yasal düzenlemelerle daha özgür ve adil bir alan oluşturulması	12	3,8	5,4	27,2
	Halka yönelik bilgilendirme-bilinçlendirme, tanıtım faaliyetleri	37	11,7	16,5	43,8
	STK'lara yönelik her alanda eğitim verilmesi	29	9,2	12,9	56,7
	STK'lar arasında ve kamu kurumları-belediye arasında işbirliği projeleri	40	12,7	17,9	74,6
	STK'ların maddi yapılarının güçlendirilmesi	12	3,8	5,4	79,9
	STK'ların üye-gönüllü yapılarının güçlendirilmesi	14	4,4	6,2	86,2
	STK'larda demokratik yönetim anlayışının yerleştirilmesi	13	4,1	5,8	92,0
	Diğer	15	4,8	6,7	98,7
	Sorun yok	3	1,0	1,3	100,0
	Ara Toplam	224	71,1	100,0	
Hariç	Fikri yok, cevapsız	91	28,9		
TOPLAM		315	100,0		

Yukarıdaki tablo genel olarak değerlendirildiğinde; **STK'ların kendi alanlarındaki sorunlara yönelik çözüm önerilerinde devlet, belediye destekli çözüm önerilerinin ağır bastığını, ayrıca eğitim talebinin oldukça geniş yer tuttuğunu söyleyebiliriz. Kendi aralarındaki iletişim ve işbirliği eksikliklerinin giderilmesine yönelik olarak ise, sivil toplum bilincinin toplumda geliştirilmesi ve STK'ların çeşitli platformlar, çatılar altında biraraya gelmeleri önerilmektedir.**

III.BÖLÜM

İZMİR'DE SİVİL TOPLUMUN SORUNLARI VE BEKLENTİLERİ

Bu bölüm çalışma kapsamında gerçekleştirilen iki ayrı odak grup çalışmasının bulgularının sunumunu içermektedir. Odak grup çalışmalarının bulgularından hareketle, İzmir'deki sivil toplumun durum analizi ve sorunları konusunda önceki bölümlerde vurgulanan konulara çözümler geliştirilmeye çalışılmıştır. 12.07.2012 ve 17.07.2012 tarihlerinde iki ayrı oturum olarak İzmir Kent Konseyi hizmet binasında gerçekleştirilen odak grup çalışmalarına, daha çok toplumun dezavantajlı kesimlerine yönelik çalışan kadın-gençlik-engelli ve çocuklara yönelik çalışan hak temelli STK'lardan 19 farklı temsilci ile Üniversite proje ekibi ve İZKA'dan gözlemciler katılmıştır. Odak grup katılımcıları İzmir Kent Konseyi çatısı altında temsil edilen, kent yaşamında aktif ve söz sahibi olmak isteyen STK temsilcilerinden seçilmiştir. Bu seçim amaca yönelik bir seçimdir. Söz konusu odak grup çalışması aracılığıyla İzmir'deki STK'ların kendi sorunlarına ilişkin tanımlamaları, sorunların aşılmasına yönelik önerileri, yönetim kanallarının açılmasına ilişkin beklentileri ve önerileri, bölgenin kalkınmasına ilişkin görüş ve önerileri alınmaya çalışılmıştır. Odak grup çalışmalarının çözümleri ekte sunulmuştur.

ODAK GRUP ÇALIŞMASI BULGULARI

Birinci odak grup çalışmasından elde edilen bulgular engelli, kadın ve gençlere yönelik çalışan hak temelli STK'ların sorunları, devletten ve yerel yönetimlerden beklentileri üzerine odaklanmıştır.

- 1- Türkiye'de ve İzmir'de engellilerin engel türüne göre bir envanterin bulunmaması engellilere yönelik yardımlarda etkin bir ilerleme sağlanamıyor.
- 2- Benzer şekilde istihdam konusunda İŞKUR engelliler konusunda bir meslek analizi bulunmamaktadır.
- 3- Engellilerin istihdamı işverenin merhametine bırakılmamalı, yasal yaptırımların, cezai müeyyidelerin uygulanması gerekiyor.
- 4- Kadın derneklerinin en fazla üzerinde durdukları konu kız çocuklarının

okutulmaması, erken evlilikler, kadınların kendi haklarını bilmemesi konuları olmuştur. Özellikle annelere yönelik KİEP benzeri farkındalık ve eğitim çalışmaları, konferanslar, seminerler talep ediliyor.

5- Kadın Sığınma Evlerinden çıkan kadınların çıktuktan sonra da barınma ve istihdam sorunları devam ediyor.

6- Kadın istihdamını arttırma konusunda getirilmiş teşvikler bilinmiyor. Kadın istihdamını arttırmak için, kadın çalıştıran işyerlerinin birinci sene ¼, ikinci sene yarısı, üçüncü sene ¾ gibi azalan oranlarda sigorta priminin devlet tarafından karşılanacağı bilgisini toplumdaki çoğu kesim bilmiyor.

7- Benzer şekilde kadın üyelerinin el emeğini değerlendirmek isteyen STK'lar vergi muafiyetlerini bilmiyor. Mevzuatı iyi bilmemekten kaynaklanan sorunlar sıklıkla yaşanıyor.

8- STK'lar arasında ve kamu kurumları arasındaki işbirliği zemini kent konseyleri aracılığıyla güçlendirilebilir. Kent konseylerinin çatısı altında STK'lar, belediye, kamu kurumları, üniversiteler, meslek odaları biraraya gelebilir.

9- Gençlerin içinde yer aldığı STK'lar diğer STK'lardan yeterince ilgi görememekte. Gönüllü desteği açısından istenilen destek yakalanamamış durumda.

İkinci Odak Grup Çalışmasının bulguları ise daha çok STK'ların kendi yapısal sorunlarına ilişkindir.

1- En önemli sıkıntılardan biri STK'ların biraraya gelerek büyük çaplı ortak proje çıkaramamaları. Genellikle kendi üye ve bütçe yapılarına bağlı olarak küçük, küçük projeler yapmaya çalışmaları. Bu durum İzmir çapında engellileri, gençleri ve/veya kadınları kapsayacak büyük çaplı projelerin hayata geçirilmesini engelliyor.

2- STK'ların üye aidatlarına dayalı küçük bütçeleri için çoğu zaman aidat ödeyecek üye bulmak bile zorlaşıyor. Bunun sonucunda STK'lar valilik, belediye gibi kurumlardan bağış, fon bulma yoluna gidiyor. Çoğu zaman fon bulma, kaynağa erişim konusunda zorlanıyorlar. Proje yönetim deneyimlerinin bulunmaması en önemli eksiklikleri.

3- Sivil toplum örgütlerinin aslında hak temelli örgütler olarak çalışması gerekirken, fon bulma zorunlulukları nedeniyle merkezi veya yerel iktidara fazlaca yaklaşabiliyorlar. Sonuçta, her türlü siyasal iktidar yapısından özerk olmaları gereken STK'lar ihtiyaç duydukları destek ve teşvikleri alabilmek için ilkelerinden taviz verebiliyor. Bu sorunun çözümü için, hak temelli örgütlerin merkezi ve yerel idare tarafından yasalarla adil olarak desteklenmesi, teşvik edilmesi, pozitif ayrımcılık yapılması önerilmiştir.

4- Sivil toplum alanında kurulmuş federasyon ve konfederasyon yapıları kendilerinden beklenen işbirliği ortamını kurmada çok başarılı olamamış görünüyor. Şemsiye örgütler düzeyinde gözlenen parçalanma sinerjinin bir konuya yoğunlaştırılmasını engelliyor.

5- Derneklerde kuruluş öncesi yaşanan çok ciddi sıkıntılar var. Yöneticiler temel bilgilere sahip değil. Özellikle yasal bilgilere sahip değiller. Gönüllü yönetimi konusunda bilgileri yok. STK'lara yönelik eğitimlerin, kursların, projelerin, bilgi ve kaliteyi artıran, meslek edindirme, kurumsallaşma, örgüt içi demokrasiyi geliştirme amacı güden projeler olması bekleniyor.

6- STK'larda yaşanan bir başka önemli sorun stratejik yönetim sorunudur. Stratejik yönetimin ne olduğunun bilincinde olmadıkları için misyon, vizyon ve değer tanımlamaları eksik. Kısa-orta-uzun vadeli strateji belgelerine sahip değiller. Şu an hak mücadelesi içinde dahi nerede olduklarının ve gelecekte nereye varmak istediklerinin yeterince bilincinde değiller.

7- STK'lara yönelik eğitimler teorik olmaktan çok yaparak öğrenmeye dayalı olmalı.

8- STK'larda Kurumsallaşma adına yapılan çalışmalar eksik ve yetersiz.

9- STK alanında gönüllülükle, stratejik iletişim yönetimiyle, proje yazma ve proje döngüsüyle ilgili eğitimlere ihtiyaç var. Buna bir de yeni mevzuat eklenmeli. Çünkü eski başkanlarla yeni mevzuat istemi devam ediyor. Mali hukukla ilgili danışmanlık süreçleri konusunda eğitim verilmeli.

IV.BÖLÜM

İZMİR'DE SİVİL TOPLUM BELLEĞİ

I. GİRİŞ

Kolektif bellek, grup üyelerinin geçmiş üzerine ortak kurgularını ve aidiyet duygularını ifade eden bir referans çerçevesidir. Grup üyelerinin belleğindeki ortak öğeler çoğaldıkça, düşünce ve eylemdeki ortaklık düzeyinin artması beklenir. Bu bağlamda kesişen bir bellek, grup üyelerine nereden gelip nereye gittiklerini, kimliklerinin topografyasını anlatır. İzmir'de geçmişten bugüne sivil toplum alanında etkin olmuş 10 STK gönüllüsü ile yapılan bu görüşme, sivil toplum çalışanlarının diğer STK'larla paylaştıkları ortak geçmiş kurgusunu anlamaya yöneliktir. Kentlilik ve örgütlülük bilincinin sürekliliği ve etkileşiminin anlaşılması, görüşmecilerin belleğindeki ortaklıkların saptanmasına bağlanmıştır. Bu bağlamda görüşmecilere geçmişten bugüne sivil toplum çalışmalarını değerlendirmeleri, bu alanda etkin olan kişi/örgüt adları, belediye ve valilik gibi mülki ve idari oluşumlarla geçmişten bugüne değişen ilişkileri ve İzmir'in bir kent olarak STK'lara sunduğu avantaj ve dezavantajlar sorulmuştur. Derinlemesine görüşmeler sırasında tüm STK temsilcilerine aynı sorular sorulmuştur. Görüşme sürecinde elde edilen bulgular raporlanırken, eğer aynı konu birkaç katılımcı tarafından benzer cümlelerle değerlendirilmiş ise, en vurgulu ve açıklayıcı olan değerlendirme sahibi dikkate alınmıştır. Değerlendirmeler, aynen alıntı şeklinde tırnak işareti içinde verilmiştir. Bu bölümün temel amacı; tek tek STK temsilcilerinin mülakatlarının deşifresi olmayıp, mülakat sırasında elde edilen verilerin bir sistematik içinde somut bulgulara dönüştürülmesi olduğundan, bulguları destekleyecek ifadeler yer verilmiştir.

Mülakatlar planlanırken 10 asil, 5 yedek olarak çalışılmıştır. Kent yaşamında aktif olan sosyal dayanışma, kadın dayanışma, engelli dayanışma ve ekonomik dayanışma amaçlı STK'ların temsiliyetine önem verilmiştir. Görüşülenlerin 5'i 1940'lı, 4'ü 1950'li, 1'i 1960'lı yıllarda doğmuş ve sivil toplum örgütlerinde gönüllülüğten başkanlık düzeyine farklı kademelerde yer almış kişilerdir. Dolayısıyla kuşak hafızaları, geçmişi değerlendirebilecek bir niteliğe sahiptir.

II. BULGULAR

Bu çalışma sonucunda derinlemesine görüşmelerde aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

1- İzmir’de sivil toplum belleği zayıftır. Kent özelinde sivil toplum çalışmalarını birleştiren ve görüşmeciler arasında ortak bir bağ yaratan tek “bellek kişisi” (*mnemonic agent*) Vali Kutlu Aktaş’ın eşi Tülay Aktaş’tır. Tülay Aktaş’ın sivil toplum üzerindeki etkileri günümüzde hala sürmekte ve geçmişe dair anlatıların temelinde onun çalışmaları yer almaktadır. Tülay Aktaş, birleştirici, bütünleştirici, etkin, verici ve saygıdeğer bir karakter olarak tanımlanmakta, bu özelliklerinin sivil toplum gönüllülerini bir araya getirmekte yarattığı sinerjiden söz edilmektedir.

Tülay Aktaş, yerel mülki idarecilerin geçmişteki ya da şimdiki tutumlarını eleştirmekte ya da anmakta da öne çıkarılmaktadır.

2- Tülay Aktaş örneği, sivil toplum çalışmalarında *personal*ların önemini, toparlayıcı niteliğini göstermektedir. Sivil toplum gönüllülerinin belleğinde ortaklaşan bir diğer öge, kuruluşların varlık göstermesinde bu *personal*ların varlığı ve önemidir. Buna göre, sivil toplum kişilerle, genel olarak da “başkanlar”la güç ve devamlılık kazanmaktadır. Kurumsallaşma azdır. Derneğin başarısı, başkanının zekâsına, iş bitiriciliğine ve kendini adamışlığına bağlıdır.

3- Sivil toplum liderleriyle yapılan görüşmelerde ortaya çıkan bir diğer ortak bellek ögesi, İzmir’in sivil toplum çalışmaları için avantajlı bir kent olması ve “İzmirlilik” özelinde kimliğin yerel niteliklerinin bu çalışmaları teşvik edici niteliğidir. İzmir; aydın, “yüzü Batı’ya dönük”, çağdaş bir kent olarak nitelenir ve bu bağlamda sivil toplum çalışmaları için olumlu yönleri vurgulanır.

Kentin dezavantajları olarak sıralanan unsurların başında ise yerel yönetimlerin ve yurttaşların ilgisizliği gelmektedir.

Görüşmecilerin ortaklaştığı en önemli çelişki, İzmir’in kent olarak bu olumlu niteliklerine rağmen, İzmirli sivil toplum çalışmalarında gönüllü olarak çalışmak konusunda duyarsızlıklarıdır. Sivil toplumun etkisizliği ve baskı grubu olma konusundaki yetersizlikleri, yurttaşlık bilincinin zayıflığı İzmir’in dezavantajları konusunda vurgulanan konulardır.

4- Sivil toplum önderlerinin geçmişten günümüze belediyeler ve valilik ile ilişkilerinin niteliği ve bu ilişkiden beklentileri, kuşak hafızalarını yansıtmaları açısından önemli bir temadır. Resmi otorite ile ilişkilerde en önemli beklenti sivil topluma “sahip çıkılması”, maddi destek sağlanması ve etkinliklerin manevi olarak desteklenmesidir. Eski Valilerden Kutlu Aktaş, Alaattin Yüksel, Belediye Başkanlarından Ahmet Priştina ve günümüzde Hakan Tartan ismi en çok zikredilen liderlerdir. Mülki ve yerel idare ile ilgili en büyük şikâyetler, maddi sıkıntılarda destek olunmaması, sivil toplumu bir araya getirecek ve koordineli hareket etmelerini sağlayacak bir merkezin olmaması, etkinliklere ilgisizlik, şehirle bütünleşememesidir.

Sivil toplum faaliyetlerine gösterilen ilginin “siyaseten” olması yakınmaların bir diğer nedenidir.

Ancak yine de olumlu işler yapıldığında ve doğru anlatıldığında desteğin arttığı düşünülmektedir. Bürokratik işlerin hızlandırılması ve ortak projelerin üretilmesi bu desteklerin başında gelmektedir. Geçmişten bugüne siyasal kültürde yaşanan evrim de ilişkilerin geliştirilmesinde pozitif bir öge olarak vurgulanmaktadır.

Görüşmecilerin mülki ve yerel idareden maddi beklentiler yanında manevi destek talepleri de mevcuttur. Yöneticilerden beklentiler siyasal kültürümüzün nitelikleri hakkında fikir vermektedir. Devlet yetkilerinin etkinliklere katılımı, sivil toplum kuruluşuna meşruiyet ve sembolik güç kazandırmakta, üyeler ve potansiyel üyeler nezdinde örgütün itibarını artırıcı bir etken olarak anlaşılmaktadır. Bu bağlamda sivil toplum, devlet ve toplum arasındaki iktidar akışının demokratik işleyişini kolaylaştırıcı ve denetleyici bir ağdan çok, devletin etkin olamadığı yerlerde devreye girmesi gereken, devlet işlerine yardımcı bir “sektör” olarak algılanmaktadır.

Siyasal otorite ve kamu erkenden beklenen bir diğer unsur, “danışma ve diyalog kültürü”nün geliştirilmesidir. Yerel ölçekte mahalleden başlayarak örgütlenme (mahalle meclisleri) ve kent üzerine ortak projeler üretme ve kararlar alma, sivil toplumun da bu noktada halk ve devlet arasında bir bağ olarak işlev görmesi, demokratik bir yönetim açısından olmazsa olmaz olarak görülmektedir. Yönetimin bu biçimde aşağıdan yukarıya şekillenmesi, halkın yurttaşlık bilincini

geliştireceği gibi, kamu otoritesiyle ilişkilerini de daha sağlıklı düzenleyecek bir yöntem olarak yorumlanmaktadır.

5- Mülki ve yerel idare dışında, görüşme yapılanlara İZKA'dan beklentileri de sorulmuştur. Beklentiler ağırlıkla proje kabulü ve maddi destek talebi üzerinde yoğunlaşmaktadır.

İZKA'ya getirilen en önemli eleştiri, kurumun kendisini yeterince tanıtmaması ve sivil toplum ile bağlantısının zayıflığı noktasındadır. İZKA'nın sivil toplum çalışmalarına kendi bakışını ve vizyonunu anlatması, sivil toplum gönüllülerinin İZKA ile olan işbirliğinde süreci daha iyi yönetmelerini sağlayacak bir detay olarak vurgulanmaktadır.

6- Geçmişten günümüze faaliyetleri süreklilik gösteren ve İzmir ile özdeşleşmiş sivil toplum kuruluşları sorusu görüşmecilerin belleklerinde ortaklaşan STK kültürünü ve kuşak hafızalarını anlamak açısından değerlendirilmiş ve görüşmecilerin bu konuda zayıf bir belleğe sahip oldukları gözlenmiştir. İzmir ile özdeşleşmiş "kişiler" (*mnemonic agents*) sorusu Tülay Aktaş dışında çoğu kez hepten yanıtız kalırken, örgütler düzeyinde çok az isim zikredilebilmiştir (*Neşecan Hürtürk (1), Sancar Maruflu (1), Arif Ali Cangı (1), Sevgi Binbir (1), Şenay Tavuz (1), Emine Çizgen Akat (1)*). Yanıtlar çeşitlidir, birkaç STK dışında tutarlılık göstermemektedir. Bu bağlamda geçmişten günümüze **İzmir'de etkin olarak görülen en önemli STK'lar Yardım Sevenler Derneği (3), İzmir İl Fakirlerine Yardım Derneği (2), Kızılay (2), Sokak Çocuklarını Koruma Derneği (3). Bunlar dışında TEMA, Türk Eğitim Vakfı, İzmir Kültür Sanat Vakfı, Türk Kadınlar Birliği, Çocuk Esirgeme Kurumu, Türk Hava Kurumu, Ege Ekonomisini Geliştirme Vakfı, Omurilik Felçlileri Derneği (İstanbul), Kadın Dernekleri, Engelli Dernekleri gibi kuruluşlar zikredilmiştir.**

Görüşmecilerin kendi örgütleri dışındaki STK'lara ilgisiz oldukları gözlenmiştir. Nitekim kentin STK tarihi konusunda atıf yapılan tek ortaklık Tülay Aktaş ve onun toparlayıcı çalışmalarıdır. Anımsanan ortak etkinlik yoktur, görüşmecilerin bir kaçı dışında STK'ların İzmir'deki tarihi hakkında bilgi azdır. Bu durum sivil toplum çalışmalarındaki kopukluk yanında, kentin sivil toplum belleğini güçlendirme konusundaki eksikliğe de bağlanabilir. Nitekim kentte bu konuda emek

vermiş kişilerle ilgili anıt, isimlendirme (sokak vb.), müze, broşür benzeri çalışmalar yok denecek kadar azdır. Bu durum yurttaşların ilgisizliğine de neden olmaktadır. Sivil toplum çalışmaları konusunda düzenlenecek bir farkındalık ve gönüllü artırma kampanyası, kentin köklü sivil toplum belleğini öne çıkaracak çalışmalar içermelidir. Nitekim kentin bu konudaki sosyal sermayesi, görüşmecilerden biri tarafından vurgulanmıştır.

7- Görüşmecilerin ortak kanısı geçmişten günümüze İzmir’de sivil toplum çalışmalarının arttığı ve çeşitlendiği yönündedir. Gönüllülük için aynı şeyi söylemek güç olsa da, dernek ve vakıf sayısındaki hızlı artış, kimi görüşmeciler tarafından bir dezavantaj olarak da yorumlanmaktadır.

Dernek ve vakıf sayısındaki artışa rağmen üye ve gönüllü sayısının artmaması, en büyük dezavantaj olarak yorumlanmaktadır.

Kimi görüşmeciler geçmişten günümüze “sivil toplum” kavramının daha çok tanındığı ve toplum tarafından kabul edilir hale geldiğini düşünmektedir. Ancak toplumsal dokunun bozulması (bireycilik, bencillik, sosyal sorumluluk duygusunun aşınması) sivil toplum çalışmalarına zarar vermektedir. Gençlerin sosyal sorumluluk duygularının gelişmesi ve sivil toplum çalışmalarında yer almaya teşvik edilmeleri önemli görülmektedir.

“Sivil toplum” kavramının içeriği de görüşmeciler tarafından sorgulanmaktadır. Bir sosyal misyon ve kentlilik bilinci etrafında örgütlenmemiş yapılar (hemşehri dernekleri vb.) STK olarak yorumlanmamakta, derneklerin sürekliliğine, faaliyet ve üye potansiyeline dikkat çekilmektedir. STK’ların devletin görevlerini üstlenmesi ve faaliyet alanını bu yönde genişletmesi eleştirilerden bir diğeridir.

III. BELLEK ÇALIŞMASINA İLİŞKİN GENEL DEĞERLENDİRME

- **İzmir’de sivil toplum alanındaki çalışmalar konusunda farkındalık yaratmak ve gönüllü sayısının artırmak için yapılabilecek çalışmalardan biri, kentin sivil toplum belleğini hatırlatacak, güçlendirecek çalışmalar gerçekleştirmektir. Nitekim bu konuda uzun yıllar emek vermiş gönüllülerin dahi, sivil toplum belleği zayıftır.**

- Sivil toplum çalışmalarının koordineli gerçekleşeceği bir sivil toplum merkezi fikrine, bir “sivil toplum müzesi” eşlik etmeli, anıtlandırma (*monumentalisation*) ve isimlendirme (*naming*) çalışmaları ile bu alanda emek vermiş insanlar taltif edilmeli, gündelik hayat içinde bu anıt ve isimler birer “bellek mekânı” olarak işlev görerek, toplumun ilgi ve merakı artırılmalıdır.
- Sivil toplum çalışmalarını teşvik edecek her çalışma, bu bağlamda “tarihsel” bir bilinç de içermeli, kentin bu konudaki sosyal sermayesi ihmal edilmemelidir. İzmir’in kentsel imajını güçlendirecek bu özelliği, sivil topluma ilgi uyandıracak farkındalık projelerinde kentlilik bilincini artırıcı bir işlev görmelidir.
- Bu bağlamda İzmir’in Türkiye’nin “ilk”lerine yaptığı “sivil” katkılar öne çıkarılmalı ve sivil toplum önderlerinin geçmiş bilinci ve motivasyonu artırılmalıdır.

DERİNLEMESİNE GÖRÜŞME YAPILAN SİVİL TOPLUM TEMSİLCİLERİ

- Uğur Yüce, Ege Ekonomisini Geliştirme Vakfı
- Neşecan Hürtürk, Sokak Çocuklarını Koruma Derneği
- Sancar Maruflu, İzmir İl Fakirlerine Yardım Derneği
- Şener Anadol, Tülay Aktaş Gönüllü Kuruluşlar Güç Birliği, İzmir Yaşlıları Güçlendirme Derneği
- Azra İnmeler, Ege Kültür Vakfı
- Ergin Güngör, Otistik Çocukları Koruma ve Yaşatma Derneği
- Vedat Başer, Çağdaş Özürlüler Yaşam Derneği
- Şermin Akman, Türk Kadınlar Birliği
- Kızbes Aydın, Çiğili Evka-2 Kadın Kültür Evi Derneği
- Gülşen Keserman, Zihinsel Özürlüleri Yetiştirme ve Koruma Vakfı

V.BÖLÜM

İZMİR'DE SİVİL TOPLUMUN KAPASİTESİNİN GELİŞTİRİLMESİ İÇİN YOL HARİTASI

HEDEFLER-STRATEJİLER

Bu bölümde “İzmir Sivil Toplum Araştırması” başlığını taşıyan çalışmamızın bulgularından hareketle, İzmir’de sivil toplumun kapasitesinin geliştirilmesi için izlenecek yol haritasının öncelikli hedefleri ve stratejileri ortaya konulmaya çalışılacaktır. Araştırma sürecinin farklı aşamalarında elde ettiğimiz veriler üzerinden İzmir’de sivil toplumun bir ihtiyaç analizi yapılarak belirlenen eylemlere yer verilecektir. Araştırma raporu bir bütün olarak değerlendirildiğinde, kimi zaman durum analizi yapılmış, kimi zaman da yeri geldikçe yapılması gerekenler bir strateji ve eylem olarak belirtilmiştir. Aşağıda STK’larda kurumsal kapasitenin geliştirilmesiyle ilgili bu açıklamalara bir sistematik dahilinde yer verilmiştir. Stratejiler içinde yer alan eylemler belirlenirken STK’lara yönelik olarak gerçekleştirilen eğitim ihtiyaç analizinden yararlanılmıştır.

Stratejik Gelişme Eksen 1.

TEKNİK KAPASİTESİ GÜÇLÜ STK’LAR

- **Öncelik 1.1. STK’ların bilişim teknolojilerinden yararlanma kapasitelerinin geliştirilmesi**
  - Hedef 1. Telefon, faks, e-posta gibi iletişim araçlarını etkin olarak kullanabilen STK yöneticisi ve çalışanı sayısını artırmak.
  - Hedef 2. Dernek/vakıf çalışmalarının duyurulacağı bir web sitesine sahip dernek ve vakıf sayısını artırmak.
  - Hedef 3. Sosyal medyada yer alan STK sayısını artırmak.

Eylem Önerileri:

- 1.1.1. Her ilçede, STK’ların bilişim teknolojilerinin kullanımı konusunda farkındalığını artırmaya yönelik seminerler düzenlenecek, basılı ve görsel materyaller aracılığıyla bilgilendirme çalışmaları yapılacaktır.

- 1.1.2. STK merkezlerinin bulunduğu ilçe belediyeleri tarafından, STK çalışanlarına ve yöneticilerine yönelik iletişim araçlarının etkin kullanımı eğitimleri düzenlenecektir.
  - 1.1.3. STK'ların interneti etkin kullanabilme becerilerinin geliştirilmesine yönelik olarak web sitesi bulunmayan veya var olan web sitesini etkin olarak kullanamayan STK çalışanlarına yönelik web tasarımı eğitimleri düzenlenecektir.
  - 1.1.4. Sosyal medyanın kullanımı konusunda STK yönetici, çalışan ve gönüllülerine yönelik bilgilendirme seminerleri düzenlenecektir.
- **Öncelik 1.2. STK'ların çalışmalarını uygun koşullarda sürdürebilmelerine imkan veren, ortak kullanıma açık STK hizmet merkezlerinin kurulması**
- Hedef 1. Kurulan STK hizmet merkezi sayısı*
  - Hedef 2. Hizmet merkezlerinden faydalanan STK sayısı*
  - Hedef 3. Açıldığı tarih itibariyle merkezde gerçekleştirilen faaliyet sayısı*
  - Hedef 4. Merkezde gerçekleştirilen faaliyetlere katılan yurttaş sayısı*ⁱ

Eylem Önerileri:

- 1.2.1. Hizmet merkezlerine yönelik yönetim ve finansman modeli gerçekleştirilecek katılımcı çalışmalarla belirlenecektir.
- 1.2.2. Pilot hizmet merkezinin (toplantı salonu, konferans salonu, eğitim ve çalışma odaları vb.) tefrişatı yapılacak ve teknik donanımı (bilgisayar, telefon, faks, internet bağlantısı, projeksiyon/barkovizyon vb.) tedarik edilecektir.
- 1.2.3. Pilot hizmet merkezi faaliyete geçirilecektir.
- 1.2.4. Pilot hizmet merkezi uygulaması 3 ay süreyle izlenecek, izleme raporu ilgililere (oluşturulan çalışma grubuna/komisyonu) sunulacaktır.
- 1.2.5. Pilot hizmet merkezinin sunduğu çalışma koşulları konusunda STK'lar bilgilendirilecektir.
- 1.2.6. Hizmet merkezi yönetim modeline de uygun olarak hizmet merkezleri teknik olarak (personel görevlendirilmek suretiyle) desteklenecektir.

Stratejik Gelişme Eksenii 2.

KURUMSAL İŞLEYİŞİ ETKİN STK'LAR

- **Öncelik 2.1. Kurumsal işbirliği mekanizmalarının geliştirilmesi**
  - Hedef 1. Amaç ve misyon bakımından birbirine yakın kamu-yerel-özel-akademik ve STK'ların oluşturduğu işbirliği platformu sayısını artırmak
  - Hedef 2. İzmir STK portalının aylık ziyaretçi sayısı*
  - Hedef 3. İnternet sitesinde STK portalına bağlantı veren kurum sayısı*
  - Hedef 4. Kurumsal işleyişi etkin iyi uygulama örneklerini yaygınlaştırmak

Eylem Önerileri

- 2.1.1. STK'lar arası işbirliğinin potansiyel kazanımları konusunda farkındalık yaratmaya yönelik etkinlikler (seminer vb.) düzenlenecektir.
- 2.1.2. Amaç ve misyon bakımından birbirine yakın kamu-yerel-özel-akademik ve STK'ların oluşturduğu mevcut platformların etkinliğini artırmaya yönelik çalışmalar yapılması telkin edilecek ve bu yöndeki çalışmalar ilgili kurumlarca desteklenecektir.
- 2.1.3. İhtiyaç duyulan alanlarda ve düzeylerde yeni işbirliği platformları oluşturulacaktır.
- 2.1.4. İzmir'de faaliyet gösteren tüm STK'lara erişim imkanı veren aynı zamanda STK'lara yönelik bilgilendirme platformu olarak da işlev gösterecek bir portal oluşturulacaktır.
- 2.1.5. STK'lar arası işbirliği ve ortak çalışma süreç ve mekanizmalarını ortaya koyan bir iletişim stratejisi oluşturulacaktır.
- 2.1.6. STK hizmet merkezleri tarafından çıkarılacak bültenle STK'ların faaliyetleri ilgili kurumlar ve kamuoyu ile paylaşılacaktır.
- 2.1.7. İlgili kurumların web sitelerinde STK portalına bağlantı verilerek STK'lara erişim imkanı desteklenecektir.
- 2.1.8. Fon sağlayıcı kurumların (İZKA, İş-Kur, SYDV, Bakanlık teşkilatları, vb.) STK'ların proje ortaklıklarını teşvik eden değerlendirme kriterleri belirleyip yürütmesi sağlanarak STK'ların ortak projeler yürütmelerini teşvik edilecektir.

- 2.1.9. STK'ların ortak amaç ve misyonlar doğrultusunda lobicilik, kampanya yönetimi, ağ oluşturma vb. faaliyetleri yürütme kapasitelerini artırmaya yönelik seminerler düzenlenecektir.
  - 2.1.10. Katılımcılık, şeffaflık ve hesap verebilirlik konularında gerçekleştirilecek çalışmaların üniversitelerin ilgili bölümlerinin katkıları alınarak STK-üniversite işbirliklerinin sürekliliğine katkı sağlanacaktır.
- **Öncelik 2.2. STK'ların Proje Geliştirme ve Yürütme Kapasitesinin Artırılması**
    - Hedef 1. Proje geliştirme ve yürütme eğitimlerine katılan STK çalışanı/gönüllüsü sayısını artırmak.
    - Hedef 2. Eğitimlere katılanların en az % 70 düzeyinde başarılı olması.

Eylem Önerileri

- 2.2.1 STK'lar düzenlenecek seminer ve/veya eğitimlerle alternatif fon kaynakları ve yararlanma koşulları hakkında bilgilendirilecektir.
  - 2.2.2. STK'ların proje hazırlama ve yürütme kapasiteleri, düzenlenecek eğitimler ve basılı, görsel materyaller (portalda yayınlanacak video vb.) aracılığıyla artırılacaktır.
  - 2.2.3. İhtiyaç duyulan (özellikle uygun programların açıldığı) dönemlerde, fon kaynaklarına özel detaylı bilgilendirme çalışmaları yapılacaktır.
- **Öncelik 2.3. STK'ların Stratejik Yönetim Kapasitesinin Artırılması**
    - Hedef 1. Eğitimlere katılan STK çalışanı/gönüllülerinin en az % 70 düzeyinde başarılı olması.
    - Hedef 2. Eğitimlere katılan STK'lardan misyon ve vizyonunu belirlemiş olanların oranını %70 düzeyine yükseltmek.

Eylem Önerileri

- 2.3.1. STK'lara yönelik olarak kurumsal misyon, vizyon, değer tanımlama, strateji geliştirme, analiz yürütme, performans değerlendirmesi, stratejik iletişim vb. konulara yönelik eğitimler düzenlenecektir.
- 2.3.2. Fon sağlayıcı ve/veya çatı kurumlar tarafından STK'larda yönetici ve çalışanların mevzuat bilgilerini geliştirmeye yönelik eğitimler düzenlenecektir. .

- 2.3.3. İlgili mevzuat ve eğitim dokümanları İzmir STK portalında yayınlanacaktır.

Stratejik Gelişme Eksen 3. MALİ YAPISI GÜÇLÜ STK'LAR

- **Öncelik 3.1. STK'larda Mali Yönetim Kapasitesinin Artırılması**
  - Hedef 1. Seminerlere katılan STK çalışanı/gönüllülerin memnuniyet düzeyinin en az % 60 olması

Eylem Önerileri

- 3.1.1. STK'ların mevzuata uygun gelir sağlama kanalları konusunda seminerler düzenlenecek, ücretsiz danışmanlık hizmeti sağlanacaktır.
- 3.1.2. Fon sağlayıcı ve/veya çatı kurumlar tarafından STK'lara yönelik olarak muhasebe yönetimi, raporlama, bütçeleme, vb. eğitimler verilecektir.

Stratejik Gelişme Eksen 4. İNSAN KAYNAĞI GÜÇLÜ STK'LAR

- **Öncelik 4.1. STK'larda insan kaynağı yönetimi kapasitesinin artırılması**
  - Hedef 1. Eğitimlere katılan STK çalışanı/gönüllülerinin en az % 70 düzeyinde başarılı olması.
  - Hedef 2: STK gönüllüsü sayısını artırmak.
  - Hedef 3: STK'lar tarafından düzenlenen kampanya sayısını artırmak.

Eylem Önerileri

- 4.1.1. Fon sağlayıcı ve/veya çatı kurumlar tarafından STK'lara yönelik olarak İK konusunda İK yönetimi, motivasyon artırma, performans değerlendirme, vb. eğitimler verilecektir.
- 4.1.2. Fon sağlayıcı ve/veya çatı kurumlar tarafından STK'lara yönelik olarak gönüllü yönetimi, kampanya yönetimi konularında eğitimler verilecektir.

- 4.1.3. Fon sağlayıcı ve/veya çatı kurumlar tarafından STK'ların mevcut insan kaynağına yönelik olarak bilişim teknolojilerinden yararlanma, evrak yönetimi, dosyalama, arşivleme, kriz ve stres yönetimi vb. konularda eğitimler verilecektir.
- 4.1.4. Fon sağlayıcı ve/veya çatı kurumlar tarafından STK'ların mevcut insan kaynağına yönelik olarak etkin iletişim, yabancı dil becerisi, kurumsal temsiliyet vb. konularda eğitimler verilecektir.

Stratejik Gelişme Eksen 5.

SİVİL TOPLUM VE GÖNÜLLÜ BİLİNCİ YÜKSEK İZMİR

- **Öncelik 5.1. İzmir'de STK ve gönüllülük bilincinin geliştirilmesi**
  - Hedef 1. Düzenlenen kurumsal sosyal sorumluluk projesi sayısını artırmak.
  - Hedef 2: Kurumsal sosyal sorumluluk projelerine katılan gönüllü sayısını artırmak.
  - Hedef 3: Sivil toplum alanında İzmir'e kazandırılmış olan anıt sayısını artırmak.
  - Hedef 4: Sivil toplumla ilgili medya programlarını artırmak.

Eylem Önerileri

- 5.1.1. İzmir'de sivil toplum belleğini hatırlatacak arşivleme, müzecilik, yaygın eğitim, medya yoluyla farkındalık artırma çalışmaları vb. uygulanacaktır.
- 5.1.2. İzmir'de sivil toplum belleğini hatırlatacak arşivleme, müzecilik, yaygın eğitim, medyayla farkındalık çalışmaları vb. uygulanacaktır.
- 5.1.3. İzmir'de sivil toplum alanına kadınlar ve gençler başta olmak üzere toplumun yaygın kesiminin dahil olması için farkındalık artırıcı ve tanıtıcı kampanyalar yürütülecektir.
- 5.1.4. Kadınlar ve gençler başta olmak üzere toplumun yaygın kesiminin sivil toplum faaliyetlerine katılması için kurumsal sosyal sorumluluk projeleri desteklenecektir.

Stratejik Gelişme Eksenini 6.

KATILIMCI İZMİR

▪ Öncelik 6.1. STK'ların Demokratik Katılım Mekanizmalarının Geliştirilmesi

- Hedef 1. Bilinçlendirme çalışmalarına yönetici düzeyinde katılım sağlayan STK temsilcilerinin memnuniyet düzeyinin en az % 60 olması.
- Hedef 2. İzmir'de faaliyet gösteren STK'ların en az % 60'ını farkındalık artırma çalışmalarına katılması

Eylem Önerileri

- 6.1.1. İzmir'de sivil toplum alanında karar alma ve politika oluşturma mekanizmalarında katılımcılık, şeffaflık ve hesap verebilirlik süreçlerinin geliştirilmesi konularında STK yöneticilerine yönelik bilinçlendirme çalışmaları gerçekleştirilecektir.
- 6.1.2. İzmir'de sivil toplum alanında karar alma ve politika oluşturma mekanizmalarında katılımcılık, şeffaflık ve hesap verebilirlik konularında STK gönüllülerine yönelik farkındalık artırma seminerleri gerçekleştirilecektir.

* Henüz bulunmayan mekanizmalar üzerinden tespit edilmiş olan hedefler katılımcı süreçlerle somutlaştırılacaktır.

KAYNAKÇA

- AHMAD, Feroz; **Modern Türkiye'nin Oluşumu**, Çev.Yavuz Alogan, Sarmal Yayınevi, İstanbul, 1995.
- ALKAN, Mehmet Ö.; "1986-1945 İstanbul'da Sivil Toplum Kurumları: Toplumsal Örgütlenmenin Gelişimi (Devlet-Toplum İlişkisi Açısından Bir Tarihçe Denemesi)", Der.A.N.Yücekök, İlder Turan, M.Ö.Alkan, **Tanzimattan Günümüze İstanbul'da STK'lar**, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1998.
- ALKAN, Mehmet Ö."Sivil Toplum Kurumlarının Hukuksal Çerçevesi", Der.A.N.Yücekök, İlder Turan, M.Ö.Alkan, **Tanzimattan Günümüze İstanbul'da STK'lar**, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1998.
- ATAY, Çınar; **Tarih İçinde İzmir**, Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı Yayını:3, Tifset Basım Yayım, İzmir, 1978.
- BERBER, Engin **İzmir 1920 -Yunanistan Rehberinden İşgal Altındaki Bir Kentin Öyküsü**, Çeviren ve Yayına Hazırlayan, Engin Berber, Akademi Kitabevi, İzmir, 1998.
- BERBER, Engin; "Mütareke Döneminde, İzmir Sancağında Yunanistan Karşıtı Çalışmalarda Bulunan Toplumsal Örgütler (30 Ekim 1918 - 15 Mayıs 1919)", **Bir İzmir Kabusu Mütareke ve İşgal Dönemi Üzerine Yazılar**, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını, İzmir, 2002.
- BERBER, Engin; **Sancılı Yıllar: İzmir 1918-1922 -Mütareke ve Yunan İşgali Döneminde İzmir Sancağı**, Ayraç Yayınevi, Ankara, 1997.
- BEYRU, Rauf; **19.yüzyılda İzmir'de Yaşam**, Der.Saadet Özkal, Öner Ciravoğlu, Literatür Yayınları, İstanbul, 2000.
- ÇAVDAR, Kazım; **Her Yönüyle İzmir**, Ege Üniversitesi Matbaası, Tarihsiz, İzmir.
- ERDOĞAN TOSUN, Gülgün; **Demokratikleşme Perspektifinden Devlet Sivil Toplum İlişkisi –Türkiye Örneği**, Alfa Yayınları, İstanbul, 2001.
- ERDOĞAN TOSUN, Gülgün; **İzmir'de Sivil Toplum**, Alfa Aktüel, İstanbul, 2006.

- GÜRSOY, Melih; **Tarihi Ekonomisi ve İnsanları İle Bizim İzmir'imiz**, Metis Yayıncılık, Yaylacık Matbaası, İzmir, 1993.
- GÜZEL, Şehmus; "Tanzimattan Cumhuriyete İşçi Hareketi ve Grevler", **Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi**, C:3, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985.
- HATEMİ, Hüseyin; "Cumhuriyet'ten Sonra Vakıflar", **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, C:10, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985.
- MORALI, Nail; **Mütarekede İzmir –Önceleri ve Sonraları**, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1976.
- MUSLU, Selma; **1929-1940 Yılları Arasında İzmir'de Sosyal Hayat**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Anabilim Dalı, İzmir, 1996.
- SARAN, Cemal; **İzmir**, Birlik Matbaası, İzmir, 1973.
- SERÇE, Erkan; **İzmir 1905**, Kent Kitaplığı Dizisi:5, İzmir Büyükşehir Belediyesi Yayınları, İzmir, 2000.
- ŞİMŞİR, Nahide; **İzmir'in Sosyal ve Ekonomik Tarihi (1730-1792)**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, İzmir, 1999.
- T.C. Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü; **Türkiye'de Vakıflar (tanıtım broşürü)**, Ankara, 2000.
- TUNAYA, Tarık Zafer; **Türkiye'de Siyasal Partiler -II.Meşrutiyet Dönemi**, C:1, Hürriyet Vakfı Yayınları, 2.Baskı, İstanbul, 1988.
- ÜNÜVAR; Kerem; "İttihatçılıktan Kemalizme İhya'dan İnşa'ya", Der.Tanıl Bora, Murat Gültekingil, Mehmet Ö.Alkan, **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce –Cumhuriyet'e Devreden Düşünce Mirası Tanzimat ve Meşrutiyet'in Birikimi**, C:1, 4.Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002.
- VON SCHERZER, Karl; **İzmir 1873**, Çev.İlhan Pınar, Kent Kitaplığı Dizisi:14, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını, İzmir, 2001.

EKLER

I. BÖLÜME AİT EK TABLOLAR

A- AÇIK OLAN FAAL DERNEKLERİN BAZI ÖZELLİKLERİ

İzmir'deki mevcut sivil toplum örgütlerinin temel bazı özellikleri aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir. Genel durumla çok fazla benzerlik taşıdığından her tablo için ayrı ayrı yorum yapılmamıştır.

Ek Tablo 1: Faal Derneklerin Amaçlarına Göre Dağılımı

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Kültür	259	5,3	5,3	5,3
Sanat	160	3,3	3,3	8,5
Din	683	13,9	13,9	22,4
Politika	98	2,0	2,0	24,4
Sağlık	163	3,3	3,3	27,7
Sosyal hizmet	128	2,6	2,6	30,3
Çevre-Turizm	140	2,8	2,8	33,1
Eğitim	214	4,3	4,3	37,5
Ekonomik Dayanışma	568	11,5	11,5	49,0
Sosyal Dayanışma	459	9,3	9,3	58,3
Bilim	61	1,2	1,2	59,6
Spor-Gençlik	713	14,5	14,5	74,1
Hobi	302	6,1	6,1	80,2
Kadın-Çocuk	116	2,4	2,4	82,6
Yerel hemşeri	243	4,9	4,9	87,5
Şehir Klübü	10	,2	,2	87,7
Dış hemşeri	606	12,3	12,3	100,0
TOPLAM	4923	100,0	100,0	

Ek Tablo 2: Faal Derneklerin Faaliyet Alanına Göre Dağılımı

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Yerel	4489	91,2	91,2	91,2
Bölgesel	214	4,3	4,3	95,5
Ulusal	91	1,8	1,8	97,4
Uluslararası	129	2,6	2,6	100,0
TOPLAM	4923	100,0	100,0	

Ek Tablo 3: Faal Derneklerin Kuruluş Yıllarına Göre Dağılımı

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
1863-1923	6	,1	,1	,1
1924-1950	50	1,0	1,0	1,1
1951-1960	131	2,7	2,7	3,8
1961-1970	180	3,7	3,7	7,5
1971-1980	242	4,9	4,9	12,4
1981-1985	155	3,1	3,1	15,5
1986-1990	303	6,2	6,2	21,7
1991-1995	448	9,1	9,1	30,8
1996-2000	490	10,0	10,0	40,7
2001-2005	724	14,7	14,7	55,4
2006-2010	1726	35,1	35,1	90,5
2011 ve sonrası	468	9,5	9,5	100,0
TOPLAM	4923	100,0	100,0	

Ek Tablo 4: Faal Derneklerin Kurulduğu İlçe Türüne Göre Dağılımı

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
merkez (metropol)	4022	81,7	81,7	81,7
cevre ilçeler	901	18,3	18,3	100,0
TOPLAM	4923	100,0	100,0	

Ek Tablo 5: Faal Derneklerin Kurulduğu İlçelere Göre Dağılımı

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Balçova	109	2,2	2,2	2,2
Bornova	509	10,3	10,3	12,6
Buca	340	6,9	6,9	19,5
Çiğli	135	2,7	2,7	22,2
Gaziemir	105	2,1	2,1	24,3
Güzelbahçe	41	,8	,8	25,2
Karşıyaka	519	10,5	10,5	35,7
Konak	1557	31,6	31,6	67,3
Narlıdere	64	1,3	1,3	68,6
Aliağa	95	1,9	1,9	70,6
Bayındır	34	,7	,7	71,3
Bergama	78	1,6	1,6	72,8
Beydağı	10	,2	,2	73,0
Çeşme	39	,8	,8	73,8
Dikili	49	1,0	1,0	74,8
Foça	43	,9	,9	75,7
Karaburun	20	,4	,4	76,1
Kemalpaşa	112	2,3	2,3	78,4
Kınık	32	,7	,7	79,0
Kiraz	31	,6	,6	79,7
Menderes	85	1,7	1,7	81,4
Menemen	116	2,4	2,4	83,7
Ödemiş	92	1,9	1,9	85,6
Seferihisar	68	1,4	1,4	87,0
Selçuk	45	,9	,9	87,9
Tire	71	1,4	1,4	89,4
Torbali	119	2,4	2,4	91,8
Urla	100	2,0	2,0	93,8
Bayraklı	138	2,8	2,8	96,6
Karabağlar	167	3,4	3,4	100,0
TOPLAM	4923	100,0	100,0	

Ek Tablo 6: Faal Derneklerin Niteliğine Göre Dağılımı

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Merkez	4406	89,5	89,5	89,5
Şube	454	9,2	9,2	98,7
Federasyon-Konfederasyon	63	1,3	1,3	100,0
TOPLAM	4923	100,0	100,0	

B- AÇIK OLAN FAAL VAKIFLARIN BAZI ÖZELLİKLERİ

Ek Tablo 7: Faal Vakıfların Kuruluş Amacına Göre Dağılımı

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Kültür	6	3,2	3,2	3,2
Sanat	13	6,8	6,8	10,0
Din	8	4,2	4,2	14,2
Sağlık	9	4,7	4,7	18,9
Sosyal hizmet	15	7,9	7,9	26,8
Çevre-Turizm	5	2,6	2,6	29,5
Eğitim	51	26,8	26,8	56,3
Ekonomik Dayanışma	14	7,4	7,4	63,7
Sosyal Dayanışma	48	25,3	25,3	88,9
Bilim	6	3,2	3,2	92,1
Spor-Gençlik	6	3,2	3,2	95,3
Kadın-Çocuk	3	1,6	1,6	96,8
Dış hemşeri	6	3,2	3,2	100,0
TOPLAM	190	100,0	100,0	

Ek Tablo 8: Faal Vakıfların Faaliyet Alanına Göre Dağılımı

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Yerel	167	87,9	87,9	87,9
Bölgesel	13	6,8	6,8	94,7
Ulusal	10	5,3	5,3	100,0
TOPLAM	190	100,0	100,0	

Ek Tablo 9: Faal Vakıfların Kuruluş Tarihlerine Göre Dağılımı

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
1951-1960	2	1,1	1,1	1,1
1961-1970	1	,5	,5	1,6
1971-1980	14	7,4	7,4	8,9
1981-1985	11	5,8	5,8	14,7
1986-1990	53	27,9	27,9	42,6
1991-1995	50	26,3	26,3	68,9
1996-2000	39	20,5	20,5	89,5
2001-2005	5	2,6	2,6	92,1
2006-2010	15	7,9	7,9	100,0
TOPLAM	190	100,0	100,0	

Ek Tablo 10: Faal Vakıfların Kurulduğu İlçe Türüne Göre Dağılımı

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
merkez (metropol)	170	89,5	89,5	89,5
cevre ilçeler	20	10,5	10,5	100,0
TOPLAM	190	100,0	100,0	

Ek Tablo 11: Faal Vakıfların Kurulduğu İlçelere Göre Dağılımı

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Balçova	6	3,2	3,2	3,2
Bornova	3	1,6	1,6	4,7
Buca	5	2,6	2,6	7,4
Çiğli	3	1,6	1,6	8,9
Gaziemir	2	1,1	1,1	10,0
Güzelbahçe	1	,5	,5	10,5
Karşıyaka	9	4,7	4,7	15,3
Konak	94	49,5	49,5	64,7
Narlıdere	2	1,1	1,1	65,8
Aliağa	2	1,1	1,1	66,8
Bayındır	2	1,1	1,1	67,9
Bergama	3	1,6	1,6	69,5

Beydağı	1	,5	,5	70,0
Çeşme	1	,5	,5	70,5
Dikili	3	1,6	1,6	72,1
Foça	2	1,1	1,1	73,2
Karaburun	2	1,1	1,1	74,2
Kemalpaşa	2	1,1	1,1	75,3
Kınık	1	,5	,5	75,8
Kiraz	1	,5	,5	76,3
Menderes	2	1,1	1,1	77,4
Menemen	2	1,1	1,1	78,4
Ödemiş	4	2,1	2,1	80,5
Seferihisar	1	,5	,5	81,1
Selçuk	3	1,6	1,6	82,6
Tire	4	2,1	2,1	84,7
Torbali	1	,5	,5	85,3
Urla	4	2,1	2,1	87,4
Bayraklı	11	5,8	5,8	93,2
Karabağlar	13	6,8	6,8	100,0
TOPLAM	190	100,0	100,0	

Ek Tablo 12: Faal Vakıfların Niteliğine Göre Dağılımı

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Merkez	190	100,0	100,0	100,0

II.BÖLÜME AİT EK TABLO

ANKET UYGULANAN STK'LARIN LİSTESİ

Acil Ambulans Hekimleri Derneği
Afrikalılar Kültür Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği
Ağrılılar Kültür, Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği
Ahiskalıların Kültürünü Tanıtma ve Yaşatma Derneği
Ahmet Gültekin Tüm Ege Engellilere Yardım ve Dayanışma Derneği
Aile Planlaması ve Üreme Sağlığı Derneği (APÜS)
Akif Okudan Dans Stüdyo Derneği
Aktif Yaşam ve Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği
Alevi Bektaşî Kültürünü Tanıtma Derneği
Alevi Yol Kültür Derneği
Aliağa Kurs ve Okul Talebelerine Yardım Derneği
Alsancak Koruma ve Güzelleştirme Derneği
Altango Dans Gençlik ve Spor Kulübü Derneği
Anadolu Sanatsal Faaliyetler ve Kültür Derneği
Anne Çocuk Eğitim Vakfı
Armutlu Camii ve Kuran Kursu Yaptırma ve Yaşatma Derneği
Atatürkçü Düşünce Derneği
Atatürkçü Düşünce Derneği- Karşıyaka
Avrupa Çalışmaları Ege Derneği (ACED)
Avrupa Öğrencileri Forumu
Aydans Gençlik Spor ve Dans Kulübü Derneği
Bademli Turizm Tanıtma ve Güzelleştirme Derneği
Bahar Lions Kulübü
BAL-GÖÇ (Balkan Göçmenleri Yard.Day.Derneği)
Balkan Kadınları Derneği (BALKAD)
Banka Evleri Yaşatma Koruma Güzelleştirme Kültür Derneği

Bayburt Kültürel Sosyal Turizm Tanıtma ve Yaşatma Derneği
Bayraklı Afyonkarahisarlılar Kültür, Eğitim ve Dayanışma Derneği
Bayraklı Bilim Kültüre Hizmet ve Okul Kazandırma Derneği
Bayraklı İşitme Engelliler Spor Kulübü Derneği
Berkehan Dural Dans Eğitim Gençlik ve Spor Kulübü Derneği
Beyin Araştırmaları Sinir Bilimleri Derneği
Bilimsel Eğitim Kültür Sanat Vakfı
Bingöl Gençlik Platformu Derneği
Birlik Ortopedik Engelliler Derneği
Bornova Avcılar Atıcılar İhtisas Derneği
Bornova Muhtarlar Derneği
Bozok Yaylası Yozgatlılar Derneği
Buca Amatör Futbol Kulüpleri Birliği Derneği
Buca Engelliler Derneği
Buca Engelsiz Yaşam Derneği
Can-Bir Eğitim Kültür ve Dayanışma Derneği
Cem Vakfı İzmir Şubesi
Cevdet İnci Eğitim Vakfı
Cilalı İbo Kuşçular Derneği
Cumhuriyet Kadınları Derneği
Çağdaş Drama Derneği
Çağdaş Eğitim Gönüllüleri Derneği
Çağdaş Görmeyen Derneği
Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği
Çamdibi Dostluk ve Dayanışma Derneği
Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı
Çiğli Evka2 Kadın Kültür Evi Derneği
Çiğli Fakir Kimsesiz ve Zihinsel Engellileri koruma Derneği
Çocukları, Kadınları ve Aileleri Koruma Derneği
Çorum Eğitim ve Kültür Vakfı
Demiryolu Makinistler Derneği
Demokratik Bedensel Engelliler Derneği
Deniz Feneri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği

Derneklerarası Yardımlaşma ve Kültür Federasyonu
Dodo Argentino Irk Derneği
Doğu Akdeniz Üniversitesi Ege Kariyer ve Öğrenci Koçları Derneği
Dost İllerimiz Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği
Dörtler Kültür ve Dayanışma Derneği
Dr. Behçet Uz Çocuk Vakfı
Dua İlim ve Yardımlaşma Derneği
Dumlupınarlılar Sosyal Yardımlaşma Bilim ve Kültür Derneği
Dünya Engelliler Derneği
Efes Folklor, Kültür Araştırma ve Eğitim Derneği
Efes Satranç Kültür Sanat ve Eğitim Derneği
Ege Adaları Dostluk ve Yardımlaşma Derneği
Ege Asansör ve Yürüyen Merdiven Sanayicileri Derneği
Ege Bölgesi Kayserilileri Tanıştırma ve Yardımlaşma Derneği
Ege Çağdaş Eğitim Vakfı
Ege Demokrat Hukukçular Derneği
Ege Genç İşadamları Derneği
Ege Görme ve Bedensel Engelliler Derneği
Ege İnci Spor Kulübü Derneği
Ege Karadenizliler Kültür Vakfı
Ege Mahallesi Romanları Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği
Ege Makedonya Göçmenleri Kültür ve Dayanışma Derneği
Ege Orman Vakfı
Ege Radyo, Televizyon, İnternet Yayıncıları Derneği
Ege Sanayiciler ve İşadamları Derneği
Ege Talasemi Derneği
Ege Trabzonsporlular Derneği
Ege Turistik İşletmeleri ve Konaklamaları Derneği
Ege Tütüncüler Derneği
Ege Uluslararası Sağlık Federasyonu (ESAFED)
Ege Zeybeklerini Anma ve Yaşatma Gençlik Spor Kulübü
Ege Zootekni Derneği
Eğitim Gönüllüleri Vakfı-Çiğli Eğitim Parkı

Eğitimciler Derneği (İzmir Şubesi)
Eğitimsen İzmir 2 No'lu Şube
Elazığ Kültür ve Dayanışma Derneği
Engel Siz Yaşam Derneği
Engel Tanımayanlar Gençlik ve Spor Kulübü Derneği
Engelleri AŐanlar Derneği
Engelli Genç ve Kadınları Destekleme ve Eğitim Derneği
Engelsiz Sağlıklı Yaşam Dayanışma Derneği
Erzurum Çat Kültür ve Dayanışma Derneği
Erzurum İli Hınıs İlçesi Abdalan Köyü Kültür, dayanışma ve Yardımlaşma Derneği
Erzurum Olur'lular Sosyal Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği
Eski Avrupa Gönüllü Hizmeti Gönüllüleri Gençlik Derneği
EŐrefpaŐa Spor Kulübü
Evlilik ve Aile DanıŐmanları Derneği
Fight Academy Gençlik Ve Spor Kulub Derneği
Fotoğraf Sanatı Derneği
Genç Kimyacılar Derneği
Giresun Görele ve Çanakçı Sosyal Kültürel Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği
GiriŐimci Kadın Derneği
Gökçen Efe Bilim ve Kültür Derneği
Görmeyen Aydınlar Spor Kulübü Derneği
Grmeyenle Kültür ve BirleŐme Derneği
Görmeyenler Kültür ve BirleŐme Derneği
Grmeyenleri Koruma Derneği
Göztepe Soroptimist Kulübü
GümüŐpala Mahallesi Sevenler Derneği
Gündoğdu ÇadıŐaŐ Toplum Gönüllüleri Derneği
Güzelbahçe Dostluk Derneği
Güzelyalı Kültür ve Sanat Derneği
Halk Eğitimcileri Derneği
Halkevleri Derneği 2. Buca Şubesi
Han Tiyatrosu nal Grel Kültür ve Sanat Derneği
Hanju Taekwando Spor Kulübü

Hatuniye İlim Yayma ve İsrarı Önleme Derneği
Hayat Dans Gençlik ve Spor Kulübü
Hayata Bakışta Önce İnsan Derneği
Hayırlı İşler ve Sosyal Hizmetler Yardım Derneği
Hipertansiyonla Mücadele Derneği
İktisadi Toplumsal Kültürel Kalkınma Derneği
İmbatlı Yıldırım Spor Kulübü
İncirlik Kalkındırma ve Dayanışma Derneği
İnsan Hakları Derneği
İşaret Dili Eğiticileri ve Tercümanlar Derneği
İşveren Mağdurları Derneği
İTÜ'lüler Birliği Derneği İzmir Şubesi
İzmir Rotary Kulübü
İzmir Afet Derneği
İzmir Agora Rotaract Derneği
İzmir Belediye Başkanları Birliği-Derneği
İzmir Bilardo ihtisas Spor Kulübü Derneği
İzmir Bisiklet Derneği
İzmir Çağdaş Özürlüler Yaşam Derneği
İzmir Çevre Doğal Hayatı ve Hayvanları Koruma Derneği
İzmir Din Hizmeti Gönüllüleri Derneği
İzmir Elektronik Sporlar Derneği
İzmir Emekli Subay Eşleri Derneği
İzmir Enderun Kültür ve Dayanışma Derneği
İzmir Engelliler Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği
İzmir Engelsiz Sanat Derneği
İzmir Erzurum İlini Sevenler Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği
İzmir Fenerbahçeliler Derneği
İzmir Filarmoni Derneği
İzmir Folklor Derneği
İzmir Galatasaray Liseliler Derneği
İzmir Gastronomi Derneği
İzmir Gazeteciler Cemiyeti

İzmir Genç İşadamları Derneği
İzmir Görme Engelliler Gençlik ve Spor Kulübü
İzmir Güvenlik Hiz. Gel. Des. Derneği
İzmir Hilal Mahallesi Romanları Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği
İzmir Hukukçular Derneği
İzmir İl Fakirlerine Yardım Derneği
İzmir İli Sağlık Kuruluşları Derneği
İzmir İli ve İlçeleri Muhtarlar Derneği
İzmir İş Kadınları Derneği (İZİKAD)
İzmir Kadın Dayanışma Derneği
İzmir Kadınları Ege Güçbirliği Derneği
İzmir Kent Spor Klüpleri Derneği
İzmir Kuzey Kafkas Derneği
İzmir Müzisyenler Derneği
İzmir Okul Öncesi Eğitim Kurumları ve Etüt Eğitim Merkezleri Derneği
İzmir Ortopedik Özürlüler Rehabilitasyon Spor Kulübü Derneği
İzmir Pratik Atış Eğitim ve Spor Derneği
İzmir Rotaract Derneği
İzmir Sağırları Koruma ve Kalkındırma Derneği
İzmir Sekreterler Derneği
İzmir Selendililer Kültür ve Dayanışma Derneği
İzmir Sinema ve Görsel Sanatlar Derneği
İzmir Sivaslılar Kültür ve Dayanışma Derneği
İzmir Spastik Felçlileri Koruma Vakfı
İzmir Şairler ve Türk Halk Müziği Derneği
İzmir Teknoloji Geliştirme Derneği
İzmir Uluslararası Misafir Öğrenci Derneği
İzmir Uzundere Toki Konutlarında Yaşayanlar Derneği
İzmir Yakın Savunma Sanatı Derneği
İzmir Yerel Hizmet Çalışanları Yardımlaşma Derneği
İzmir Yetim ve Kimsesiz Sokak Çocuklarını Eğitim ve Koruma Derneği
İzmir Yükseliş Spor Kulübü Derneği
Kadın Adayları Destekleme Derneği

Kadın Hakları Koruma Derneği
Kadın Yazarlar Derneği
Kadifekale Kuranı Kerim Öğrenimi ve Yüksek Tahsile Öğrenci Yetiştirme Derneği
Karacaoğlan Yeşilova Yardımlaşma Derneği (ÇABA)
Karadeniz Kültür Derneği
Karaman Aladağlılar Yardımlaşma Dayanışma ve Kültür Derneği
Karaman-Ermenek Çevresi Kültür Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği
Karşiyaka Akademi Zihinsel Engelliler Derneği
Karşiyaka Birliği ve Dayanışma Derneği
Karşiyaka Dağıcılık, Doğa Sporları ve Doğa Sevenler Kulübü Derneği
Karşiyaka Halk Müziğini Sevenler Derneği
Karşiyaka Merkez Kültür Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği
Karşiyaka Örnekköy Avcılık ve Atıcılık İhtisas Kulübü
Karşiyaka Soroptimist Kulübü (İş ve Meslek Kadınları Derneği)
Kaynaklar Sanayici ve İşadamları Derneği
Kestanepazarı Öğrenci Yetiştirme Derneği
Kıbrıs Şehitleri İş Adamları Derneği
Kırım Türkleri Derneği
Kimse Yok Mu Derneği
Konak Kaynaştırma Eğitimini Destekleme Derneği
Konyalılar Dernekleri Birliği Federasyonu
Koruyucu Aileler Yardımlaşma ve Yaygınlaştırma Derneği
Kosova Rumeli Kültür ve Sanat Derneği
Köy Çocukları Kütüphaneleri Oluşturma, Kültür, Sanat ve Dayanışma Derneği
Küçük Kulüp Derneği
Kültürpark Tenis Kulübü Derneği
Kütahya Körsel Malı ve Değirmen Özü Köyleri Kültür ve Dayanışma Derneği
Lenfoma Platformu Derneği
Levent Kuşseverler Derneği
Lösemileri Yaşatma Derneği (LÖSYAD)
Lösemili Çocuklar Vakfı
LÖSEV- Lösemili Çocuklar Sağlık ve Eğitim Vakfı
Malatyalı İşadamları Yardımlaşma Derneği

Malatyalılar Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği
Mavişehir Lions Kulübü
Mete Babaoğlu Basketbol Spor Kulübü
Muş Malazgirtliler Bayraklı Yardımlaşma Derneği
Mülkiyeliler Birliği Derneği İzmir Şubesi
Narlıdere Zihinsel Özürlülerr Koruma ve Destekleme Derneği
Niğdeliler Yardımlaşma ve Kültür Derneği
Odtü Ege Mezunları Derneği
Onbeşler Birlik Dayanışma Bilim ve Kültür Derneği
Orkide Kadınlar Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği
Ortaklar Öğretmen Okullar Derneği
Örgüt İçi Demokrasi Derneği
Öz Karşıyakalılar İş Adamları Derneği
Pastacı ve Fırıncılar Derneği
Piri Reis Denizcilik Derneği
Psikoaktif: Aile Dayanışma Merkezi, Çocuk, Ergen, Yaşlı Psikolojik Danışmanlığı
Rota 35 Dağcılık ve Doğa Sporları Grubu
S.S Ege Tüm Engelliler Çevre Kültür ve İşletme Kooperatifleri
Samancı Spor Branşları Spor Spor Kulübü Derneği
Sarıkaya Haldeh Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği
Sarıç Çevre ve Doğa Güzelliklerini Koruma ve Yaşatma Derneği
Sarıç Girişimçi İşadamları Derneği
Sarıç Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği
Schnauzer Irk Derneği
Sedef Vitiligo Derneği
Selendiler Çevre Eğitim ve Kültür Derneği
Sevgi Zihinsel Egelliler Yardım ve Dayanışma Vakfı
Sığacak Yat Limanı ve Kalesi Turizmini Geliştirme Derneği
Siirtliler Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği
Sinoplular Yardımlaşma Kültür ve Dayanışma Derneği
Sokak Çocuklarını Koruma ve Çocuklar Geleceğimizdir Derneği
Sokak Çocuklarını ve Yardıma Muhtaç Çocukları Koruma, Topluma Kazandırma Vakfı
Sosyal Demokrasi Vakfı

Sosyal Kadınlar Dayanışma Derneği
Sözler Köşkü İlim ve Kültür Derneği
Şampiyon İhtisas Spor Kulübü Derneği
Şirinyer Kültür Sanat Derneği
Tatarlar Derneği-İzmir
Telli Bahçe Gençlik ve Spor Kulübü
Torbalı Hayrat Yaptırma ve Koruma Derneği
Tüm Bürokratlar ve İş Adamları Sosyal Dayanışma Derneği (TÜMBİAD)
Tüm Engelliler İçin Engelsiz Bir Dünya Derneği
Tüm Sanayici ve İş Adamları Derneği - İzmir
Türk Eğitim Vakfı
Türk Hemşireler Derneği İzmir Şubesi
Türk İtalya Dostluk ve Kültür Derneği
Türk Kadınlar Birliği
Türk Kadınlar Birliği İzmir Şubesi
Türk Kadınlar Konseyi Derneği İzmir Şubesi
Türk Kanser Araştırma ve Savaş Kurumu Derneği İzmir Şubesi
Türk Kızılay Foca Şubesi
Türk Ocakları Derneği İzmir Şubesi
Türk Parlamenterler Birliği
Türk Piskolojik Danışma ve Rehberlik Derneği İzmir Şubesi
Türk Psikologlar Derneği İzmir Şubesi
Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği İzmir Şubesi
Türkiye Alzheimer Derneği İzmir Şubesi
Türkiye Elektrik İletim Anonim Şirket Spor Kulübü Derneği
Türkiye Emekli Astsubaylar Derneği
Türkiye Emekliler Derneği Bayraklı Şubesi
Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı
Türkiye İktisadi ve Ticari İlimler Talebeleri Staj Komitesi Derneği
Türkiye İnsan Hakları Vakfı İzmir Temsilciliği
Türkiye Laik Oluşum Araştırma ve Demokrasi Vakfı
Türkiye Parazitoloji Derneği
Türkiye Spor Yaralanmaları Artroskopisi ve Diz Cerahisi Derneği

Türkiye Spor Yazarları Derneği
Türkiye Trafik Güvenliği Vakfı
Türkiye Yardımeverler Derneği
Uluslararası Lions Derneği
Umudı Yelken Engelliler Gençlik ve Spor Derneği
Urla Kuran Kursu Cami Yaptırma ve Yaşatma Derneği
Uyum Alevi Bektaşlı Eğitim ve Kültür Derneği
Üreten Kadınlar Kulübü Derneği
Ürün Denetmenleri Derneği
Yağmur Kültür ve Eğitim Derneği
Yanıkköy Avcılar Kulübü
Yaren Vakfı
Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı
Yeni Bedensel Engelliler Derneği
Yenilebilir Enerji Kaynakları Geliştirme ve Denetleme derneği
Yeşilyurt Kültür Sanat Derneği
Yeşilyurt Mızraklı Avcılar ve Atıcılar Derneği
Yozgat Akdağmadeni Ortaköy Köyü Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği
Zeytindağ Avcılar Derneği
Zihinsel Engellileri Geliştirme ve Koruma Derneği Genel Merkezi
Zihinsel Engellileri Topluma Kazandırma Derneği
Zirve Kültürel Zenginlik, İnsanlığa Hizmet ve Kent Sorunları Derneği